

આત્મધર્મ

વર્ષ ૩૨

સળંગ અંક ૩૭૮

Version History

Version Number	Date	Changes
001	Jan 2005	First electronic version.

શ્રી જિનેન્દ્રદેવનું ધર્મચક્ર જગતનું કલ્યાણ કરો

હે વીરનાથ ભગવાન! આપના વીતરાગીશાસનના પ્રતાપે ભરતક્ષેત્રના ભવ્યજીવોમાં આજે પણ ધર્મચક્ર ચાલી રહ્યું છે.

શ્રી મહાવીરજન્મોત્સવ અંક

શ્રી મહાવીરજન્મોત્સવ અંક

તંત્રી: પુરુષોત્તમદાસ શિવલાલ કામદાર * સંપાદક: બ્ર. હરિલાલ જૈન
વીર સં. ૨૫૦૧ ચૈત્ર (લવાજમ: છ રૂપિયા) વર્ષ ૩૨: અંક-૬

સર્વજ્ઞમહાવીર-કે જેઓ આપણા ભરતક્ષેત્રમાં વર્તમાન ચાલી રહેલા મોક્ષમાર્ગરૂપ ધર્મતીર્થના પ્રણેતા છે, જેમના તીર્થમાં આપણને ધર્મની પ્રાપ્તિ થઈ છે, -તે પરમેશ્વરના પરમઉપકારને પ્રસિદ્ધ કરવાનો અત્યારે મહાન પ્રસંગ છે. તેથી તે સર્વજ્ઞમહાવીરના મહાન ગુણોને ઓળખીને તેમના ગુણગાન વડે તેઓશ્રીનો મહાન ઉપકાર પ્રસિદ્ધ કરીએ છીએ. પ્રભુના જન્મોત્સવ પ્રસંગે આ ખાસ અંકદ્વારા હૃદયની ઉર્મિઓથી તેઓશ્રીને અભિવંદીએ છીએ.

મોક્ષરૂપ મહા સુખની જેનાથી પ્રાપ્તિ થાય એવા સમ્યક્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર તે ધર્મતીર્થ છે, તે તીર્થવડે ભવસમુદ્રથી તરાય છે. ભગવાન મહાવીર એવા ધર્મતીર્થના કર્તા છે. પોતાના આત્માને તો શુદ્ધોપયોગરૂપ પરિણામાવીને પોતે ભવથી તર્યા છે, ને તેમના તીર્થને પામીને આપણે ભવને તરી રહ્યા છીએ.

અહો, વર્દમાનદેવ! આપનું આવું મંગલ તીર્થ વિપુલાયલથી વહેતું-વહેતું આજે અઢીજ્જારવર્ષથી ભારતદેશમાં સર્વત્ર ચાલી રહ્યું છે ને તે તીર્થમાં સ્નાનવડે મિથ્યાત્વમેલ ધોઈને આનંદરસના પાનથી અનેક જીવો પાવન થયા છે.

હે વીરનાથ-સર્વજ્ઞદેવ! આપના ઉપકારને અમે કેમ ભૂલીએ? આપની પરંપરાથી આવી રહેલું, આપની સર્વજ્ઞતાના પ્રસાદરૂપ સમ્યક્જ્ઞાન આજેય અમને ભવદુઃખોથી છોડાવીને અપૂર્વ મોક્ષસુખનો સ્વાદ ચખાડે છે; તે સર્વોત્કૃષ્ટ ઉપકારની પ્રસિદ્ધિનો મહાન અવસર આજે આપના અઢીજ્જાર વર્ષીય નિર્વાણમહોત્સવ પ્રસંગે અમને પ્રાપ્ત થયો છે. ત્યારે અંતરની લાખલાખ ઉર્મિથી આપને અભિવંદીએ છીએ.

[બ્ર. હરિભાઈ દ્વારા લખાઈ રહેલ પુસ્તક “સર્વજ્ઞમહાવીર અને તેમનો ઇષ્ટ ઉપદેશ”] માંથી

ભગવાન-મહાવીર-મંગલજન્મોત્સવ-વિશેષાંક:
આત્મધર્મ: ચૈત્ર ૨૫૦૧

અહો વીરનાથ જિનેન્દ્ર! સર્વજ્ઞતા અને આનંદથી
શોભતા આપના આત્માને ચેતનભાવે ઓળખતાં
અમને પણ આનંદસહિત સમ્યક્ત્વ થાય છે.

[શ્રી પરમાગમ મંદિરમાં બિરાજમાન મહાવીર
ભગવાનની ભવ્યપ્રતિમાની વીતરાગમુદ્રાનું દર્શન
સાધકના અંતરમાં અનેરી આહ્લાદ-ઉર્મિઓ જગાડે છે.]

જે જાણતો મહાવીરને ચેતનમયી શુદ્ધ ભાવથી,
તે જાણતો નિજાત્મને સમકિત લ્યે આનંદથી.

* છ કારકોની સ્વાધીનતાથી શોભતો *

ચૈતન્ય ચક્રવર્તી

સમયસારની ૪૭ શક્તિઓમાં આત્માના છ કારકોનું ઘણું સરસ વર્ણન આચાર્યદેવે કર્યું છે. પોતાની નિર્મળ સમ્યક્ત્વાદિ ક્રિયાના કર્તા, કર્મ, કરણ, સંપ્રદાન, અપાદાન અને અધિકરણ-એ છએ કારકોરૂપે પોતે જ સ્વાધીનપણે પરિણમતો થકો, આ ચૈતન્યચક્રવર્તી સ્વતંત્ર પ્રભુતાથી શોભે છે. ચક્રવર્તીનું રાજ પણ જેની પાસે તદ્દન તુચ્છ છે- એવું આ ચૈતન્ય-ચક્રવર્તીપણું છ કારકોના પ્રવચનમાં અદ્ભુતપણે ગુરુદેવે ઓળખાવ્યું છે. એ પ્રવચનોના રત્નાકરમાંથી ૮૬ રત્નો વીણીને ગૂંથેલી આ ૮૬ રત્નોની મંગળમાળા વીરપ્રભુના જન્મોત્સવ પ્રસંગે સર્કર્ષ રજુ કરવામાં આવી છે.

(બ્ર. હ. જૈન)

*** આત્મહિતને માટે હંમેશા વીતરાગશાસ્ત્રનું વાંચન કરીશ. ***

૧. સ્વાધીન છ કારકોવડે સ્વયમેવ સર્વજ્ઞ થઈને જેઓ સિદ્ધપદ પામ્યા અને આપણને પણ એવું 'સ્વયંભૂ' નિજપદ દેખાડ્યું-તે વીરનાથ જિનને વંદન હો.
૨. જેણે ધર્મ કરવો છે એટલે આત્માની શાંતિ જોઈએ છે તેને તે પોતાના આત્મામાં દૈષ્ટિ કર્યે જ મળે તેમ છે, ક્યાંય બહારથી મળે તેમ નથી. શાંતિ જ્યાં ભરી હોય ત્યાંથી જ મળેને !
૩. આત્માની શાંતિ-સુખ કે આનંદ આત્મામાં જ ભર્યો છે, બહારમાં નથી; અને તે પ્રગટ કરવાનું સાધન પણ ક્યાંય બહારમાં નથી; સાધન પણ પોતામાં જ છે.
૪. અરે જીવ ! તારો આત્મા 'સ્વયંભૂ' છે; તારું કેવળજ્ઞાન વગેરે થવાના છએ કારકો તારામાં જ છે; સ્વભાવનું અવલંબન કરતાં તારો આત્મા સ્વયમેવ છ કારકરૂપ થઈને કેવળજ્ઞાનપણે પ્રગટ થશે.
૫. સ્વસન્મુખ થઈને જ્યાં આત્મા નિર્મળજ્ઞાનપણે પરિણમ્યો, ત્યાં તે જ્ઞાન-પરિણમનમાં આનંદ, પ્રભુતા વગેરેની જેમ કર્તાપણું; કર્મપણું, કરણપણું, સંપ્રદાનપણું, અપાદાનપણું ને અધિકરણપણું-એવા છ કારકોનું પરિણમન પણ ભેગું જ છે.
૬. આત્માના નિર્મળ પરિણમનમાં બહારના કોઈ કારકો છે જ નહિ, રાગના કારકોનો પણ તેમાં અભાવ છે. પોતાની નિર્મળપરિણતિરૂપ ક્રિયાના છએ કારકરૂપે આત્મા સ્વયમેવ થાય છે, તેથી તે 'સ્વયંભૂ' છે.
૭. ભાઈ, તારા ચૈતન્યમાં જ સંપૂર્ણ તાકાત ભરી છે, તેનો વિશ્વાસ લાવીને, તેમાં તારી નજર ઠેરવ; બીજે ક્યાંય નજર ઠરે તેમ નથી. તારા નિધાન તો તારામાં જ છે; તેની સુંદરતા અદ્ભુત છે.
૮. સમ્યગ્દર્શન કે કેવળજ્ઞાન વગેરે કાર્યરૂપે થાય-એવી શક્તિ આત્મામાં જ છે, આત્મા પોતે જ તે સમ્યગ્દર્શનાદિ કાર્યરૂપ પરિણમે છે;-પણ રાગ પરિણમીને સમ્યગ્દર્શનાદિરૂપ થાય-એમ બનતું નથી. કેમકે નિર્મળકાર્યરૂપે થવાની શક્તિ આત્માની છે, રાગની નહિ.

*** મારા ઇષ્ટદેવને યાદ કરવા હું હંમેશા જિનમંદિરે જઈશ ***

૯. રાગ કરતાં કરતા સમ્યક્દર્શન થાય એમ જે માને તેણે સમ્યક્દર્શનને રાગનું કાર્ય માન્યું,-પણ જેનામાં સમ્યક્દર્શનાદિ કાર્યરૂપ થવાની 'કર્મશક્તિ' છે એવા આત્માને તેણે માન્યો નહિ; એટલે તેને નિર્મળ કાર્ય થતું નથી.
૧૦. છ કારકોરૂપ જે સ્વભાવસામર્થ્ય, તેને અનુસરીને નિર્મળ પરિણતિ થાય -તે આત્માની ક્રિયા છે. જ્યાં સ્વભાવને અનુસર્યો ત્યાં છ કારકરૂપે સ્વયં થઈને સર્વજ્ઞતા તરફ ચાલ્યો...ને વિભાવથી વિમુખ થયો. -એનું નામ સાધકદશા...એનું નામ ધર્મ...ને એનું નામ મોક્ષમાર્ગ.
૧૧. કોઈ કહે: "આત્મા આવી શક્તિવાળો છે તો તે દેખાતો કેમ નથી?" -અરે ભાઈ! તું જીએ પર તરફ, ને કહે કે આત્મા દેખાતો નથી, -પણ ક્યાંથી દેખાય? આત્મા તરફ જો તો આત્મા દેખાય ને! પર તરફ જોયે આત્મા ક્યાંથી દેખાય? માટે સ્વસન્મુખ થા...તો અનંતશક્તિવાળો આત્મા તને સ્વાનુભવમાં આવશે.
૧૨. ઘણા જીવો 'નમો અરિહંતાણં' એમ કહીને સર્વજ્ઞ ભગવાનને નમસ્કાર કરે છે, -પણ નમસ્કાર કરનારો પોતે, જ્યાંસુધી પોતામાં પણ સર્વજ્ઞ જેવી અનંત શક્તિ છે-તેનો વિશ્વાસ કરીને સ્વશક્તિસન્મુખ ન નમે ત્યાંસુધી સર્વજ્ઞદેવને પણ તેના પરમાર્થનમસ્કાર પહોંચતા નથી. સ્વશક્તિની સન્મુખ થતાં જ સર્વજ્ઞને પરમાર્થ નમસ્કાર પહોંચી જાય છે.
૧૩. જૈનશાસનની આ અદ્ભુતતા છે કે સર્વજ્ઞ સામે બહારમાં જોયા વગર પણ સર્વજ્ઞને પરમાર્થનમસ્કાર થઈ જાય છે. વાહ રે વાહ આત્મસન્મુખી માર્ગ!
૧૪. સર્વજ્ઞ થવાની શક્તિ મારામાં છે, -એમ પોતાના પૂરા ગુણોને જે નથી સ્વીકારતો, તે સર્વજ્ઞ ભગવાનના પૂરા ગુણોને પણ ક્યાંથી ઓળખશે? -ને ઓળખ્યા વગર સાચા નમસ્કાર ક્યાંથી થાય?
૧૫. અહા, આચાર્યદેવે આત્માની સ્વાધીન શક્તિઓ ઓળખાવીને અદ્ભુત પ્રભુતા બતાવી છે....જેને ઓળખતાં પોતાની સ્વતંત્ર પ્રભુતાથી આત્મા એવો શોભી ઊઠે કે તેના અખંડપ્રતાપને કોઈ હણી શકે નહીં.

*** રત્નત્રયવંત મુનિભગવંત...એને ઓળખતા આવ્યા ભવના અંત ***

૧૬. છએ કારકોરૂપે થવાની શક્તિ આત્મામાં છે. સ્વસન્મુખ થઈને આત્માએ પોતામાંથી જે સમ્યઞ્ઞર્શનાદિ નિર્મળભાવ પ્રાપ્ત કર્યો, તે ભાવમય આત્મા થાય-એવી તેની 'કર્મશક્તિ' છે. દરેક આત્મામાં ત્રિકાળ આવી શક્તિ રહેલી છે.
૧૭. 'મારે સમ્યઞ્ઞર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રરૂપી કાર્ય કરવું છે,-પણ તે કાર્ય ક્યાંથી આવતું હશે ? ' -તો આચાર્યદેવ કહે છે કે ભાઈ, ક્યાંય બહારથી તે કાર્ય નથી આવતું, -પણ તારા આત્મામાં જ એવી તાકાત છે કે પોતે સ્વયં તે કાર્યરૂપ પરિણમી જાય. પણ ક્યારે ? -કે સ્વસન્મુખ થાય ત્યારે.
૧૮. ધર્મરૂપી જે નિર્મળ કર્મ-તે રૂપે આત્મા સ્વયં થાય છે; શરીર કે રાગ તે કોઈ ધર્મરૂપે થતા નથી. નિજશક્તિમાંથી નિર્મળભાવ પ્રાપ્ત કરીને આત્મા સ્વયં તે રૂપે થાય છે,-એવી તેની કર્મશક્તિ છે.
૧૯. દ્રવ્યકર્મ તે પર છે; ભાવકર્મ તે વિભાવ છે; સમ્યઞ્ઞર્શનાદિ નિર્મળપર્યાયરૂપ કર્મ તે સ્વભાવનું કાર્ય છે. અને એવી 'કર્મશક્તિ' તે ત્રિકાળ શુદ્ધસ્વભાવે છે. તે શુદ્ધસ્વભાવને ઓળખતાં વર્તમાન નિર્મળપર્યાયરૂપ કર્મ પ્રગટે છે, ને રાગાદિ ભાવકર્મ તથા દ્રવ્યકર્મનો સંબંધ છૂટી જાય છે.
- એનું નામ ધર્મ ! ને એ જ આત્માનું કર્મ !-એ સિવાય કોઈ બીજું કર્મ (-કાર્ય) તે ખરેખર આત્માનું નથી.
૨૦. જેમાં જે તન્મય હોય તે તેનું કાર્ય કહેવાય.
- * શરીર-કર્મ-ભાષા વગેરે જડનું કર્મ છે, કેમકે તેમાં તે તન્મય છે.
 - * રાગાદિ વિકારીભાવ તે મિથ્યાદૈષ્ટિનું કર્મ છે, કેમકે તેમાં તે તન્મય છે.
 - * સમકિતીધર્માત્માનું કર્મ તો નિર્મળ શ્રદ્ધા-જ્ઞાન-આનંદરૂપ છે, કેમકે તે તેમાં તન્મય છે.
૨૧. શું રાગ તે ધર્મીનું કાર્ય છે ? -ના; કેમકે તેમાં તે તન્મય નથી. શું આઠકર્મ તે જીવનું કાર્ય છે ? -ના; કેમકે તેમાં તે તન્મય નથી. કર્તા જેમાં તન્મયપણે વર્તે તે તેનું કાર્ય કહેવાય.

અહો ઉત્તમ ક્ષમાના આરાધક સંતો ! તમને નમસ્કાર છે...નમસ્કાર છે.

૨૨. 'કર્તાનું ઈષ્ટ તે કર્મ " -ધર્મીજીવ રાગને ઈષ્ટ બનાવતો નથી, તેથી તે તેનું કર્મ નથી. તે તો સ્વભાવને જ ઈષ્ટ બનાવીને તેના આશ્રયે નિર્મળ કાર્યરૂપે સ્વયં પરિણમે છે, તે જ તેનું કર્મ છે.
૨૩. અહીં તો સ્વભાવશક્તિ-સન્મુખ થયેલો આત્મા પોતાના છએ કારકોની સ્વાધીનતાથી નિર્મળભાવોરૂપે જ પરિણમે છે, તેની વાત છે. કેમકે આ તો 'શક્તિ' ની વાત છે, શક્તિમાં વળી 'અશક્તિ' (-વિભાવ) કેમ હોય ? સ્વભાવમાં વિભાવ કેમ હોય ?
૨૪. જડકર્મ અને વિકારરૂપ ભાવકર્મ એ બંનેથી પાર એવી આ 'કર્મશક્તિ' છે, -કે જે શક્તિને લીધે આત્મા પોતે પોતાના સમ્યઙ્ઘર્શનાદિ કાર્યરૂપે પરિણમે છે.
૨૫. પ્રભુતારૂપે, આનંદરૂપે, સર્વજ્ઞતારૂપે, સ્વચ્છતારૂપે-એમ સર્વ શક્તિના નિર્મળ કાર્યરૂપે સ્વયં પરિણમવાની આત્માની શક્તિ છે. કોઈ બીજામાં (રાગાદિમાં કે દેહની ક્રિયામાં) એવી તાકાત નથી કે પ્રભુતારૂપે કે આનંદ વગેરે કાર્યરૂપે પરિણમે.
૨૬. વાહ રે વાહ વીરપ્રભુ ! આપનું શાસન પરાધીનવૃત્તિ છોડાવે છે, બહારમાં ભટકતી વ્યગ્રબુદ્ધિ છોડાવે છે, ને સ્વાધીન-ચૈતન્યવૃત્તિથી પરમ સુખ પમાડે છે. આપનું શાસન જ પરમ ઈષ્ટ છે.
૨૭. જે આવી શક્તિવાળા આત્માને પ્રતીતમાં લઈને તેની સન્મુખ થાય તેને પોતાના સ્વભાવમાંથી જ બધા ગુણોનું નિર્મળકાર્ય પ્રગટે; સમ્યઙ્ઘર્શન પ્રગટે, સમ્યઙ્ઞાન પ્રગટે, સમ્યઙ્ક્યારિત્ર પ્રગટે, સુખ પ્રગટે, પ્રભુતા પ્રગટે, સ્વચ્છતા પ્રગટે. -એમ અનંતાગુણોના નિર્મળ કાર્યરૂપે આત્મા સ્વયં પરિણમે, એટલે પરમ ઈષ્ટપદની પ્રાપ્તિ થાય.
૨૮. અહા ! આવો મહિમાવંત જે સ્વભાવ, તેને ન માનતાં ઊંધી રીતે માને તો તે ઉત્તમ સ્વભાવનો અનાદર કરે છે, તેથી તે સ્વભાવની ઉર્ધ્વતારૂપ સિદ્ધપદમાં કેમ જાય ? સ્વભાવનો આદર કરીને તેનો આશ્રય કરે તો જીવને ઊર્ધ્વ પરિણમન થઈને સિદ્ધદશારૂપ કાર્ય થાય. (અનુસંધાન પાનું ૪૯)

* ચૈતનભાવ જ સાચું જીવન છે...દેહનો સંયોગ એ જીવન નથી.

મહાવીરના માર્ગને સેવો ને મહાનસુખને પામો.

અત્યારે ભગવાનના મોક્ષના અઠીહજાર વર્ષનો મંગલ ઉત્સવ ચાલે છે. જેમ વડીલો મંગલ પ્રસંગે આશીર્વાદ આપે છે કે તમે સુખી થાઓ! તેમ આનંદરસને પીનારા વીતરાગી-વડીલો મોક્ષને સાધવાના મંગલ પ્રસંગે આશીર્વાદ આપે છે કે હે ભવ્ય! તું જ્ઞાનચૈતનારૂપ થઈને સાદિઅનંતકાળ તારા ચૈતન્યસુખને ભોગવ! તારા સુખસ્વભાવને ઓળખીને તું સુખી થા-એવો સુખી થા કે ફરીને અનંતકાળમાં કદી દુઃખ આવે નહિ.

આત્માનું અતીન્દ્રિયજ્ઞાન તે એકાંતસુખ છે. જ્ઞાનસ્વભાવ જ્યાં છે ત્યાં સુખસ્વભાવ પણ છે જ; એટલે ગુણભેદ ન પાડો તો જે જ્ઞાન છે તે જ સુખ છે. જે અતીન્દ્રિયજ્ઞાનરૂપે પરિણમેલો આત્મા તે પોતે જ અતીન્દ્રિયસુખરૂપ છે. આત્મામાં જ્ઞાનપરિણમનની સાથે સુખપરિણમન પણ ભેગું જ છે. સુખ વગરનું જ્ઞાન, કે જ્ઞાન વગરનું સુખ હોતું નથી.

કોઈ કહે કે અમને આત્માનું જ્ઞાન નથી પણ અમે સુખી છીએ, -તો અતીન્દ્રિયજ્ઞાન વગરનું તેનું સુખ તે સાચું સુખ નથી, તેણે માત્ર બાહ્યવિષયોમાં સુખની કલ્પના કરી છે, ને તે કલ્પના ખોટી છે. -વિષયોની આકુળતામાં સુખ કેવું? સુખ તો અતીન્દ્રિયજ્ઞાનમાં છે; જ્ઞાન વગર સુખ હોય નહિ.

તેમજ કોઈ કહે છે કે અમને જ્ઞાન ઘણું છે પણ સુખ નથી, -તો તેણે પણ માત્ર ઇન્દ્રિયજ્ઞાનને જ જ્ઞાન માન્યું છે તે સાચું જ્ઞાન નથી. જ્ઞાન તો આકુળતા વગરનું સુખસ્વરૂપ હોય. સુખના વેદન વગરનું જ્ઞાન કેવું? -એ જ્ઞાન નથી પણ અજ્ઞાન છે.

આ રીતે જ્ઞાન ને સુખ-એ બંને આત્માનો સ્વભાવ છે પ્રભો! તારું જ્ઞાન ને તારું સુખ બંને અચિંત્ય, ઇન્દ્રિયાતીત, અદ્ભુત છે; તેને ઓળખનારું જ્ઞાન ઇન્દ્રિયોથી પાર થઈને અતીન્દ્રિય-મહાન જ્ઞાનસામાન્યમાં ઝુકીને તન્મય થાય છે, અને ત્યારે પોતામાં જ તેને મહાન સુખનો અનુભવ થાય છે. અહો, આવું અતીન્દ્રિયજ્ઞાન ને સુખ તો મારો સ્વભાવ જ છે; હું મારા સ્વભાવથી જ આવા મહાન જ્ઞાન ને સુખરૂપે થાઉં છું; તેમાં જગતના બીજા કોઈની અપેક્ષા મને નથી. અરે, સુખમાં તન્મય

સ્વાનુભૂતિ સહિત અવતરેલા ભગવાન મહાવીરે જગતને સ્વાનુભૂતિનો માર્ગ બતાવ્યો

થયેલી મારી જ્ઞાનચેતનાને જ્યાં રાગ સાથેય સંબંધ નથી ત્યાં બહારમાં બીજા કોઈ સાથે સંબંધ કેવો ? -આ રીતે ધર્મીજીવ પોતાની જ્ઞાનચેતનામાં કોઈપણ પરભાવને ભેળવતો નથી; શુદ્ધજ્ઞાનઉપયોગરૂપે પરિણમતો-પરિણમતો તે મોક્ષના મહાન આનંદને સાધે છે.

-આ છે મોક્ષનો મંગલ ઉત્સવ. -આ જ છે વીરપ્રભુનો મુક્તિમાર્ગ.

પરમાત્મા તેડાવે છે....ને સંતો આનંદિત થાય છે

જાણે કે સાક્ષાત્ પરમાત્માએ બોલાવ્યા હોય ને તેમને મળવા માટે જતા હોય-તેમાં કેટલો આહ્લાદ હોય !! તેમ સ્વભાવની ભાવનામાં સાધકને પરમ આહ્લાદ છે. એક સાધારણ રાજા મળવા માટે તેડાવે તોય લોકો કેવા ખુશી થાય છે ? ત્યારે અહીં તો અંદરમાં ભગવાન ભેટવા બોલાવે છે કે: આવો આવો ! આ આનંદમય ચૈતન્યધામમાં આવો ! આવા ચૈતન્યના અનુભવમાં એકલો આનંદનો આહ્લાદ જ ભર્યો છે. વાહ ! ભગવાનના તેડાની આ વાત સાંભળતાં પણ શ્રોતાઓ કોઈ અનેરો ઉદ્ધાસ અનુભવે છે.

શુદ્ધ આનંદસ્વભાવનો જે ખરેખરો ઉદ્ધાસ ને ઉમંગ આવવો જોઈએ, તે ઉલ્લાસ અજ્ઞાનીને નથી આવતો તેથી તે બીજે અટકી જાય છે; જો ખરો ઉલ્લાસ અને ઉમંગ આવે તો અનુભવ થયા વિના રહે નહિ. ચૈતન્યભગવાન આનંદામૃતનો વેલો છે. આવી અદ્ભુત પોતાની સ્વવસ્તુ પ્રત્યે અસંખ્યપ્રદેશો ઉલ્લસે ત્યાં પરિણતિ વિભાવથી પાછી ફરી જાય છે, સ્વાનુભવ થાય છે; તે સ્વાનુભવમાં તેને પરમાત્માની પ્રાપ્તિ છે.-આવા સ્વાનુભવનું નામ પરમાત્માની સ્તુતિ છે. ચૈતન્યના અનુભવના મહા સામર્થ્યવડે મોહનો ક્ષય કરી નાંખે છે, તે પરમાત્માની ઉત્કૃષ્ટ સ્તુતિ છે; અલ્પકાળમાં તે સ્વયં પરમાત્મા થાય છે. તે સાધકને પરમાત્માના તેડા આવી ગયા છે. નિર્વિકલ્પધ્યાનવડે સાક્ષાત્ પરમાત્મા સાથે તેનું મિલન થાય છે. અહા, ભગવાનના મિલનના આનંદની શી વાત !

(ગુરુદેવના પ્રવચનમાંથી)

અહો સર્વજ્ઞ મહાવીર ! આપ મોક્ષમાર્ગના નેતા છો....વિશ્વના જ્ઞાતા છો.

ત્રિશલામાતા અને વર્ધમાન કુંવર વચ્ચે ચર્ચા

નાનકડા બાલતીર્થકર વર્ધમાનકુંવર અંતરમાં તો ચૈતન્યની અનુભૂતિના આનંદજુલે જૂલતા ' તા....બહારમાં ત્રિશલામાતા એમને દિવ્ય પારણે જુલાવતા ' તા; એ વીરકુંવરને દેખીદેખીને એનું હૈયું કેવું ઠરતું હતું! ને માતા-પુત્ર આનંદથી કેવી અવનવી વાતું કરતા હતા ! તેનો નમુનો ભગવાનના જન્મની ચૈત્ર સુદ તેરસના પ્રસંગે અહીં રજૂ થાય છે...માતા-પુત્રની અનેરી ચર્ચાથી સૌને ઘણો આનંદ થશે. (બ્ર. હ. જૈન)

- ❁ માતાજી બેઠા છે, ત્યાં પારણામાંથી મંગલવાજાં જેવો મધુર અવાજ સંભળાય છે-મા...ઓ...મા !
- ❁ માતા આશ્ચર્યથી જવાબ આપે છે: હાં, બેટા વર્ધમાન ! બોલિયે.
- ❁ મા, શુદ્ધાત્મતત્ત્વનો મહિમા કેવો અગાધ છે ! તેની તને ખબર છે ?
- ❁ હા, બેટા ! જ્યારથી તું મારા ઉદરમાં આવ્યો ત્યારથી શુદ્ધાત્મતત્ત્વનો અગાધ મહિમા મેં જાણી લીધો.
- ❁ આત્માનો કેવો મહિમા જાણ્યો ! મા, મને કહો.
- ❁ બેટા, જ્યારથી અહીં આકાશમાંથી રત્નવૃષ્ટિ થવા માંડી, જ્યારથી મેં દિવ્ય ૧૬ સ્વપ્નો દેખ્યા, ને તે સ્વપ્નના અદ્ભુત ફળ જાણ્યા ત્યારથી મને થયું કે અહા, જેનાં પુણ્યનો આવો આશ્ચર્યકારી પ્રભાવ....તે આત્માની પવિત્રતાની શી વાત ! એવો આરાધક આત્મા મારા ઉદરમાં બિરાજી રહ્યો છે. -એમ અદ્ભુત મહિમાથી આત્માના આરાધકભાવનો વિચાર કરતાં કોઈ અચિંત્ય આનંદસહિત શુદ્ધાત્મતત્ત્વ મને ભાસ્યું. બેટા મહાવીર ! એ બધો તારો જ પ્રતાપ છે.
- ❁ અહો માતા ! તીર્થકરની માતા થવાનું મહાભાગ્ય તને મળ્યું; તું જગતની માતા કહેવાણી. ચૈતન્યના અદ્ભુત મહિમાને જાણનારી હે માતા ! તું પણ જરૂર મોક્ષગામી છો.

ભગવાન મહાવીરનો ઇષ્ટ ઉપદેશ ભેદજ્ઞાનવડે સર્વત્ર વીતરાગતા જ કરાવે છે.

❁ બેટા વર્ધમાન ! તારી વાત સત્ય છે. સ્વર્ગેથી તારું આગમન થયું ત્યારથી અંતર અને બાહ્ય વૈભવ વૃદ્ધિગત થવા લાગ્યો છે...મારા અંતરમાં આનંદની અપૂર્વ સ્ફુરણા થવા લાગી છે...મને તારા આત્માનો સ્પર્શ થયો ત્યારથી આરાધકભાવ શરૂ થઈ ગયો છે, ને એક ભવે હું પણ તારી જેમ મોક્ષને સાધીશ.

❁ અહો, ધન્ય માતા ! મારી માતા તો આવી જ શોભે. માતા, તારી વાત સાંભળીને મને આનંદ થાય છે. હું આ ભવમાં જ મોક્ષને સાધવા અવતર્યો છું, તો મારી માતા પણ મોક્ષને સાધનારી જ હોય ને !

બેટા, તું તો આખા જગતને મોક્ષમાર્ગ દેખાડનાર છો; તારા પ્રતાપે તો જગતના ભવ્ય જીવો આત્માને જાણશે, ને મોક્ષમાર્ગને પામશે. -તો હું તારી માતા કેમ બાકી રહું ? હું પણ જરૂર મોક્ષમાર્ગે આવીશ. બેટા, તું ભલે આખા જગતનો નાથ.....પણ મારો તો પુત્ર ! તને આશીર્વાદ આપવાનો તો મારો હક્ક છે.

વાહ માતા ! તારું હેત અપાર છે...માતા તરીકે તું પૂજ્ય છો.....તારું વાત્સલ્ય જગતમાં અજોડ છે.-

માતા મારી મોક્ષસાધિકા ધન્ય ધન્ય છે તુજને.....

તુજ ડૈયાની મીઠી આશીષ વહાલી લાગે મુજને....

માતા ! દરશન તારા રે...જગતને આનંદ કરનારા...

બેટા, તારો અદ્ભુત મહિમા સમ્યક્ ઢીરલે શોભે...

તારા દર્શન કરતાં ભવ્યો, મોહનાં બંધન તોડે....

બેટા ! જન્મ તુમારો રે જગને આનંદ દેનારો....

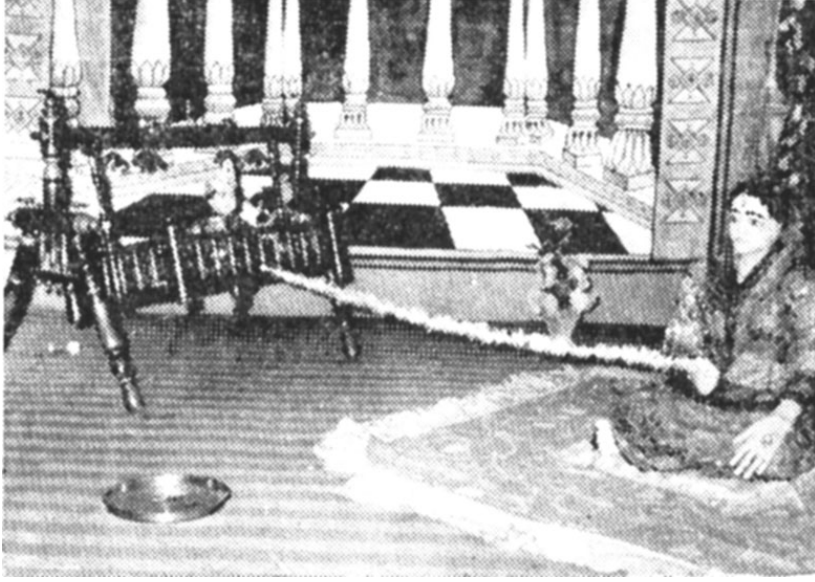
માતા ! તારી વાણી મીઠી, જાણે ફૂલડાં ખરતાં....

તારા હૃદયે હેત-ફૂવારા ઝરમર-ઝરમર ઝરતાં....

માતા ! દરશન તારા રે....જગતને આનંદ કરનારા...

(વાહ બેટા ! તારી વાણી તો અદ્ભુત છે

ને ભવ્ય જીવોને મોક્ષનો માર્ગ દેખાડનાર છે.)

તારી વાણી સુણતાં ભવ્યો, મુક્તિપંથે દોડે...
ચેતનરસનો સ્વાદ ચાખે ત્યાં રાજપાટ સબ છોડે...
બેટા! જન્મ તુમારો રે, જગતને મંગલકારી રે...
જાગે ભાવના માતા મુજને ક્યારે બનું વીરાગી...
બંધન તોડી રાગતણાં સૌ બનું પરિગ્રહ ત્યાગી...
માતા! દરશન તારા રે જગતને આનંદ કરનારા...
બેટા, તું તો બે જ વરસનો, પણ ગંભીરતા ભારી,
ગૃહવાસી પણ તું તો ઉદાસી, દશા મોડથી ન્યારી...
બેટા! જન્મ તુમારો રે...જગતને આનંદ દેનારો...
માતા! તું તો છેલ્લી માતા, માત બીજી નહિ થાશે,
રત્નત્રયથી કેવળ લેતાં જન્મ-મરણ દૂર જાશે...
માતા! દરશન તારા રે જગતને આનંદ કરનારા...
બેટા, તું તો જગમાં ઉત્તમ આત્મ-જીવન જીવનારો..
દિવ્યધ્વનિનો સંદેશ દઈને મુક્તિમાર્ગ ખોલનારો..
બેટા...ધર્મ તુમારો રે જગતનું મંગલ કરનારો..

માતા! મુક્તિ મારગ ખુલ્લો ભવ્યો ચાલ્યા આવે....
 ભરતક્ષેત્રમાં જયવંત શાસન આનંદમંગલ આપે....
 માતા! દરશન તારા રે જગતને આનંદ કરનારા.
 બેટા, તું છો વર્દ્ધમાન સાયો, ધર્મવૃદ્ધિ કરનારો,
 મહાવીર પણ સાયો તું છો, મોહમલ્લ જીતનારો...
 બેટા, ધર્મ તુમ્હારો રે...જગતનું મંગલ કરનારો...
 માતા, કરું વીતરાગી વૃદ્ધિ નિજ પરમ પદ પામું,
 જીવ બધા જિનધર્મને પામો..એવી ભાવના ભાવું...
 માતા! દરશન તારા રે....જગતને આનંદ દેનારા....
 બેટા, જગમાં ધર્મની વૃદ્ધિ થાશે તારા પ્રતાપે,
 જે ચાલે તુજ પગલે પગલે મોક્ષપુરીમાં આવે....
 બેટા, ધર્મ તમારો રે જગતને આનંદ દેનારો....
 માતા! અનુભૂતિ ચેતનની અતિશય મુજને વહાલી,
 અનુભૂતિમાં આનંદ ઉલ્લસે એની જાત જ ન્યારી....
 માતા..દરશન તારા રે જગતને આનંદ દેનારા...
 બેટા, તું તો સ્વાનુભૂતિની મસ્તીમાં નિત મ્હાલે....
 હીંચોળું હીરલાની દોરે, ઉરનાં વહાલે-વહાલે...
 બેટા, જન્મ તમારો રે જગતને આનંદ દેનારો....

[અહો, ત્રિશલામાતા અને બાલતીર્થંકર વર્દ્ધમાન-કુંવરની આ ચર્ચા અદ્ભુત આનંદકારી છે. આજે ઉજવાઈ રહેલ વીરનાથ ભગવાનના અઢીહજારમા નિર્વાણમહોત્સવનું આ મહાન વર્ષ જગતના જીવોને મંગલરૂપ હો. વીરશાસનના પ્રતાપે ઘરેઘરે આવા ઉત્તમ સંસ્કારવાળા માતા અને બાળકો જાગો ને આત્મકલ્યાણવડે જૈનશાસનને શોભાવો.

-જય મહાવીર]

[બ્ર. હરિભાઈ રચિત માતા-પુત્રનો આ સંવાદ અત્યંત મધુર સંગીત સહિત ઘાટકોપરની ભજનમંડળીએ ટેપ-રેકર્ડ કરી આપેલ છે, જે સાંભળતાં અત્યંત પ્રસન્નતા થાય છે.]

હે વીરનાથ ભગવાન ! અંતરના આનંદમયમાર્ગે આપ શિવપુરીમાં પહોંચ્યા.

[લેખાંક: ચોથો]

અહો, ભગવાન મહાવીરે જે વીતરાગી ઈષ્ટઉપદેશ અઢીહજાર વર્ષ પહેલાં આપણને આપ્યો, તે જ ઉપદેશનો વીતરાગી પ્રવાહ શ્રુતધર-સંતોએ ચાલુ રાખ્યો છે, ને મહાભાગ્યે આજે પણ તે ઉપદેશ પામીને આપણે આપણું આત્મહિત કરી શકીએ છીએ. શ્રુતનો અપાર મહિમા આપ આ પ્રવચનમાં વાંચશો. દેહમાં આત્મબુદ્ધિથી દુઃખી થઈ રહેલા જગતને અત્યંત કરુણાપૂર્વક દેહથી જુદું ચૈતન્યતત્ત્વ દેખાડીને સંતોએ મહાન ઉપકાર કર્યો છે...

‘અરે ખેદ છે કે પોતાની ચૈતન્યસમૃદ્ધિને ભૂલેલું આ જગત બાહ્ય સંપત્તિમાં મૂર્છાઈ પડ્યું છે! ’ પોતે બહિરાત્મબુદ્ધિના અનંત દુઃખથી છૂટીને ચિદાનંદતત્ત્વને જાણ્યું છે, અને જગતના જીવો પણ આવા આત્માને જાણીને બહિરાત્મબુદ્ધિના અનંત દુઃખથી છૂટે એવી કરુણાબુદ્ધિથી પૂજ્યપાદસ્વામી કહે છે કે ‘હા હતં જગત! ’ અરેરે! જગત બિચારું ભ્રમણાથી ઠગાઈ રહ્યું છે. ખેદ છે કે ચૈતન્યની આનંદસંપદાને ભૂલીને જગતના બહિરાત્મજીવો બહારની સંપત્તિને જ પોતાની માનીને હણાઈ રહ્યા છે; આત્માની સુધ-બુધ ભૂલીને આ જગત અચેત જેવું થઈ ગયું છે, તેને દેખીને સંતોને કરુણા આવે છે.

અરે જીવો ! તમે સમજો કે દેહાદિ બાહ્યપદાર્થો આત્માના નથી, આત્મા તો

અહો સર્વજ્ઞ મહાવીર ! આપ મોક્ષમાર્ગના નેતા છો....વિશ્વના જ્ઞાતા છો.

તેમનાથી જુદો જ્ઞાન ને આનંદસ્વરૂપ છે; આવા આત્માને જાણ્યે-માન્યે અનુભવ્યે જ દુઃખ ટળીને શાંતિ-સમાધિ થાય છે.

મુનિવરો અને આચાર્યભગવંતો મુમુક્ષુ જીવોના ધર્મપિતા છે; બહિરાત્મ જીવોને અજ્ઞાનથી ભાવમરણમાં મરતા દેખીને તેઓને કરુણા આવે છે કે અરેરે ! ચૈતન્યને ચૂકીને મોહથી જગત્ મૂર્છાઈ ગયું છે ! તેને પોતાના આત્માની સુધ-બુધ રહી નથી. અરે ! ચૈતન્યભગવાનને આ શું થયું કે જડ-કલેવરમાં મૂર્છાઈ ગયો ? અરે જીવો ! અંતરમાં પ્રવેશ કરીને જુઓ...તમે તો ચિદાનંદસ્વરૂપ અમર છો.

જેમ રાજા પોતાને ભૂલીને એમ માને કે હું ભીખારી છું, તેમ આ ચૈતન્ય રાજા પોતાના સ્વરૂપને ભૂલીને, દેહ તે જ હું છું-એમ માનીને વિષયોનો ભીખારી થઈ રહ્યો છે; તેનું નામ ભાવમરણ છે. તેના ઉપર કરુણા કરીને કહે છે કે અરે જીવો ?

“ક્ષણક્ષણ ભયંકર ભાવમરણે કાં અહો ! રાચી રહો.”

એ દેહાદિમાં આત્મબુદ્ધિ છોડો, ને ભિન્ન ચૈતન્યસ્વરૂપને ઓળખીને તેની શ્રદ્ધા કરો...કે જેથી આ ઘોર દુઃખોથી છૂટકારો થાય ને આત્માનું નિરાકુળ સુખ પ્રગટે.

આત્માનું સ્વરૂપ ઓળખીને પછી તેને સાધતાં આત્મા પોતે સ્વયમેવ પરમાત્મા બની જાય છે. સાધ્ય અને સાધન બંને પોતામાં છે, પોતાથી બહાર કોઈ સાધ્ય કે સાધન નથી, માટે તમારી ચૈતન્યસંપદાને સંભાળો....ને બાહ્યબુદ્ધિ છોડો-એવો સંતોનો ઉપદેશ છે.

[હવે આજે (જેઠ સુદ પાંચમે) શ્રુતપંચમીનો મહાન દિવસ હોવાથી તેના મહિમા સંબંધી થોડુંક કહેવાય છે.]

શ્રુતપંચમીનો ઇતિહાસ આ પ્રમાણે છે:-

વીતરાગ સર્વજ્ઞ અંતિમ તીર્થંકર દેવાધિદેવ મહાવીર પરમાત્માના શ્રીમુખથી દિવ્યધ્વનિદ્વારા જે હિતોપદેશ નીકળ્યો તે ઝીલીને ગૌતમગણધરદેવે એક મુહૂર્તમાં બાર અંગની રચના કરી, બાર અંગમાં તો અપાર શ્રુતજ્ઞાનનો દરિયો ભર્યો છે. મહાવીર ભગવાનના મોક્ષ પધાર્યા બાદ ગૌતમસ્વામી, સુધર્મસ્વામી અને જંબુસ્વામી એ ત્રણ કેવળી, તથા આચાર્ય વિષ્ણુ, નંદિ, અપરાજિત, ગોવર્દન અને

* કે પ્રભો ! આપનું અનેકાન્તશાસન સર્વેજીવોને માટે ભદ્રકારી છે. *

ભદ્રબાહુ એ પાંચ શ્રુતકેવલી ભગવંતો ૧૬૨ વર્ષમાં અનુક્રમે થયા. ત્યારપછી બાર અંગનું જ્ઞાન પરંપરા ઘટતું-ઘટતું ચાલ્યું આવતું હતું. અને તેનો કેટલોક ભાગ ધરસેનાચાર્યદેવને ગુરુપરંપરાથી મળ્યો હતો. મહાવીર ભગવાન મોક્ષ પધાર્યા બાદ ૬૮૩ વર્ષે ધરસેનાચાર્યદેવ થયા. તેઓ સૌરાષ્ટ્રના ગીરનારપર્વતની ચંદ્રગૂઝામાં બિરાજતા હતા, તેઓ અષ્ટાંગ મહાનિમિત્તના જાણનાર અને ભારે શ્રુતવત્સલ હતા. ભગવાનની પરંપરાથી ચાલ્યા આવેલા શ્રુતના વિચ્છેદનો ભય થતાં તેમણે મહિમા-નગરીમાં ધર્મોત્સવ નિમિત્તે ભેગા થયેલા દક્ષિણના આચાર્યો ઉપર એક લેખ મોકલ્યો; તે લેખદ્વારા ધરસેનાચાર્યદેવના આશયને સમજીને તે આચાર્યોએ શાસ્ત્રના અર્થને ગ્રહણ-ધારણ કરવામાં સમર્થ, મહા વિનયવંત, શીલવંત એવા બે મુનિઓને ધરસેનાચાર્યદેવ પાસે મોકલ્યા; ગુરુઓ દ્વારા મોકલવાથી જેમને ઘણી તૃપ્તિ થઈ છે, જેઓ ઉત્તમ દેશ, ઉત્તમ કુળ અને ઉત્તમ જાતિમાં ઉત્પન્ન થયેલા છે, સમસ્ત કળાઓમાં પારંગત છે, એવા તે બંને મુનિવરો ત્રણવાર આચાર્યભગવંતોની આજ્ઞા લઈને ધરસેનાચાર્યદેવ પાસે આવવા નીકળ્યા.

જ્યારે તે બંને મુનિવરો આવી રહ્યા હતા ત્યારે, અહીં ધરસેનાચાર્ય દેવે રાતના પાછલા ભાગમાં એવું શુભ સ્વપ્ન જોયું કે બે મહા સુંદર સફેદ બળદ ભક્તિપૂર્વક ત્રણ પ્રદક્ષિણા દઈને નમ્રપણે ચરણોમાં નમી રહ્યા છે. -આ પ્રકારનું મંગલ સ્વપ્ન દેખવાથી સંતુષ્ટ થઈને આચાર્યદેવે 'જયવંત હો શ્રુતદેવતા' એવા આશીર્વાદનું ઉચ્ચારણ કર્યું.

તે જ દિવસે પૂર્વોક્ત બંને મુનિવરો આવી પહોંચ્યા, ને ભક્તિપૂર્વક આચાર્યદેવના ચરણોમાં વંદનાદિ કર્યા. મહાધીર ગંભીર અને વિનયની મૂર્તિ એવા તે બંને મુનિઓએ ત્રીજે દિવસે ધરસેનાચાર્યદેવ પાસે વિનયપૂર્વક નિવેદન કર્યું કે પ્રભો ! આ કાર્યને માટે અમે બંને આપના ચરણકમળમાં આવ્યા છીએ. તેઓએ આવું નિવેદન કર્યું ત્યારે 'બહુ સારું, કલ્યાણ હો' એમ આચાર્યદેવે આશિષવચન કહ્યા.

ત્યારબાદ, જો કે શુભસ્વપ્ન ઉપરથી જ તે બંને મુનિઓની વિશેષતા જાણી લીધી હતી છતાં ફરીને પરીક્ષા કરવા માટે, ધરસેનાચાર્યદેવે તે બંને સાધુઓને

* ઉપયોગ-લક્ષણ જીવ છે ને એ જ સાચું જીવન છે. *

બે મંત્રવિદ્યા આપીને કહ્યું કે, બે દિવસના ઉપવાસપૂર્વક આ વિદ્યાને સિદ્ધ કરો. પરીક્ષા કરવા માટે આચાર્યદેવે એક વિદ્યાના મંત્રમાં વધારે અક્ષરો આપ્યા હતા ને બીજામાં ઓછા અક્ષરો આપ્યા હતા. બંને મુનિઓને વિદ્યા સિદ્ધ થતાં બે દેવીઓ દેખાણી, પણ તેમાં એકના દાંત બહાર નીકળેલા હતા, ને બીજા કાણી હતી. તેને જોઈને મુનિઓએ વિચાર્યું કે 'દેવતાઓ કદી વિકૃતાંગ હોતાં નથી' માટે જરૂર વિદ્યાના મંત્રમાં કંઈક ફેર છે. મહાસમર્થ એવા તે મુનિવરોએ મંત્રાક્ષરો સરખા કર્યા, જેમાં વધારે અક્ષરો હતા તે કાઢી નાંખ્યા, ને જેમાં ઓછા અક્ષરો હતા તે પૂરા કર્યા. પછી તે મંત્ર પઢતાં બંને દેવીઓ સરખા રૂપમાં દેખાણી, ભગવાન ધરસેનાચાર્યદેવ પાસે જઈને તેઓએ વિનયપૂર્વક સમસ્ત વૃતાંત કહેતાં આચાર્યદેવે સંતુષ્ટ થઈને તેમને ભગવાનની સીધી પરંપરાથી ચાલ્યું આવેલું અગાધ શ્રુતજ્ઞાન ભણાવવું શરૂ કર્યું, ને અષાઠ સુદ અગીયારસે સવારે ગ્રંથ સમાપ્ત થતાં ભૂત જાતના વ્યંતરદેવોએ આવીને વાજિંત્રનાદપૂર્વક તે બંનેની પૂજા કરી. ભૂત નામના દેવોએ પૂજા કરી તેથી ધરસેનાચાર્યદેવે એકનું નામ 'ભૂતબલિ' રાખ્યું, અને બીજા મુનિના દાંત દેવોએ સરખા કરી દીધા તેથી તેનું નામ 'પુષ્પદંત' રાખ્યું. અને એ રીતે ધરસેનાચાર્યદેવે શ્રુતજ્ઞાન ભણાવીને તરત તે પુષ્પદંત અને ભૂતબલિ મુનિવરોને ત્યાંથી વિદાય આપી.

ત્યારબાદ તે બંને મુનિવરોએ તે શ્રુતજ્ઞાનને ષટ્ચંડાગમ રૂપે ગૂંથ્યું...ને અંકલેશ્વરમાં (લગભગ બે હજાર વર્ષ પહેલાં) જેઠ સુદ પાંચમે ચતુર્વિધ સંઘે તે શ્રુતજ્ઞાનના મહિમાનો ભારે મોટો ઉત્સવ કર્યો; એ રીતે વીતરાગી સંતોએ શ્રુતજ્ઞાનનો પ્રવાહ વહેતો રાખ્યો. તેનો આજે દિવસ છે.

મહાવીર ભગવાને જે કહ્યું અને અત્યારે મહાવિદેહમાં સીમંધર ભગવાન જે કહી રહ્યા છે તેનો અંશ આ શાસ્ત્રોમાં છે. રાગ-દ્વેષ-મોહરહિત વીતરાગી પુરુષોએ રચેલી આ વાણી છે. સર્વજ્ઞ ભગવાનની પરંપરાથી ચાલ્યું આવેલું આવું શ્રુતજ્ઞાન ટકી રહ્યું તેથી ચતુર્વિધ સંઘે ભેગા થઈને અંકલેશ્વરમાં ઘણા જ મોટા મહોત્સવપૂર્વક જેઠ સુદ પાંચમે શ્રુતજ્ઞાનનું બહુમાન કર્યું, ત્યારથી આ દિવસ 'શ્રુતપંચમી' તરીકે પ્રસિદ્ધ થયો, અને દર વર્ષે તે ઉજવાય છે. અત્યારે તો

* એ જીવજો, જીવડાવજો પ્રભુ વીરનો ઉપદેશ છે. *

તેનો વિશેષ પ્રચાર થતો જાય છે, ને ઘણે ઠેકાણે તો આઠ દિવસ સુધી ઉત્સવ કરીને શ્રુતજ્ઞાનની પ્રભાવના થાય છે. આ શ્રુતપંચમીનો દિવસ ઘણો મહાન છે. અહો, સર્વજ્ઞ ભગવાનની વાણી દિગંબર સંતોએ ટકાવી રાખી છે.

પુષ્પદંત અને ભૂતબલિ આચાર્યભગવંતોએ જે ષટ્ખંડાગમ રચ્યા તેના ઉપર વીરસેનાચાર્યદેવે ધવલા નામની મહાન ટીકા રચી છે. તે વીરસેનાચાર્ય પણ એવા સમર્થ હતા કે સર્વાર્થગામિની (—સકલઅર્થમાં પારંગત) એવી તેમની નૈસર્ગિક પ્રજ્ઞાને દેખીને બુદ્ધિમાન લોકોને સર્વજ્ઞની સત્તામાં સંદેહ ન રહેતો, અર્થાત્ તેમની અગાધ જ્ઞાનશક્તિને જોતાં જ બુદ્ધિમાનોને સર્વજ્ઞની પ્રતીત થઈ જતી. આવી અગાધ શક્તિવાળા આચાર્યદેવે ષટ્ખંડાગમની ટીકા રચી. આ પરમાગમ સિદ્ધાંતશાસ્ત્રો સેંકડો વર્ષોથી તાડપત્રે ઉપર લખેલા મૂડબિદ્રીના શાસ્ત્રભંડારોમાં વિદ્યમાન છે. થોડાંક વર્ષો પહેલાં તો તેના દર્શન પણ દુર્લભ હતા...પણ પાત્ર જીવોના મહાભાગ્યે આજે તે બહાર પ્રસિદ્ધ થઈ ગયા છે. (ગુરુદેવ સાથે દક્ષિણ દેશના તીર્થોની યાત્રા વખતે આપણે રત્નપ્રતિમા સહિત આ તાડપત્ર-લિખિત ધવલ સિદ્ધાંતના પણ દર્શન કર્યા હતા.) અને હવે તો તે મૂળશાસ્ત્રો હિન્દી અનુવાદ સહિત પ્રસિદ્ધિમાં આવ્યા હોવાથી મુમુક્ષુજીવો ઉલ્લાસથી તેનો અભ્યાસ કરી શકે છે.

આચાર્યભગવંતોએ સર્વજ્ઞભગવાનની વાણીનો સીધો નમૂનો આ શાસ્ત્રોમાં ભર્યો છે. એ ઉપરાંત બીજા અનેક મહાસમર્થ આત્મના થોભ જેવા કુંદકુંદાચાર્યદેવ વગેરે સંતો જૈનશાસનમાં પાક્યા, ને તેમણે સમયસારાદિ અલૌકિક મહાશાસ્ત્રો રચ્યાં.....તેનો એકેક અક્ષર આત્માના અનુભવમાં કલમ બોળીબોળીને લખાયો છે. એ સંતાની વાણીના ઊંડાં રહસ્યો ગુરુગમે સમજતાં અપૂર્વ આત્મતત્ત્વનો અપાર વૈભવ દેખાય છે. મહાવીરભગવાનની પરંપરાથી કેટલુંક જ્ઞાન મળ્યું તથા પોતે સીમંધર ભગવાનના ઉપદેશનું સાક્ષાત્ શ્રવણ કર્યું, તે બંનેને આત્માના અનુભવ સાથે મેળવીને આચાર્યભગવાને શ્રી સમયસારમાં ભરી દીધું છે. ને એ રીતે આત્માના સમસ્ત વૈભવથી એકત્વ-વિભક્ત આત્મસ્વરૂપ દેખાડ્યું છે.

આ સમાધિશતકનાં બીજાં પણ સમયસારમાં જ ભર્યાં છે. પૂજ્યપાદસ્વામી પણ મહાસમર્થ સંત હતા, તેમણે આ સમાધિશતકમાં ટૂંકામાં અધ્યાત્મભાવના ભરી દીધી છે. તે આપ આ લેખમાળામાં વાંચી રહ્યા છો.

* ચૈતનભાવ જ સાચું જીવન છે...દેહનો સંયોગ એ જીવન નથી. *

જિનવચનનો સાર; તેનું ફળ સિદ્ધાલયસુખની પ્રાપ્તિ

(શીલપ્રાભૃતના પ્રવચનોમાંથી)

શુદ્ધરત્નત્રયરૂપ આત્મસ્વભાવ તે શીલ છે. એવા શીલની આરાધનાવડે સિદ્ધાલયની પ્રાપ્તિ થાય છે. જે મહાત્માઓ આવા શીલના ધારક છે તેમનો જન્મ ધન્ય છે. આવા શીલધર્મની પ્રાપ્તિ જિનવચનથી થાય છે.

જિનવચનવડે જેણે સારને ગ્રહણ કર્યો છે, -સાર શું? કે શુદ્ધઆત્મા તે જ જિનવચનનો સાર છે, -એવો સાર જેણે ગ્રહણ કર્યો છે, અને શુદ્ધાત્માનું ગ્રહણ કરીને જેઓ વિષયોથી વિરક્ત થયા છે, વળી જેઓ તપોધન છે, ધીર છે, અને શીલરૂપી પવિત્ર જળવડે સ્નાન કરીને વિશુદ્ધ થયા છે, તેઓ સિદ્ધાલયના સુખને પામે છે.

જુઓ, આ જિનવચનના ગ્રહણનું ફળ! જિનવચન શુદ્ધઆત્માનું ગ્રહણ કરાવે છે ને વિષયોનું વિરેચન કરાવે છે. સ્વસન્મુખ થઈને જેણે શ્રદ્ધામાં-જ્ઞાનમાં ને ચારિત્રમાં શુદ્ધઆત્માનું ગ્રહણ કર્યું તેણે જિનવચનના સારનું ગ્રહણ કર્યું. જિનવચનના જ્ઞાન વગર સત્યસાર હાથમાં આવે નહિ. પોતાના જિનસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ તે જિનવચનનો સાર છે. શુદ્ધાત્માના ગ્રહણ અને અનુભવ વગર બધુંય નિસ્સાર છે.

શુદ્ધાત્માના ગ્રહણ વગર વિષયોથી સાચી વિરક્તિ થાય જ નહીં. જિનવચનનો સાર જાણીને શુદ્ધાત્માનું ગ્રહણ કરી મુનિવરો વિષયોથી વિરક્ત થાય છે, ચૈતન્યમાં ઉપયોગને જોડીને પરમ ઉજ્જવળતા પ્રગટ કરે છે; તેઓ એવા ધીરપણે બુદ્ધિને સ્વરૂપમાં જોડે છે કે ગમે તેવા પરિષદ આવે તોપણ ડગતા નથી. આવા મુનિવરો પૂર્ણ સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ વડે ૮૪ લાખ ઉત્તરગુણો સહિત સંપૂર્ણ શીલ પ્રગટ કરીને, તે શીલરૂપી જળવડે કર્મમળને ધોઈ નાખે છે ને મોક્ષમંદિરમાં બિરાજતા થકા પરમ અતીન્દ્રિય આનંદને બાધારહિત ભોગવે છે. શીલની એટલે કે શુદ્ધરત્નત્રયની આરાધનાનું આ ફળ છે, ને તેની પ્રાપ્તિ જિનવચનદ્વારા થાય છે. માટે જિનાગમનો

* :સમ્યક્ત્વાદિ ભાવવડે ચૈતન્યજીવન જીવવાનો ભગવાનનો ઉપદેશ છે *

નિરંતર અભ્યાસ કર્તવ્ય છે, એટલે જિનાગમે કહ્યું છે તે પ્રમાણે સ્વસન્મુખ પરિણામનો નિરંતર પ્રયત્ન કર્તવ્ય છે.

સૌથી પહેલાં તો જિનવચન અનુસાર શુદ્ધાત્માને જાણીને સ્વસન્મુખ સ્વાનુભવ સહિત તેની સમ્યક્ પ્રતીતિ કરે તે સમ્યક્દર્શનની આરાધના છે; ત્યાંથી કર્મોની નિર્જરા થવા માંડે છે. પછી સ્વરૂપમાં સ્થિર થઈને અત્યંત વિશુદ્ધભાવથી ઉત્કૃષ્ટ આરાધના કરતાં જીવ મુક્તિ પામે છે. અને જેને કાંઈક આરાધના અધૂરી રહી જાય તે ધર્માત્મા મુનિરાજ કે શ્રાવક આરાધના સહિત સલ્લેખના કરીને સ્વર્ગમાં જાય છે ને પછી મનુષ્ય થઈ આરાધના ઉત્કૃષ્ટપણે પૂર્ણ કરીને મોક્ષને પામે છે. આ રીતે શીલ કહો, આરાધના કહો, કે મોક્ષમાર્ગ કહો—તે જિનવચનનો સાર છે, ને તેનું ફળ સિદ્ધાલયસુખની પ્રાપ્તિ છે.

સમ્યક્જ્ઞાન સર્વ પ્રયોજનની સિદ્ધિનું કારણ હોવાથી મંગળરૂપ છે.

લોકમાં સર્વજનપ્રસિદ્ધ છે કે યથાર્થજ્ઞાનથી સર્વ સિદ્ધિ છે. પ્રથમ તો દર્શનની વિશુદ્ધિપૂર્વક ભગવાન અર્હંતદેવ પ્રત્યે પરમભક્તિ હોય; આવા સમ્યક્ત્વસહિત હોય ને જિનભક્તિ સહિત હોય તેવા જ્ઞાનને જ ખરેખર જ્ઞાન કહેવાય છે. અહા, જેમના વચનથી સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થાય છે તેમના પ્રત્યે જો પરમભક્તિ ન ઉલ્લસે તો ત્યાં સમ્યક્ત્વની આરાધના ક્યાંથી હોય? જેના વચનથી સમ્યક્ત્વ થાય છે એવા દેવ-ગુરુ પ્રત્યે પરમભક્તિ હોય છે, એવી ભક્તિ વગરનું જ્ઞાન તે જ્ઞાન નથી પણ અજ્ઞાન જ છે. વળી ચૈતન્યનું ભાન થતાં અતીન્દ્રિય આનંદના સ્વાદ પાસે જગતના વિષયોનો સ્વાદ તૂચ્છ લાગે છે, એટલે સહેજે વિષયોથી વિરક્તિ થઈ જાય છે. જો ચૈતન્યરસની પરમપ્રીતિ અને વિષયોથી વિરક્તિ ન થાય તો તેણે જાણ્યું શું? તેણે સંસાર અને મોક્ષના કારણને કઈ રીતે જાણ્યા? વિષયો તો સંસારનું કારણ છે અને વિષયોથી વિરક્તિ કરીને ચૈતન્યસન્મુખ પ્રવૃત્તિ તે મોક્ષનું કારણ છે. જે જીવ સંસાર-મોક્ષના કારણને ઓળખે છે તેને ચૈતન્યના આનંદના અનુભવની પ્રીતિ છે, ને વિષયોમાં આકુળતાનું વેદન છે તેનાથી તે વિરક્ત થાય છે. અહા, ચૈતન્યનો પરમ શાંતરસ જેણે ચાખ્યો તેને આકુળતાજનક વિષયોનો રસ કેમ રહે?

અમે પણ આનંદપૂર્વક આપના જ માર્ગે શીવપુરીમાં આવી રહ્યા છીએ.

આ રીતે સમ્યક્દર્શન થતાં જ ચૈતન્યનો રસીલો થઈને જગતના વિષયોથી વિરક્ત થાય છે, તેથી સમ્યક્ત્વ પણ મહાન શીલ છે. આવા સમ્યક્ત્વરૂપી શીલસહિત હોય તે જ્ઞાન જ સમ્યક્જ્ઞાન છે; જ્ઞાનની ને શાસ્ત્રને જાણવાની મહત્તા તો સમ્યક્ત્વથી જ છે. સમ્યક્દર્શન વગરના જ્ઞાનની કે શાસ્ત્રના જાણપણાની કાંઈ બડાઈ નથી. અહા, સમ્યક્ત્વસહિત અને વિષયોથી વિરક્ત એવું જે સમ્યક્જ્ઞાન તે સર્વપ્રયોજનની સિદ્ધિનું કારણ છે. તેથી તે મહાન મહિમાવંત છે. આ રીતે સમ્યક્ત્વસહિતના જ્ઞાનનો જે મહિમા કર્યો તે જ મંગળ છે. તેનું ફળ મોક્ષસુખની પ્રાપ્તિ છે.

ઉત્સવ આનંદથી હળીમળીને ઉજવીએ

(વીરપ્રભુના ઉપકાર બાબતમાં સૌ એકમત છીએ)

મહાવીર ભગવાનના અઢીહજારવર્ષીય નિર્વાણ-મહોત્સવમાં વારંવાર પ્રમોદપૂર્વક ગુરુદેવ કહે છે કે-અહો, આવો અવસર ક્યારે આવે! આવા ઉત્સવમાં પરસ્પર કલેશ કે વિરોધ થાય એવું કોઈએ કરવું ન જોઈએ. ભગવાનમહાવીર પ્રત્યે ભક્તિભાવથી, શાસનની શોભા વધે, ને સર્વત્ર શાંતિ જળવાય એ વાત મુખ્ય રાખીને સૌએ પોત પોતાને યોગ્ય લાગે તે રીતે મહોત્સવ ઉજવવો યોગ્ય છે. ઉજવણીનો વિરોધ કરવો યોગ્ય નથી; સૌ એકબીજાના સાધર્મી છીએ-એમ સમજી ક્યાંય વેરવિરોધ ન થાય તેમ સૌએ કરવું યોગ્ય છે. કોઈએ એકબીજા માટે કટુભાષા વાપરવી ન જોઈએ, સૌએ પ્રેમથી અને જેટલા બને તેટલા સહકારથી કામ કરવું જોઈએ. મહાવીરભગવાનના આપણા ઉપર મહાન ઉપકાર બાબતમાં તો ક્યાંયે મતભેદ નથી, સૌ એકમત છીએ. મહાવીર એક છે-મહાવીરના અનુયાયીઓ પણ એકમત થઈને પ્રભુના મોક્ષગમનનો મહાન ઉત્સવ આનંદથી ઉજવીએ, અને એ પાવન પંથે જઈએ. “જય મહાવીર” * *

*** પ્રણમન કરું હું ધર્મકર્તા તીર્થ શ્રી વર્ધમાનને ***

જિજ્ઞાસુનું પ્રથમ કર્તવ્ય-આત્મતત્ત્વનો નિર્ણય

[સમ્યક્ત્વ-જીવન લેખમાળા: લેખાંક - ૧૧]

સુખ કહો કે સમ્યક્ત્વ કહો-તે જીવને વહાલું છે. જેમાં સુખ ભર્યું છે. એવા પોતાના જ્ઞાનસ્વરૂપનો સાચો નિર્ણય જ્ઞાનવડે કરવો તે જ સમ્યક્ત્વની રીત છે. જેણે એવો નિર્ણય કર્યો તેને પાત્રતા થઈ ને તેને અંતરમાં અનુભવ થશે જ.

સમ્યક્દર્શન થતાં પહેલાં સંસાર-દુઃખોથી ત્રાસીને આત્માનો આનંદ પ્રગટ કરવા માટેની ભાવના જાગે છે.

હે ભાઈ! તારે સુખી થવું છે ને?—તો તું તારા સાચા સ્વરૂપને ઓળખ, —કે જેમાં ખરેખર સુખ ભર્યું છે. આત્માના સ્વરૂપનો પહેલાં સાચો નિર્ણય કરવાની વાત છે. અરે, તું છો કોણ? શું ક્ષણિક પુણ્ય-પાપનો કરનાર તે જ તું છો? ના, ના, તું તો જ્ઞાન કરનાર જ્ઞાનસ્વભાવી છો. પરને ગ્રહનાર કે છોડનાર તું નથી, ચેતકભાવ જ તું છો. આત્માનો આવો નિર્ણય તે જ ધર્મની પહેલી શરૂઆતનો (સમ્યક્દર્શનનો) ઉપાય છે. આવો નિર્ણય ન કરે ત્યાંસુધી સમ્યક્દર્શનની પાત્રતામાં પણ નથી. મારો સહજ સ્વભાવ જાણવાનો છે—આવો જ્ઞાનસ્વભાવનો નિર્ણય શ્રુતજ્ઞાનના બળથી થાય છે, ને તે જ સમ્યક્ત્વની રીત છે. જેણે જ્ઞાનમાં સાચો નિર્ણય કર્યો તેને પાત્રતા થઈ, ને તેને અંતરમાં અનુભવ થવાનો જ છે. માટે તત્ત્વનિર્ણય તે જિજ્ઞાસુ જીવનું પ્રથમ કર્તવ્ય છે.

હું જ્ઞાનસ્વભાવી જાણનાર છું, જ્ઞેયમાં ક્યાંય રાગ-દ્વેષ કરીને અટકવું તેવો મારો જ્ઞાનસ્વભાવ નથી. પર ગમે તેમ હો, હું તો તેનો માત્ર જાણનાર છું, મારો જાણનાર સ્વભાવ પરનું કાંઈ કરનાર નથી; પણ જ્ઞાનસ્વભાવ સાથે મારામાં શ્રદ્ધા-શાંતિ-આનંદ વગેરે અનંત સ્વભાવો છે. હું જેમ જ્ઞાનસ્વભાવી છું તેમ જગતના બધા આત્માઓ જ્ઞાનસ્વભાવી છે; તેમાં તેઓ પોતે પોતાના જ્ઞાનસ્વભાવનો નિર્ણય કરીને જ્ઞાનભાવરૂપે

* અસીમ જ્ઞાનાદિ ગુણધારી જિતભવ મહાવીર-જિનને વંદન *

પરિણમે-તો જ તેમનું દુઃખ ટળે ને તેઓ સુખી થાય. પરજીવોનું દુઃખ કોઈ મટાડી શકે નહિ; કેમકે દુઃખ તેઓએ પોતાની ભૂલથી ઊભું કર્યું છે, અને તેઓ પોતે પોતાની ભૂલ ટાળે તો તેમનું દુઃખ ટળે. કોઈ પરના લક્ષે અટકવાનો જ્ઞાનનો સ્વભાવ નથી.

અરે જીવ ! અત્યારસુધી પોતાના સુખને ભૂલીને તેં પરમાં સુખ માન્યું....તું ભ્રમણાથી ભૂલ્યો ને દુઃખી થયો. અરે, સ્વપદને દુર્ગમ ને પરપદને સુગમ માનીને તેં સ્વપદની અરુચિ કરી, ને પરપદને સારું માનીને તેને પોતાનું કરવાની વ્યર્થ ચેષ્ટા કરી-કરીને તું દુઃખી થયો, પર ચીજ તો કદી આત્માની થતી નથી. ચૈતન્યમય સ્વપદ છે, તે સ્વપદનો વારંવાર પરિચય કરતાં તે સહજ-સુગમ ને સુંદર લાગે છે; વારંવાર તેની ભાવના કરતાં આનંદ થાય છે. ચૈતન્યપદ પોતે આનંદરૂપ છે એમ જાણીને વારંવાર તેની ભાવના કર. શુદ્ધચૈતન્યમય મારું સ્વપદ છે-એવી ભાવનામાં વર્તતો મુમુક્ષુ જીવ જગતની કોઈપણ પ્રતિકૂળતાથી ભય પામતો નથી; બધાયથી આત્માને છૂટો પાડીને જ્ઞાનસ્વભાવનો નિર્ણય કરે છે. અહા, અનંતસુખનું ધામ મારું ચૈતન્યતત્ત્વ છે-એને હું કેમ કરીને વેદનમાં લઉં!-એવી તેને ધૂન જાગે છે. ચૈતન્યપદને જ ચાહતો થકો દિનરાત તેના અનુભવની ભાવના ભાવે છે, જગતમાં સુખનું ધામ કોઈ હોય તો મારું આ ચૈતન્યપદ જ છે-એમ પોતાનો વિશ્વાસ કરતો થકો સ્વસન્મુખ ઝુકતો જાય છે. વિશ્વાસના જોરે જેમ જેમ અંતરમાં લગની વધતી જાય છે તેમ તેમ આનંદનું ધામ તેને પોતાની અંદર નજીક ને નજીક દેખાતું જાય છે.

તે પાત્ર જીવે શ્રુતજ્ઞાનના અવલંબનથી આત્માના જ્ઞાનસ્વભાવને અવ્યક્તપણે લક્ષમાં લીધો છે, એટલે સ્વભાવસન્મુખ ઝુક્યો છે,-સમ્યક્ત્વસન્મુખ થયો છે; પરિણામના પ્રવાહની દિક્ષા ફરી છે; તે અંતરમાં આગળ વધીને અનુભવ કરે છે એટલે આત્મસાક્ષાત્કાર અર્થાત્ સમ્યગ્દર્શન થાય છે. તે માટે તે જીવ શું કરે છે? આત્માની પ્રગટ પ્રસિદ્ધિને માટે ઈન્દ્રિય અને મનદ્વારા પર તરફ પ્રવર્તતી બુદ્ધિઓને પાછી વાળીને જ્ઞાનને આત્મામાં લઈ જાય છે, એટલે ઉપયોગને આત્મસન્મુખ કરે છે, ત્યાં સાક્ષાત્ નિર્વિકલ્પ અનુભૂતિમાં ભગવાન આત્મા પ્રસિદ્ધ થાય છે. જ્ઞાન વડે જે અપ્રગટરૂપ નિર્ણય કર્યો હતો તેનું આ ફળ આવ્યું એટલે કે પ્રગટરૂપ સ્વાનુભવ થયો. જ્ઞાનસ્વભાવનો નિર્ણય કરે ત્યાં આવું ફળ આવે જ.

* લહરાયેગા લહરાયેગા ઝંડા શ્રી મહાવીરકા *

આ જ્ઞાનસ્વભાવી આત્માનો નિર્ણય કરવો તે અપૂર્વ ભાવ છે, તે દરેક મુમુક્ષુનું જરૂરી કર્તવ્ય છે. જુઓ, અમુક શુભરાગ કરવો તેને કર્તવ્ય ન કહ્યું, પણ જ્ઞાનમાં આત્માનો નિર્ણય કરવો તેને કર્તવ્ય કહ્યું, એટલે જ્ઞાનભાવ જ સાધન છે, વચ્ચેનો રાગ તે કાંઈ સાધન નથી. આ સાધનથી જે પોતાના આત્માનું હિત કરવા માંગે તે કરી શકે છે. પરંતુ જીવે અનાદિથી પોતાની દરકાર કરી નથી. ભાઈ રે! તું પોતે કોણ વસ્તુ છો? તે જાણ્યા વિના તું સુખ ક્યાંથી લાવીશ? ને સમ્યક્-દર્શન કોનું કરીશ? પહેલાં નક્કી કર કે જ્ઞાનસ્વભાવી જ હું છું; દેહ કે રાગસ્વરૂપ હું નથી.—આમ નક્કી કરતાં તારું લક્ષ તારા આત્મામાં વળશે, ને તારા નિધાન તને તારામાં દેખાશે. ભગવાન મહાવીરના સન્દેશરૂપ જે સમ્યગ્દર્શન—તે તને પ્રગટ થશે.

ઈન્દ્રિય અને મન સાથે જોડાયેલો ઉપયોગ આત્માને પ્રસિદ્ધ કરી શકતો નથી, તે તો પરને જ પ્રસિદ્ધ કરે છે. મન અને ઈન્દ્રિયોથી દૂર થયેલો ને અંતરમાં વળેલો ઉપયોગ જ ભગવાન આત્માને પ્રસિદ્ધ કરે છે...તેનું સાચા સ્વરૂપે દર્શન (સમ્યક્-દર્શન) કરી લ્યે છે, એ જ આત્મઅનુભૂતિ છે, એ જ ભગવાન મહાવીરનો સન્દેશ છે, તેના વડે ભવનો અંત આવે છે, ને મોક્ષસુખની પ્રાપ્તિ થાય છે. કોઈપણ શુભરાગવડે તે થઈ શકતું નથી. સમ્યગ્દર્શન તો પોતાનો સ્વભાવ છે; તેમાં અન્ય કોઈનું અવલંબન નથી. તારા આત્મામાં ભગવાન મહાવીરનો ધર્મધ્વજ ફરકાવવો હોય તો તું આવું સમ્યગ્દર્શન કર.

શુભ-અશુભભાવો તો અજ્ઞાની જીવ પણ અનાદિકાળથી કરતો આવે છે, તે કાંઈ ધર્મનો ઉપાય નથી, કે તેનાથી ભવનો અંત આવતો નથી. પણ તે શુભ-અશુભભાવોથી રહિત જ્ઞાનસ્વભાવી આત્માની ઓળખાણ કરવી તે જ ધર્મનો ઉપાય છે, ને તેનાથી જ ભવનો છેડો આવે છે.

* સમ્યગ્દર્શન થતાં શું થાય છે ?

* સમ્યગ્દર્શન થતાં જ આત્માના સ્વરસની અપૂર્વ શાંતિ અનુભવાય છે, કષાય વગરની શાંતિમાં ઉપયોગ ઠરતાં આત્માનો સહજ આનંદ પ્રગટ થાય છે; અનાદિના ભવદુઃખની જે ભયંકર અશાંતિ તે વિરામ પામે છે, ને અપૂર્વ શાંતિમય

* અહો ધર્મચક્રવર્તક વીરનાથદેવ ! પધારો....પધારો...પધારો... *

ચૈતન્યજીવન શરૂ થાય છે. અંતરમાં આત્મા પોતાના સ્વરૂપની કોઈ પરમ તૃપ્તિનું સુખ વેદે છે, મારું સુખ મારા અંતરમાં ભર્યું છે એમ તેને સુખના અનુભવ સહિત પ્રતીત થઈ જાય છે; સમ્યગ્દૃષ્ટિજીવના પરિણામમાં કોઈ અચિંત્ય અપૂર્વ ગંભીરતા થઈ જાય છે. તે ગંભીરતાનું માપ ઉપલકદૃષ્ટિએ થઈ શકતું નથી. આવું સમ્યગ્દર્શન તે અભેદપણે આત્મા જ છે.

સમ્યગ્દર્શન અને આત્મા બંને અભેદ છે, આત્મા પોતે સમ્યગ્દર્શન સ્વરૂપ છે. આવા સમ્યગ્દર્શન વડે જ્ઞાનસ્વભાવી આત્માને અનુભવમાં લીધા પછી પણ અશુભ કે શુભ કષાયભાવો આવે ખરા, પરંતુ આત્મશાંતિ તો જ્ઞાનભાવમાં જ છે—એવો નિશ્ચય ચાલુ જ રહે છે. પછી જેમ જેમ જ્ઞાનભાવના વધતી જાય તેમ તેમ શુભાશુભ કષાયભાવો પણ ટળતા જાય છે ને શાંતિનું વેદન વધતું જાય છે. અંદરમાં શાંતરસની જ મૂર્તિ આત્મા છે તેના લક્ષે જે વેદન થાય તે જ સુખ છે અને એવા સુખનું વેદન સમ્યગ્દર્શનમાં છે. એક અખંડ પ્રતિભાસમય આત્માનો અનુભવ તે જ સમ્યગ્દર્શન છે.

* મહાવીર-સન્દેશ....મહાવીર-અંજલિ *

અહો, આત્મઅનુભૂતિરૂપ અપૂર્વદેશાની શાંતિની શી વાત ! વહાલા સાધર્મી ભાઈ—બહેનો ! વિચારો તો ખરા, કે જૈનશાસનના સર્વે સંતોએ જેની ખૂબખૂબ પ્રશંસા કરી છે તે અનુભૂતિ કેવી હશે ! એ વસ્તુનો મહિમા લક્ષમાં લઈને તેનો નિર્ણય કરો. એના નિર્ણયથી તમને અપાર આત્મબળ મળશે ને શીઘ્ર તમારું કાર્ય સિદ્ધ થશે. બસ, બંધુઓ—

શીઘ્ર આત્મનિર્ણય કરો.....
 આનંદમય અનુભૂતિ કરો.....
 અપૂર્વ શાંતિનું વેદન કરો.....
 ને મોક્ષના માર્ગમાં આવી જાઓ.

-આ ભગવાન મહાવીરનો સન્દેશ છે, ને આ જ નિર્વાણમહોત્સવમાં પ્રભુ પ્રત્યેની સાચી અંજલિ છે

* જય મહાવીર *

* ભગવાન મહાવીર જન્મકલ્યાણક-વિશેષાંક *

અધ્યાત્મ ભાવનાનું ઘોલન

(નવીન સ્વાધ્યાય)

(૪)

અધ્યાત્મભાવનાનું ઘોલન થાય ને સ્વાધ્યાયમાં વિશેષ રસ જાગે, તે માટે આ વર્ષથી કોઈ ને કોઈ નવીન શાસ્ત્રનો અનુવાદ રજૂ કરવાનું આપણે શરૂ કરેલ છે. તે અનુસાર 'પાહુડ દોહા' ના અનુવાદનો આ ચોથો લેખ છે. જિજ્ઞાસુઓને આ લેખમાળા ગમી છે.

૧૦૧. આ પૃથ્વી પર જેનું ચિત્ત સર્વે રાગમાં, છએ રસોમાં કે પાંચ રૂપમાં રંજિત નથી, એવા યોગીને જ હે જીવ ! તારો મિત્ર કર.
૧૦૨. જેનું તપ જરાક પણ શરીરના સંગમાં સ્થિત છે (અર્થાત્ તપ કરવા છતાં જેને શરીરની જરાક પણ મમતા છે) તે મનુષ્યને મરણનો દુસ્સહ દાવાનળ સહન કરવો પડે છે.
૧૦૩. દેહ ગળવા ટાણે મતિ-શ્રુતની ધારણા-ધ્યેય વગેરે બધું ગળવા માંડે છે; હે વત્સ ! ત્યારે એવા અવસરમાં દેવને તો કોઈક વિરલા જ યાદ કરે છે.
૧૦૪. જેનું પવિત્ર મન સંસારના સુંદર પદાર્થોથી ભાગીને, મનથી પાર એવા ચૈતન્ય-સ્વરૂપમાં થંભી ગયું-પછી તે ગમે ત્યાં સંચરે તોપણ તેને નથી ભય કે નથી સંસાર.
૧૦૫. જીવોનો વધ કરવાથી નરક ગતિમાં જવાય છે, અને અભયપ્રદાનથી સ્વર્ગમાં જવાય છે. -આ બે પંથ અમે તને દેખાડયા, તેમાંથી તને જે ગમે તેમાં તું લાગ.
૧૦૬. આ સંસારમાં સુખ તો બે દિવસનું છે, પછી તો દુઃખોની પરિપાટી છે; તેથી હે હૃદય ! હું તને શિખામણ આપું છું કે તારા ચિત્તને તું વાડ કર, અર્થાત્ મર્યાદામાં રાખ, ને સાચા માર્ગમાં જોડ.
૧૦૭. હે મૂઢ ! તું દેહમાં રંજાયમાન ન થા; દેહ તે આત્મા નથી. દેહથી ભિન્ન જ્ઞાનમય આત્મા છે-તેને તું દેખ. હે યોગી ! દેહથી ભિન્ન જ્ઞાનમય એવો આત્મા તું છો.

* મહાવીરનો માર્ગ એટલે વીતરાગભાવની આરાધના *

૧૦૮. અરે, ઘાસના ઝૂંપડા જેવી આ મૂર્ત કાયા છે; હે યોગી ! તેમાં જે પ્રાણવંતચેતન નિવાસ કરે છે તેને તું ભાવ.
૧૦૯. મૂળને છોડીને જે ડાળ પર ચડવા માંગે છે તેને યોગઅભ્યાસ કેવો ? જેમ પીંજ્યા વગરના કપાસમાંથી વસ્ત્ર વણાતું નથી, તેમ મૂળગુણ વગર ઉત્તરગુણ હોતાં નથી.
૧૧૦. જેના સર્વે વિકલ્પો તૂટી ગયા છે અને જે ચેતનભાવને પામ્યો છે તે આત્મા નિર્મલ ધ્યાનમાં સ્થિત થઈને પરમાત્મા સાથે કેલિ કરે છે.
૧૧૧. હે ભવ્ય ! પરમ દેવને લક્ષમાં લઈને, શીઘ્ર આજે જ તું મસ્ત હાથીને જીતી લે-કે જેના પર ચડીને પરમ મુનિઓ સર્વ ગમનાગમનરહિત એવા મોક્ષમાં પહોંચી જાય છે.
૧૧૨. હે મસ્ત હાથી ! હે કરભા ! આ વિષમ ભવસંસારની ગતિને જ્યાંસુધી તું ઉખેડી ન નાંખ ત્યાં સુધી નિજગુણના ભાગમાં તું મુક્તપણે તપ-વેલડીને ચર. તારા બંધન છોડી દેવામાં આવ્યા છે.
૧૧૩. જેને તપરૂપી દામન-લગામ છે, વ્રતરૂપી ચોકડું છે, અને શમ-દમરૂપી પલાણ છે, -એવા ઊંટ પર બેસીને સંયમધરો નિર્વાણમાં ગયા.
૧૧૪. એક તો પોતે માર્ગને જાણતા નથી, ને વળી બીજા કોઈને પૂછતા પણ નથી, -એવા મનુષ્યો વન-જંગલ ને પહાડોમાં ભટકી રહ્યા છે-એને તું દેખ !
૧૧૫. જે તરુવર રસ્તાને છોડીને દૂર ફળ્યું-ફૂલ્યું છે તે નકામું છે, નથી તો કોઈ પથિકો ત્યાં વિશ્રામ લેતા, કે નથી તેના ફળને કોઈ હાથ લગાડતું. (તેમ માર્ગભ્રષ્ટ જીવોનો વૈભવ નકામો છે.)
૧૧૬. છ દર્શનના ધંધામાં પડેલા અજ્ઞાનીઓના મનની ભ્રાંતિ ન મટી; અરેરે ! એક દેવના છ ભેદ કર્યા તેથી તેઓ મોક્ષને ન પામ્યા.
- ૧૧૭ એક પોતાના આત્મા સિવાય અન્ય કોઈ વેરી નથી. માટે હે યોગી ! જે ભાવથી તે કર્મોનું નિર્માણ કર્યું તે પરભાવને તું મટાડ.
૧૧૮. જો કે હું રોકું છું તોપણ મન પરમાં જાય છે ને આત્મામાં ઠરતું નથી; મન વિષયોમાં ભમવાના કારણે જીવ નરકનાં દુઃખોને સહે છે.
૧૧૯. હે જીવ ! તું એમ ન જાણતો કે વિષયો મારાં છે ને મારાં રહેશે; અરે, એ તો કિંપાકફળની જેમ તને દુઃખ જ દેશે.
૧૨૦. હે જીવ ! તું વિષયોનું સેવન કરે છે-પણ એ તો દુઃખને જ દેનારાં છે;-જેમ

* ભગવાન મહાવીર જન્મકલ્યાણક-વિશેષાંક *

- ઘી વડે અગ્નિ પ્રજ્વલિત થાય છે તેમ વિષયો વડે તું ઘણો બળી રહ્યો છે.
૧૨૧. જેણે અશરીરીનું સંધાન કર્યું તે સાચો ધનુર્ધારી છે; અને ચિત્તને એકાગ્ર કરીને જેણે શિવતત્ત્વને સાધ્યું તે ખરેખર નિશ્ચિંત છે.
૧૨૨. અલી સખી ! એવા દર્પણને તે શું કરવું ? -કે જેમાં આત્માનું પ્રતિબિંબ ન દેખાય. મને તો આ જગત બહાવરું પ્રતિભાસે છે, -કે જેને ગૃહપતિ ઘરમાં હોવા છતાં તેનું દર્શન નથી થતું.
૧૨૩. જીવતાં જ જેને પાંચ ઇન્દ્રિયસહિત મન મરી ગયું તેને મોકળો-છૂટો જ જાણો; નિર્વાણપંથ તેણે પ્રાપ્ત કરી લીધો.
૧૨૪. હે વત્સ ! થોડાકાળમાં જેનો ક્ષય થઈ જાય છે-એવા ઘણા અક્ષરોને તારે શું કરવા છે ? મુનિ તો જ્યારે અનક્ષર (શબ્દાતીત-ઇન્દ્રિયાતીત) થાય છે ત્યારે મોક્ષને પામે છે.
૧૨૫. છ દર્શનના ગ્રંથો એકબીજાથી વિરુદ્ધ ઘણા ગરજે છે, તે બધાથી પર, મોક્ષનું જે એક કારણ છે તેને તો વિરલા જ જાણે છે.
૧૨૬. હે વત્સ ! તું સિદ્ધાંત અને પુરાણને જાણ; તેને જાણતાં ભ્રાંતિ રહેતી નથી. હે વત્સ ! આનંદસ્વરૂપમાં જે જામી ગયા તેને સિદ્ધ કહેવાય છે.
૧૨૭. આ લોકમાં શિવ અને શક્તિનો મેળાવડો તો પશુઓમાંય હોય છે; પણ શિવથી ભિન્ન શક્તિવાળા શિવને તો કોઈ વિરલા જ ઓળખે છે. (લોકો તો પશુ વગેરેમાંય વ્યાપક એવા સર્વવ્યાપી શિવને માને છે, પણ એનાથી જુદા પોતાના આત્માને જ શિવસ્વરૂપે તો વિરલા-જ્ઞાની જ ઓળખે છે.)
૧૨૮. જેણે દેહથી ભિન્ન નિજ પરમાર્થતત્ત્વને જાણ્યું નથી, તે આંધળો બીજા આંધળાને મુક્તિ-પંથ કઈ રીતે દેખાડશે ?
૧૨૯. હે યોગી ! તું દેહથી ભિન્ન આત્માને ધ્યાવ. જો દેહને તું પોતાનો માનીશ તો તું નિર્વાણ નહીં પામ.
૧૩૦. સુગુરુની મહાન છત્રછાયા પામીને પણ હે જીવ ! તું સકળ કાળ સંતાપને જ પામ્યો. પરમાત્મા નિજદેહમાં વસતા હોવા છતાં તે પત્થર પર પાણી ઢોળ્યું.
૧૩૧. હે વત્સ ! સુગુરુનો સંગ છોડીને તું સદાકાળ ઝંખના-વ્યગ્રતા ન કર. પરમાત્મા નિજદેહમાં વસતા હોવા છતાં તું શૂન્ય મઠને કેમ સેવે છે ?

*** ભગવાન મહાવીરનું ધર્મચક્ર સમ્યક્ત્વની ધરી ઉપર ફરે છે ***

* સમ્યક્ત્વ-જીવન *

[સમ્યક્ત્વ-લેખમાળા: લેખાંક-૧૨]

સમ્યક્ત્વ માટે મુમુક્ષુજીવનું જીવન કેવું હોય! સમ્યક્ત્વની ભાવના વખતે અંદર કેવા ભાવો હોય? ને સમ્યક્ત્વ પછી કેવું સુંદર જીવન હોય? તે સંબંધી આ લેખમાળામાં રજૂ થતું સ્વાનુભવરસઝરતું વર્ણન કોઈપણ જિજ્ઞાસુઓને ખુબ જ ગમી જાય તેવું છે.

અહો! વીતરાગી સંતોએ બતાવેલા આત્મહિતનો વીતરાગી સત્ માર્ગ! અને તે માર્ગે જનારા સંતોની વિચારધારા તથા રહેણી-કરણી તે તો કોઈ અદ્ભુત ને અલૌકિક છે! પરંતુ તે માર્ગ પામવાની જ્યાં ખરી જિજ્ઞાસા જાગે છે ત્યાં પણ જીવના ભાવોમાં કોઈ આશ્ચર્યકારી પલટો થવા માંડે છે; ને મુમુક્ષુજીવનમાં નવા જ ભાવો વેદાય છે.

સમ્યગ્દર્શનને લગતા પ્રયત્નની શરૂઆત કરતાં પહેલાં જિજ્ઞાસુને એ પ્રશ્ન ઊઠે છે કે-સમ્યગ્દર્શન એટલે શું?

પોતાના શુદ્ધઆત્મસ્વરૂપની અનુભૂતિસહિત પ્રતીતિ તે સમ્યગ્દર્શન છે.

વળી તરત એવો પ્રશ્ન ઊઠે છે કે આવું સમ્યગ્દર્શન કેમ પ્રાપ્ત થાય? પ્રથમ તો જે જીવના અંતરમાં સાચી મુમુક્ષુતા જાગે છે તે જીવ, જ્ઞાનાનંદસ્વરૂપ આત્માનો અગાધ મહિમા જ્ઞાની પાસેથી જાણીને લક્ષગત કરે છે, ને પછી વારંવાર અભ્યાસ વડે પરિણામને તેમાં જોડીને, અંતર્મુખ ઉપયોગ વડે તેના અનુભવ સહિત તેનું સાચું દર્શન કરે છે, -તે સમ્યગ્દર્શન છે.

આ સમ્યગ્દર્શન મોક્ષનગરીમાં જવા માટેનું ઝડપી વાહન છે; કર્મરજના

હે વીરનાથ ભગવાન ! અંતરના આનંદમયમાર્ગે આપ શિવપુરીમાં પહોંચ્યા.

ગંજને ઊડાડી દેવા માટે તે મહા વાયરો છે, અને ભવના વનને બાળી નાખવા માટે તે અગ્નિસમાન છે; મુમુક્ષુનો તે એક મનોરથ છે.

અહા, સર્વજ્ઞ તીર્થકરોએ જેનો મહિમા દિવ્યધ્વનિ વડે પ્રસિદ્ધ કર્યો છે, તે ભગવાન આત્મા શુદ્ધચિદ્રૂપ, સર્વ તીર્થોમાં ઉત્કૃષ્ટ તીર્થ, સુખનો ઉત્તમ ખજાનો અને સૌથી સુંદર તત્ત્વ છે.

—આવા અચિંત્ય અદ્ભુત આત્મતત્ત્વનું જ્ઞાન થતાં જ પરિણામ ઝડપથી તે તરફ વળી જાય છે, —ક્ષણભેદ પણ રહેતો નથી. જ્યાં જ્ઞાન અંતરમાં વળ્યું ત્યાં શ્રદ્ધા વગેરે અનંતગુણો પણ પોતે પોતાના નિર્મળ ભાવરૂપે ખીલી ઊઠ્યા! વાહ, આત્મભાગ ખીલી ઊઠ્યો.....અને અનંતગુણોના શાંતરસનો એકીસાથે કોઈ અતીન્દ્રિય નિર્વિકલ્પ અત્યંત મધુર સ્વાદ અનુભૂતિમાં આવ્યો...તેનું નામ સમ્યગ્દર્શન !

આ રીતે પૂર્ણ સ્વરૂપના લક્ષે સમ્યગ્દર્શન થયું ત્યાં મોક્ષમાર્ગની શરૂઆત થઈ. “પૂર્ણતાને લક્ષે થયેલી શરૂઆત તે જ વાસ્તવિક શરૂઆત છે.” મોક્ષમહેલનું પ્રથમ પગથિયું આ સમ્યગ્દર્શન છે.

અહા, પરમાત્મપદ સાથે જેની સંધિ છે એવી જ્ઞાનદશા ને એવું સમ્યગ્દર્શન તે પ્રગટ થતાં પહેલાં મુમુક્ષુને આત્મા તરફની અદ્ભુત ધારા ઊપડે છે. અને આત્મા તરફની વિચારધારાના બળે તેની રહેણી-કરણી પણ તેને અનુકૂળ જ હોય છે, —તેની બધી રહેણી-કરણીમાં આત્મધૂનની ધારા સતત વહેતી હોય છે. તે ધારાનો પ્રવાહ આત્મા તરફ ઢળતો હોય છે. પરિસ્થિતિ-અનુસાર શુભ-અશુભ પરિણામો હોય તેની વચ્ચે પણ આત્માની ધૂન તૂટતી નથી. તેને આત્માની ખરેખરી જરૂર લાગી છે, એટલે વચ્ચે બીજા કોઈ ભાવોનો રસ મુખ્ય થવા દેતો નથી. બીજા બધા રસને ગૌણ કરીને આત્મરસને મુખ્ય કરતો જાય છે.

અનુભવદશા પહેલાં જીવને ઘણા પ્રકારથી આત્મસ્વરૂપનું જોર અને તેના મહિમા સંબંધી વિચારો આવતા હોય છે. તેમાં વિકલ્પની મુખ્યતા નથી હોતી; વિકલ્પથી તે આધો ખસતો જાય છે ને આત્મામાં ઊંડો ઊતરતો જાય છે. જેમ જેમ જ્ઞાન ઊંડું ઊતરતું જાય છે તેમ તેમ ચૈતન્યભાવનો વધુ ને વધુ મહિમા

*** અહો સર્વજ્ઞ મહાવીર ! આપ મોક્ષમાર્ગના નેતા છો...વિશ્વના જ્ઞાતા છો. ***

દેખાતો જાય છે ને તે પ્રકારની શાંતિ વેદાતી જાય છે. શાંતિ દેખાતી હોવાથી તેમાં તેને વધુ ને વધુ ગમતું જાય છે ને આ ગમવાની પરાક્રાષ્ટા તે જ નિર્વિકલ્પ અનુભૂતિરૂપ પરિણામે છે. તેથી જ્ઞાનીઓ આત્મસ્પર્શી ભાવથી કહે છે કે—

‘ હે જીવ ! તું આત્મામાં ગમાડ ! ’

હું બધાને દેખનારો છતાં બધાથી જુદો, વિકલ્પને જાણનાર છતાં પોતે નિર્વિકલ્પ-એવા ભાવ ઘૂંટાય છે.—

**જે દ્રષ્ટા છે દ્રષ્ટિનો, જે જાણે છે રૂપ,
અબાધ્ય અનુભવ જે રહે તે છે જીવસ્વરૂપ.**

આંખવડે વસ્તુ જાણી, પછી આંખ ન હોય-તોપણ તે જ્ઞાન તો ટકી રહે છે, કેમકે જાણનારો આંખથી જુદો છે. વિકલ્પો બાદ કરતાં-કરતાં પણ આત્માને બાધા નથી આવતી. વિકલ્પો છૂટી જવા છતાં આત્મા અબાધપણે ટકી રહે છે; આ રીતે વિકલ્પથી પાર ચૈતન્યસ્વરૂપ જીવ હું છું-એમ તે પોતાના નિજરૂપને લક્ષમાં લ્યે છે.

આ રીતે પોતાનું શુદ્ધસ્વરૂપ જેવું છે તેવું દૈષ્ટિમાં લીધું છે; તે પોતાના શુદ્ધસ્વરૂપને જાણતાં પોતામાં જ એકત્વરૂપ પરિણમન (અનુભૂતિ) કરે છે, તેને પર સાથે જરાય સંબંધ નથી; તે પરને જાણતો હોવા છતાં તેમાં એકત્વપણે નથી પરિણમતો; પોતાના આત્માને જાણતાં તેમાં એકત્વપણે પરિણમે છે. આ રીતે પરથી વિભક્ત અને સ્વમાં એકત્વ એવું તેનું ‘જ્ઞાયક-જીવન’ છે.

જ્ઞાની થવા માટે પહેલાં મુમુક્ષુ જીવને આત્માના આદર્શરૂપ સિદ્ધભગવાન તથા અરિહંતભગવાન લક્ષમાં આવે છે; તેમના જેવો હું છું-એમ તે આત્માનેશુદ્ધપણે ભાવે છે ને તેમના જેવી દશા પ્રાપ્ત કરવાની ભાવના તેને આવ્યા કરતી હોય છે. પૂર્ણતાને લક્ષે તે શરૂઆત કરે છે. સંપૂર્ણપણે પોતાની શુદ્ધ મોક્ષદશાની ભાવના, દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવે સર્વ રીતે પોતાને શુદ્ધરૂપ બનવાની ભાવના જ્ઞાની જીવને હોય છે. દ્રવ્ય-ગુણ જેવા શુદ્ધ છે તેવી શુદ્ધતાનો અંશ પર્યાયમાં તેણે ચાખ્યો છે, ને તે ક્યારે પૂર્ણ પ્રગટે એવી ભાવના હોય છે. ભલે પર્યાયના ભેદવિકલ્પોને હેચ કહીએ, પણ પર્યાયમાં શુદ્ધતા થવી, આનંદ થવો તે તો ઉપાદેય

* હે પ્રભો ! આપનું અનેકાન્તશાસન સર્વેજીવોને માટે ભદ્રકારી છે. *

છે. મુમુક્ષુને આત્માની ભાવનામાં, તેના મહિમામાં, તેની શુદ્ધિની ભાવનામાં જ્ઞાન અને રાગની ભિન્નતાનો અભ્યાસ થતો જાય છે. ચારે પડખેથી તે જ્ઞાન અને રાગની ભિન્નતા દેખતો જાય છે. રાગ અને જ્ઞાનની ભિન્નતા તેના વેદનમાં આવતી જાય છે ને અંદર એવી ચોટ તેને લાગી જાય છે કે રાગાદિભાવો જ્ઞાનથી વિરુદ્ધ ભાસે છે, તે રાગાદિમાં ક્યાંય તેને જરાય શાંતિ લાગતી નથી...રાગની અશાંતિમાંથી કોઈપણ પ્રકારે બહાર નીકળવા મથે છે...ને ચૈતન્યની શાંતિને ખૂબ ખૂબ ઝંખે છે. હજી વિકલ્પ રહેતા હોવા છતાં, વિકલ્પમાં તે નથી ઝુલતો, તે તો જ્ઞાનરસના ઝુલે ઝુલે છે; ને સ્વવસ્તુને પકડીને, જ્ઞાનને નિર્વિકલ્પ કરી નાંખે છે; ત્યારે આખા જગતનો સંબંધ છૂટીને આત્મા વિશ્વની ઉપર તરે છે. જગતથી જુદો પોતે પોતામાં રહી જાય છે. -આનું નામ અનુભૂતિ; આનું નામ સમ્યક્દર્શન !

પહેલેથી મુમુક્ષુજીવને વિચારધારામાં પણ રાગથી જુદા આત્માનો એવો નિર્ણય હોય છે કે પરના લક્ષે થતા રાગાદિભાવો તે મારું સ્વરૂપ નથી; તેનાથી જુદી જાતનો જ્ઞાનસ્વભાવી હું છું.

જ્ઞાની જ્ઞાનભાવમાં રાગને વેદતા જ નથી, રાગથી જુદા જ્ઞાનભાવને જ વેદે છે. રાગ પોતે દુઃખ છે, તેમાંથી સુખ ક્યાંથી મળે ? ને તેમાં એકત્વબુદ્ધિ જ્ઞાનીને કેમ હોય ? જ્ઞાનની રાગથી ભિન્નતા વેદતા હોવાથી જ્ઞાની રાગને કરતા નથી. -જ્ઞાનીની આવી ઓળખાણ દ્વારા જિજ્ઞાસુ પોતે પોતાના ભાવોમાં પણ જ્ઞાન અને રાગને જુદા પાડીને ભેદજ્ઞાન કરતો જાય છે, અને તેને આત્માનું સ્વરૂપ કેવળ (એકલું) જ્ઞાન અને આનંદમય જ ભાસે છે, ચૈતન્યવસ્તુના વેદનમાં રાગ ક્યાંથી હોય ? આવો વાસ્તવિક નિર્ણય કર્યો ત્યાં હવે રાગ અને જ્ઞાનને ભિન્ન થતાં વાર કેટલી ? અંદરમાં નિર્વિકલ્પ થઈને ચૈતન્યવસ્તુમાં ઉપયોગ જોડતાં, રાગ વગરનું અતીન્દ્રિય આનંદમય પરિણમન થઈ જાય છે...અહા ! આત્મા અપૂર્વભાવરૂપ થઈ જાય છે.

ચૈતન્યભાવ સાથે અનંતશક્તિના મથનદ્વારા અગાધતામાં ઊડી ઊતરીને મુમુક્ષુ ચૈતન્યતત્ત્વને પકડી લ્યે છે, ને પરભાવોથી છૂટો પડી જાય છે. જ્ઞાન-દર્શન-આનંદ-પ્રભુતા વગેરે અનંત શક્તિના પિંડરૂપ મારું શુદ્ધતત્ત્વ છે. મારા જ્ઞાન-દર્શન

* ઉપયોગ-લક્ષણ જીવ છે ને એ જ સાચું જીવન છે. *

આદિ કોઈપણ ગુણમાં રાગ સાથે તન્મયતા નથી. એવી અનંતી શક્તિના અભેદ એક પિંડરૂપ ચૈતન્યમાત્ર સ્વતત્ત્વ હું છું—એમ ધર્મી શ્રદ્ધામાં લઈને અનુભૂતિ કરે છે.

અરે, જ્ઞાન ને આત્મા એવા ગુણ-ગુણી ભેદનું દ્વૈત પણ જે અનુભૂતિમાં નથી રહેતું, તે નિર્વિકલ્પ-અનુભૂતિની શાંતિની શી વાત! અનંતગુણની નિર્મળતા સહિત એકરૂપ વસ્તુ અનુભૂતિમાં પ્રકાશે છે.

આમ સર્વ પ્રકારે પોતાના સ્વરૂપની સન્મુખતાના પરિણામો મુમુક્ષુને હોય છે; અગાધ મહિમાથી ભરેલા આત્મસ્વરૂપની સન્મુખતા તરફના ઝુકાવ સિવાય, બહિર્મુખ બીજો કોઈ ઉપાય સમ્યગ્દર્શન માટે નથી—નથી—નથી.

જ્ઞાની થતા પહેલાં અભ્યાસની શરૂઆતમાં જિજ્ઞાસુ જીવને એમ લાગે છે કે અરે, આવા વિકલ્પો શા માટે! પણ પછી વિચારને અંદર લંબાવીને શોધતાં તેને ખ્યાલ આવે છે કે અહા, આ વિકલ્પ વખતે પણ વિકલ્પને જાણનારું મારું ‘જ્ઞાન’ વિકલ્પથી જુદું કામ કરી જ રહ્યું છે; તે જ્ઞાન, ‘વિકલ્પ હું નથી, જ્ઞાન હું છું’ એમ વહેંચણી કરે છે. એટલે તેને વિકલ્પો પણ જ્ઞાનસ્વભાવના રસના જોરે ધીમે ધીમે ઘસાતા જાય છે, અને છેવટે જ્ઞાનનો ઝણઝણાટ કરતી એવી ઘડી આવી જાય છે કે (સમય માત્રમાં) એક જ ઘડાકે વિકલ્પને ઓળંગી જઈને ઉપયોગનું પોતાના શુદ્ધસ્વરૂપમાં મિલન થઈ જાય છે. બસ! આ છે અનુભવ-દર્શન! આ છે સમ્યક્ત્વની અપૂર્વ ઘડી! આ છે મોક્ષસુખનો પ્રારંભ!

આવો અનુભવ કોણ કરે?

—આત્મા પોતે જ કર્તાપણે પોતાની સમ્યક્ત્વાદિ પર્યાયને કરે છે, એવો તેનો કર્તાસ્વભાવ છે. અનુભવમાં વિકલ્પ વગરની નિર્મળ પર્યાય પણ સહજપણે પ્રગટી જાય છે—તેવો આત્માનો પર્યાયસ્વભાવ છે, એટલે તેનો કર્તા તો આત્મા પોતે જ છે. —હા, અનુભૂતિ કરવા ટાણે જીવને “હું નિર્મળ પર્યાય કરું ને નિર્મળપર્યાય મારું કાર્ય” —એવો કર્તા-કર્મભેદનો કોઈ વિકલ્પ કે વિચાર હોતો નથી; ત્યારે તો કર્તા-કર્મ-ક્રિયાના ભેદ છૂટીને આત્મા પોતાના એકત્વમાં જ ઝૂમે છે...સત્માત્ર અનુભૂતિ હોવા છતાં તેમાં અનંતગુણની ગંભીરતા ભરી છે; અનંતગુણનો સ્વાદ એકી સાથે તેમાં વેદાય છે. આહા! કેવો કલ્પનાતીત સ્વાદ હશે તે!! વાહ! એ

* એ જીવજો, જીવડાવજો પ્રભુ વીરનો ઉપદેશ છે *

તો સ્વાનુભવી સંતો જ જાણે છે, -વાણીમાં આવી શકતો નથી. વેદનમાં સ્પષ્ટ આવે છે, પણ વાણીગમ્ય થતો નથી.-

“જે સ્વરૂપ સર્વજ્ઞે દીઠું જ્ઞાનમાં,
કહી શક્યા નહીં તે પણ શ્રી ભગવાન જો;
તેહ સ્વરૂપને અન્ય વાણી તો શું કહે?
અનુભવગોચર માત્ર રહ્યું તે જ્ઞાન જો...”

આવું આત્મસ્વરૂપ ધર્મીજીવને યોથા ગુણસ્થાને જ્ઞાનમાં અનુભવગોચર (સ્વસંવેદન-પ્રત્યક્ષ) થઈ ગયું છે; વાણીમાં જે ન આવી શક્યું તે તેના વેદનમાં આવી ગયું છે. વાહ રે વાહ! ધન્ય એ દશા! ધન્ય એ જીવ!!! ચૈતન્યના અગાધ ચમત્કારનો તેણે સાક્ષાત્કાર કરી લીધો છે.... એણે પોતાના અંતરમાં પરમાત્માનું દર્શન કરી લીધું છે.

“આત્મા કેવો હશે!-કે આવો હશે!” તેમ નહીં, પરંતુ “હું આવો જ છું” એમ પ્રત્યક્ષ અનુભૂતિપૂર્વક તેનું જ્ઞાન નિ:શંક થઈ જાય છે. તેનું સ્વાનુભવપ્રમાણ એવું બળવાન છે કે બીજા કોઈ પ્રમાણને શોધવા જવું પડતું નથી. સાધારણ જીવો જગતના કોઈ દેખે કે ન દેખે,-પોતે તો પોતાની અનુભૂતિને સાક્ષાત્ જાણે છે; માટે-

સમ્યક્ત્વવંત જીવો નિ:શંકિત, તેથી છે નિર્ભય અહો !

જેણે અનુભવજ્ઞાનવડે પોતાના શુદ્ધસ્વરૂપનો અપરંપાર મહિમા જાણ્યો તેનું ચિત્ત હવે જગતના કોઈ પદાર્થ પ્રત્યે લલચાતું નથી, અરે, આરાધકભાવમાં વચ્ચે કદાચિત્ સર્વોત્કૃષ્ટ પુણ્યના સંયોગો આવે તોપણ તેમાં તેને કાંઈ સુંદરતા લાગતી નથી કે તેને લીધે આત્માની કિંચિત્ મહત્તા લાગતી નથી. તેને પોતાના સ્વતત્ત્વનું જોર જ એવા પ્રકારનું હોય છે કે બીજે બધેથી તેને નિરંતર ઉદાસીનતા જ વર્તે છે. અહા, ચૈતન્યસ્વરૂપને ચેતનારી મારી જ્ઞાનચેતના રાગને કરવા કેમ જાય! અને જીદી પરવસ્તુને કરવાની તો વાત જ શી? પર પદાર્થ મારી નજીક હો યા દૂર હો, પણ મારું આ સ્વતત્ત્વ તો તેનાથી હંમેશા નિરાણું જ છે; તે પોતે

* ચેતનભાવ જ સાચું જીવન છે...દેહનો સંયોગ એ જીવન નથી. *

પોતાથી જ શોભી રહ્યું છે. મારા સ્વતત્ત્વની અદ્ભુત સુંદરતા અન્ય કોઈ પદાર્થની અપેક્ષા નથી રાખતી. -આમ સ્વતત્ત્વની સુંદરતાનો દેખતો સમ્યગ્દષ્ટિ પોતે પોતામાં તૃપ્ત વર્તે છે.

* કોઈ અજ્ઞાની જીવને જરૂર પ્રશ્ન ઊઠશે કે, -તો શું તે જ્ઞાની જીવો રાજકારભાર નથી ચલાવતા? ગૃહસંસાર કે વેપાર-ધંધામાં નથી જોડાતા? શું ભરતચક્રવર્તી વગેરે તે બધું નહોતા કરતા?

* અરેરે, બાપુ! 'જ્ઞાનીની જ્ઞાનદશાને' તેં ન ઓળખી, તને જે કાર્યો દેખાયા તે બધા રાગપરિણતિનાં કાર્યો છે, જ્ઞાનપરિણતિનાં નહીં. જ્ઞાનપરિણતિ અને રાગપરિણતિ-બંનેનાં કામ સાવ નોખાં છે, જ્ઞાનપરિણતિમાં તન્મય જ્ઞાની સ્વદ્રવ્યની ચેતના સિવાય બીજા શેમાંય તન્મયપણે વર્તતા નથી તેથી તેના તે અકર્તા જ છે. બાકી અસ્થિરતા અપેક્ષાએ તેનેય જે રાગ-દ્વેષના પરિણામો છે તેટલો દોષ છે; -પણ જ્ઞાનચેતના તેનાથી જુદી છે, -એ ચેતનાને તું ઓળખ તો જ તને જ્ઞાનીની અંતરંગદશા ઓળખાય, ને તારામાંય એવી દશા પ્રગટે.

એ જ રીતે, જ્ઞાની મંદિરમાં હોય, જિનદેવની પૂજા કરે, તે વખતેય જ્ઞાનચેતના તે શુભરાગથી જુદું જ વીતરાગી કામ કરતી થકી મોક્ષને સાધી રહી છે, એટલે રાગ વખતેય તેને મોક્ષમાર્ગ ચાલુ છે; રાગ પોતે ભલે મોક્ષમાર્ગ નથી, પણ તે વખતની જ્ઞાનચેતના અને સમ્યક્ત્વાદિ ભાવો જીવંત છે-તે મોક્ષમાર્ગ છે.-વાહ, ધન્ય મોક્ષનો પથિક! ધન્ય તેના અતીન્દ્રિયભાવો!

અહો, જ્ઞાનીની આવી દશાનો વિચાર કરતાં મુમુક્ષુની વિચારધારા રાગથી જુદી પડીને ચૈતન્ય તરફ ઝૂકવા માંડે છે...પછી શું થાય છે? કે તેનેય રાગ અને જ્ઞાનની ભિન્નતાનું વેદન થઈને, જ્ઞાનની અનુભૂતિ થાય છે; ને પછી તે જ અનુભૂતિ કરતાં કરતાં સંસારથી છૂટીને તે મુક્ત થાય છે. તત્ત્વજ્ઞ શ્રીમદ્દરાજચંદ્રજી આ વાતની સાક્ષી આપે છે કે-

જ્યાં પ્રગટે સુવિચારણા, ત્યાં પ્રગટે નિજ જ્ઞાન;
તે જ્ઞાને ક્ષય મોહ થઈ, પામે પદ નિર્વાણ.

*** સમ્યક્ત્વાદિ ભાવવડે ચૈતન્યજીવન જીવવાનો ભગવાનનો ઉપદેશ છે ***

* અધ્યાત્મરસ ઘોલન *

[પાકું દોહા] પાનું ૨૩ થી ચાલુ

૧૩૨. હે જીવ ! ભુવનતળમાં તું એવા યોગીને તારા મિત્ર કર, -કે જેનું ચિત્ત રાગના કલકલાટથી, છ રસથી ને પાંચ રૂપથી રંજિત ન હોય.
૧૩૩. સઘળા વિકલ્પોને તોડીને મનને આત્મામાં સ્થિર કર; ત્યાં તને નિરંતર સુખ મળશે, અને તું સંસારને શીઘ્ર તરી જઈશ.
૧૩૪. અરે જીવ ! જિનવરને તારા મનમાં સ્થાપ, વિષય-કષાયને છોડ; સિદ્ધિમહાપુરીમાં પ્રવેશ કર, અને દુઃખોને પાણીમાં ડુબાડીને તિલાંજલિ દે.
૧૩૫. મુંડ મુંડાવવાવાળાઓમાં હે શ્રેષ્ઠ મુંડકા ! તેં શિર તો મુંડ્યું, પણ ચિત્તને ન મુંડ્યું. જેણે ચિત્તનું મુંડન કર્યું તેણે સંસારનું ખંડન કર્યું.
૧૩૬. સર્વાંગમાં જે સુસ્થિત છે તે ધર્માત્માને પાપ શું કરશે ? તેમજ જે પરમાર્થના ઇચ્છુક છે તે સજ્જનને પુણ્યનું પણ શું કામ છે ?
૧૩૭. જેઓ ગમનાગમનથી રહિત છે ને ત્રણલોકમાં પ્રધાન છે તે દેવની ગરવી ગંગા સૂજ પુરુષોને સમ્યગ્જ્ઞાન પ્રગટ કરનારી છે.
૧૩૮. પુણ્યથી વિભવ મળે છે, વિભવથી મદ મળે છે, મદથી મતિમોહ થાય છે, અને મતિમોહથી નરક થાય છે. -એવા પુણ્ય અમને ન હો (અહીં અજ્ઞાનીના પુણ્યની વાત છે.)
૧૩૯. હું જ્યાં-જ્યાં જોઉં ત્યાં સર્વત્ર આત્મા જ દેખાય છે, -તો પછી હું કોની સમાધિ કરું ને કોને પૂજું ? છૂત-અછૂત કહીને કોને તરછોડું ? હરખ કે કલેશ કોની સાથે કરું ? ને સન્માન કોનું કરું ?
૧૪૦. જો ક્રોધાગ્નિ વડે મન કલુષિત થઈ જાય તો, નિરંજન તત્ત્વની આવી ભાવનારૂપ નિર્મળ જળ વડે આત્માનો અભિષેક કરવો; -કે જ્યાં જ્યાં જોઉં ત્યાં કંઈ પણ મારું નથી; હું કોઈનો નથી, ને કોઈ મારું નથી. (આવી તત્ત્વભાવના વડે ક્રોધ શાંત થઈ જાય છે.)

*** અમે પણ આનંદપૂર્વક આપના જ માર્ગે શીવપુરીમાં આવી રહ્યા છીએ. ***

૧૪૧. હે જિનવર! જ્યાં સુધી દેહમાં રહેલા જિનને ન જાણ્યા ત્યાં સુધી તને નમસ્કાર કર્યા; પણ જો દેહમાં જ રહેલા જિનને જાણી લીધા તો પછી કોણ કોને નમે ?
૧૪૨. શુભાશુભજનક કર્મનો અકર્તા થઈને જીવના અંતરમાં આત્મસ્વરૂપની સિદ્ધિ જ્યાંસુધી પ્રગટતી નથી ત્યાંસુધી તેને સંકલ્પ-વિકલ્પ રહે છે.
- ૧૪૩ (૧) હે જીવ! લોકો તને હઠીલો-હઠીલો કહે છે તો ભલે કહો, પણ હે હઠી! તું ક્ષોભ કરીશ મા. (અર્થાત્ લોકો હઠીલો કહે તેથી તું તારા માર્ગને છોડીશ મા.) તું મોહને ઉખેડીને સિદ્ધિ-મહાપુરીમાં ચાલ્યો જાજે.
- (૨) ઘેલા લોકો તને ઘેલો-ગાંડો કહે તો તેથી તું ક્ષુબ્ધ થઈશ મા. લોકો ગમે તેમ બોલે, તું તો મોહને ઉખેડીને મહાન સિદ્ધિનગરીમાં પ્રવેશ કરજે.
૧૪૪. જીવોની અહિંસા કરો અને અન્યને જરા પણ અન્યાય ન કરો, -આટલું ચિત્તમાં લખી લ્યો ને મનમાં ધારણ કરી લ્યો-બસ, પછી તમે નિશ્ચિતપણે પગ લંબાવીને સૂઈ જાઓ.
૧૪૫. આડા-અવળા બહુ બડબડાટનું શું કામ છે?-દેહ તે આત્મા નથી; દેહથી ભિન્ન જ્ઞાનમય તે જ તું આત્મા છો;-તેને હે જીવ! તું દેખ!
૧૪૬. ભલે શાસ્ત્રના પોથા પઢે, પણ મન જ જેનું અશુદ્ધ છે તેને મોક્ષ કેવો?-એમ તો હરણનો શિકાર કરનારો પારધી પણ હરણની સામે નમે છે. (જેમ ભાવશુદ્ધિ વગરનું તે નમન, સાચું નમન નથી, તેમ ભાવશુદ્ધિ વગરનું શાસ્ત્રભણતર મોક્ષનું કારણ થતું નથી. માટે હે જીવ! તું ભાવશુદ્ધિ કર.)
૧૪૭. જેમ ઘણું પાણી વલોવવાથી કાંઈ હાથ ચીકણા થતા નથી, તેમ દયા (વીતરાગભાવ) વગરનો ધર્મ જ્ઞાનીઓએ ક્યાંય દેખ્યો નથી.
૧૪૮. જેમ લોઢાનો સંગ કરવાથી અગ્નિ પણ મોટામોટા ઘણ વડે પિટાય છે, તેમ દુષ્ટ જનોના સંગથી ભલાપુરુષોનાં ગુણો પણ નષ્ટ થઈ જાય છે.
૧૪૯. અગ્નિ પણ શંખના ધવલત્વને નષ્ટ કરી શકતો નથી; પણ જો તે પોતે છારી કે લીલકૂગ સાથે મળી જાય તો તેનું ધવલપણું મટી જાય છે, એમાં સંદેહ ન કરો. (માટે કુસંગતિ ન કરવી.)

૧૫૦. શંખના પેટમાં રહેલા મુક્તાફળ-મોતીના કારણે તેની એવી હાલત થાય છે કે માછીમાર ધીવર તેનું ગળું ફાડીને તે મોતી બહાર કાઢે છે. (પરીગ્રહથી જીવ દુઃખી થાય છે.)
૧૫૧. ગુણરત્નનિધિ (અર્થાત્ સમુદ્ર) નો સંગ છોડવાથી શંખના કેવા હાલ થાય છે ? -તે બજારમાં વેચાય છે ને પછી કોઈના મોઢેથી ફૂંકાય છે; તેમાં સંદેહ નથી. (ગુણીજનનો સંગ છોડવાથી આવા બેહાલ થાય છે.)
૧૫૨. હે હતાશ મધુકર ! તેં કલ્પવૃક્ષની મંજરીનો સુગંધી રસ ચાખ્યો, ને હવે ગંધ વગરના ઘાસ પલાશ ઉપર તું ભમતો ફરે છે ! -અરે, આમ કરતાં તારું હૈયું ફાટી કેમ ન ગયું ? ને તું મરી કેમ ન ગયો ? (અત્યંત મધુર ચૈતન્યરસ ચાખ્યા પછી, બીજા નીરસ વિષયોમાં ઉપયોગ ભમે તેમાં જ્ઞાનીને મરણ જેવું દુઃખ લાગે છે.)
- ૧૫૩-૧૫૪. મુંડ મુંડાવી, ઉપદેશ લીધો, ધર્મની આશા વધી, તેમજ કુટુંબ છોડ્યું ને પરની આશા પણ છોડી, -આટલું કરવા છતાં જે નગ્નત્વથી ગર્વિત છે અને (ત્રિગુણને ગણકારતો નથી (-અથવા વસ્ત્રધારક ધર્માત્માઓનો તિરસ્કાર કરે છે), તેણે તો બહારનો કે અંતરનો એકેય ગ્રંથ-પરિગ્રહ છોડ્યો નથી.
૧૫૫. અરે, આ મનરૂપી હાથીને વિંધ્ય તરફ જતાં રોકો, નહિતર તે શીલવનને તોડી નાંખશે ને જીવને સંસારમાં પાડશે.
૧૫૬. જે ભણેલા છે, જે પંડિત છે અને જે માનમર્યાદાવાળા છે તે પણ મહિલાઓના પગે પડીને ઘંટીના પડની જેમ ભમે છે.
૧૫૭. રે વિષયાંધ ! ત્યાંસુધી જ તું વિષયોને મુઠ્ઠીથી સ્પર્શી લે (બાયકા ભરી લે) કે જ્યાંસુધી જીહ્વાલોલુપી શંખની જેમ તારું શરીર સડી ન જાય ! (હે મૂર્ખ ! ક્ષણભંગુર વિષયોમાં કાં રાય ? -એ તો ક્ષણમાં સડી જશે.)
૧૫૮. વનમાં ઊંટના પ્રવેશની જેમ તું તડાતડ પાંદડા તોડે છે, પણ મોહિત થયેલો તું એ નથી જાણતો કે કોણ તોડે છે, ને કોણ તૂટે છે ? (વનસ્પતિમાં પણ તારા જેવો જીવ છે-એમ તું જાણ ને તેની હિંસા ન કર.)
૧૫૯. પાંદડું પાણી, દર્ભ અને તલ એ બધાને તું સવર્ણ (વર્ણસહિત-અચેતન) જાણ; અને જો મોક્ષમાં જવું હોય તો તેનું કારણ કંઈક બીજું જ છે, -તેને જાણ. (પાંદડાં વગેરે વડે દેવને પૂજવાથી મુક્તિ નથી મળતી, મુક્તિનું કારણ બીજું જ છે.)

સિદ્ધત્વના હેતુભૂત ભાવના

ભગવાનશ્રી યતિવૃષભ આચાર્યરચિત 'ત્રિલોકપ્રજ્ઞસિ' નામના પ્રાચીન મહાન ગ્રંથમાં 'સિદ્ધલોકપ્રજ્ઞસિ' નામના અધિકારમાં 'સિદ્ધત્વના હેતુભૂત ભાવના' નું આનંદકારી વર્ણન ગાથા ૧૮ થી ૬૫ સુધી ૪૮ ગાથા દ્વારા કર્યું છે. સિદ્ધત્વના હેતુભૂત આ ઉત્તમ ભાવના વાંચીને ગુરુદેવને ઘણો પ્રમોદ થયો હતો, ને પ્રવચનમાં શ્રોતાજનો સમક્ષ પણ તેનું વર્ણન કર્યું હતું, -જે સાંભળીને સૌને હર્ષોલ્લાસ થયો હતો. અહા, -સિદ્ધત્વના હેતુભૂત ભાવનાથી કોને આનંદ ન થાય! -તેથી તે આનંદકારી ભાવના અહીં આપીએ છીએ.

આ શાસ્ત્રકર્તા શ્રી યતિવૃષભ આચાર્ય ધવલા-જયધવલાના ટીકાકારથી પર પ્રાચીન છે, અને ભાવના-અધિકારમાં આવેલી ઘણી ખરી ગાથાઓ ભગવાનશ્રી કુંદકુંદાચાર્યદેવના સમયસાર-પ્રવચનસાર વગેરે શાસ્ત્રોની ગાથાઓને લગભગ મળતી આવે છે, -જાણે કે તેમના શાસ્ત્રોનું દોહન કરીને જ આ ભાવના-અધિકાર રચાયો હોય! એવું જ લાગે છે. સ્વ. પ્રો. હીરાલાલજી જૈન આ સંબંધમાં લખે છે કે- 'આ અન્તિમ અધિકારમાં વર્ણવેલ સિદ્ધોનું વર્ણન અને આત્મચિન્તનનો ઉપાય (-શુદ્ધાત્મભાવના) તે જૈનવિચારધારાની પ્રાચીન સંપત્તિ છે. ' ચાલો, આપણે પણ આપણા આત્માને સિદ્ધત્વના હેતુભૂત આ ભાવનામાં જોડીએ:-

- ❁ જેમ ચિરસંચિત ઇંધનને પવનથી પ્રજ્વલિત અગ્નિ શીઘ્ર જ જલાવી દે છે, તેમ ઘણા કર્મરૂપી ઇંધનને શુદ્ધાત્માના ધ્યાનરૂપી અગ્નિ ક્ષણમાત્રમાં જલાવી દે છે.
- ❁ જે જીવ દર્શનમોહ અને ચારિત્રમોહને નષ્ટ કરીને, વિષયોથી વિરક્ત થયો થકો, મનને રોકીને આત્મસ્વભાવમાં સ્થિર થાય છે તે મોક્ષસુખને પ્રાપ્ત કરે છે.
- ❁ જેને રાગ-દ્વેષ-મોહ તથા યોગપરિકર્મ નથી તેને શુભાશુભને ભસ્મ કરનાર ધ્યાનમય અગ્નિ ઉત્પન્ન થાય છે.

- ❁ શુદ્ધસ્વભાવથી સહિત સાધુને દર્શન-જ્ઞાનથી પરિપૂર્ણ ધ્યાન છે તે નિર્જરાનું કારણ થાય છે; અન્ય દ્રવ્યોથી સંસક્ત ધ્યાન નિર્જરાનું કારણ થતું નથી.
- ❁ અંતરંગ અને બહિરંગ સર્વસંગથી રહિત, તથા અનન્યમન (અર્થાત્-એકાગ્રચિત્ત) થઈને જે પોતાના ચૈતન્યસ્વભાવથી આત્માને જાણે-દેખે છે તે જીવ આત્મિકચારિત્રનું આચરણ કરનાર છે.
- ❁ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રમાં ભાવના કરવી જોઈએ; અને તે (જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર) ત્રણે આત્મસ્વરૂપ છે, તેથી હે ભવ્ય ! તું આત્મામાં ભાવના કર.
- ❁ હું નિશ્ચયથી સદા એક, શુદ્ધ, દર્શન-જ્ઞાનાત્મક અને અરૂપી છું; અન્ય કંઈ પરમાણુ માત્ર પણ મારું નથી.
- ❁ મોહ મારો જરા પણ નથી; હું એક જ્ઞાનદર્શન-ઉપયોગરૂપ જ છું-એમ જાણું છું; -આવી ભાવનાથી યુક્ત જીવ અષ્ટદુષ્ટ કર્મોને નષ્ટ કરે છે.
- ❁ હું પરપદાર્થોનો નથી અને પરપદાર્થો મારાં નથી, હું તો એકલો જ્ઞાનસ્વરૂપ જ છું; -આ પ્રમાણે જે ધ્યાનમાં ચિન્તવે છે તે આઠકર્મોથી મુક્ત થાય છે.
- ❁ ચિત્ત શાંત થતાં ઈન્દ્રિયો શાંત થાય છે, અને ઈન્દ્રિયો શાંત થતાં આત્મસ્વભાવમાં રતિ થાય છે; અને તેથી તે જીવ સ્પષ્ટપણે-ચોક્કસપણે નિર્વાણને પામે છે.
- ❁ હું દેહ નથી, મન નથી, વાણી નથી, અને તેમનું કારણ પણ હું નથી, -આ પ્રકારનો જે ભાવ છે તે શાશ્વતસ્થાનને પ્રાપ્ત કરે છે (અર્થાત્ આવી ભાવના જે ભાવે છે તે મોક્ષને પામે છે).
- ❁ દેહની જેમ મન અને વાણી પુદ્ગલદ્રવ્યાત્મક પરવસ્તુ છે, એમ ઉપદેશવામાં આવ્યું છે; અને પુદ્ગલદ્રવ્ય તે પણ પરમાણુદ્રવ્યોનો પિંડ છે.
- ❁ હું, નથી પુદ્ગલમય કે નથી મેં તે પુદ્ગલોને પિંડરૂપ કર્યા; તેથી હું દેહ નથી, કે તે દેહનો કર્તા નથી.
- ❁ આ પ્રમાણે જ્ઞાનાત્મક, દર્શનભૂત, અતીન્દ્રિય, મહાઅર્થ, નિત્ય, નિર્મળ અને નીરાલંબ શુદ્ધઆત્માનું ચિંતન કરવું જોઈએ.
- ❁ હું પરપદાર્થોનો નથી અને પરપદાર્થો મારાં નથી; હું તો જ્ઞાનમય એકલો છું; -આ પ્રમાણે જે ધ્યાનમાં ધ્યાવે છે તે જીવ આત્માનો ધ્યાતા છે.

[જીઓ, આ સિદ્ધપદના હેતુભૂત ભાવના ચાલે છે:

આ ભાવનાથી મોક્ષસુખ પમાય છે.]

- ❁ આ પ્રમાણે જાણીને જે વિશુદ્ધઆત્મા ઉત્કૃષ્ટ આત્માને ધ્યાવે છે તે અનુપમ અપાર અતીન્દ્રિય (અનંત ચતુષ્ટયાત્મક) સુખને પામે છે.
- ❁ હું પરપદાર્થોનો નથી અને પરપદાર્થો મારાં નથી, આ જગતમાં મારું કોઈ પણ નથી, –આ પ્રમાણે જે ભાવના ભાવે છે તે સંપૂર્ણ કલ્યાણને પામે છે.
- ❁ આ ઊર્ધ્વ–અધો કે મધ્ય ત્રણલોકમાં કોઈપણ પરપદાર્થ મારો નથી, આ જગતમાં કંઈપણ મારું નથી–આવી ભાવનાથી યુક્ત જીવ અક્ષય સુખને પામે છે.
- ❁ જે જીવ મદ–માન–માયાથી રહિત તેમ જ લોભથી રહિત, અને નિર્મળ–સ્વભાવથી યુક્ત થાય છે તે અક્ષયસ્થાનને પામે છે.
- ❁ દેહાદિકમાં જેને પરમાણુમાત્ર પણ મૂર્છા છે તે જીવ, ભલે સર્વઆગમનો ધારી હોય તોપણ સ્વક્રીય–સમયને તે જાણતો નથી.
- ❁ માટે મોક્ષના અભિલાષી જીવોએ દેહમાં જરાપણ રાગ ન કરવો; દેહથી ભિન્ન ઈન્દ્રિયાતીત આત્માનું ધ્યાન કરવું.
- ❁ દેહમાં સ્થિત, દેહથી જરાક ન્યૂન, દેહથી રહિત, શુદ્ધ, દેહાકાર અને ઈન્દ્રિયાતીત આત્મા ધ્યાતવ્ય છે.
- ❁ જેના ધ્યાનમાં જ્ઞાનવડે નિજાત્મા જો નથી ભાસતો તો તેને ધ્યાન નથી, પરંતુ પ્રમાદ અથવા મોહમૂર્છા જ છે–એમ જાણવું.
- ❁ મીણથી રહિત બીબાના અંદરના આકાશ જેવા આકારવાળા, રત્નત્રયાદિ ગુણોથી યુક્ત, અવિનશ્ચર અને જીવધનદેશરૂપ એવા નિજાત્માનું ધ્યાન કરવું જોઈએ.
- ❁ જે સાધુ નિત્ય ઉદ્યોગશીલ (ઉપયુક્ત) થઈને આ આત્મભાવનાનું આચરણ કરે છે તે અલ્પકાળમાં જ સર્વ દુઃખથી મુક્ત થાય છે.
- ❁ કર્મ–નોકર્મમાં ‘આ હું છું, અને હું–આત્મા કર્મ– નોકર્મરૂપ છું’ –આ પ્રકારની બુદ્ધિવડે પ્રાણી ઘોર સંસારમાં ઘૂમે છે.
- ❁ જે મોહકર્મનો ક્ષય કરીને, તથા વિષયોથી વિરક્ત થઈને અને મનને રોકીને સ્વભાવમાં સમવસ્થિત થાય છે તે જીવ કર્મબંધનરૂપ સાંકળથી છૂટી જાય છે.

- ❁ જે પ્રકૃતિ-સ્થિતિ-અનુભાગ અને પ્રદેશબંધથી રહિત આત્મા છે તે જ હું છું-એમ ચિન્તન કરવું જોઈએ તથા તેમાં જ સ્થિરભાવ કરવો જોઈએ.
- ❁ જે કેવળજ્ઞાનસ્વભાવી છે, કેવળદર્શનસ્વભાવી છે, સુખમય છે અને કેવળવીર્ય-સ્વભાવી છે-તે હું છું-એમ જ્ઞાની ચિન્તવે છે.
- ❁ જે જીવ સર્વસંગથી રહિત થઈને પોતાના આત્માને આત્માદ્વારા ધ્યાવે છે તે અલ્પકાળમાં સર્વદુઃખથી છૂટકારો પામે છે.
- ❁ જે ભયાનક સંસારરૂપી મહાસમુદ્રમાંથી નીકળવા ઇચ્છે છે તે આ પ્રમાણે જાણીને શુદ્ધઆત્માનું ધ્યાન કરે છે.
- ❁ પ્રતિક્રમણ, પ્રતિસરણ, પ્રતિહરણ, ધારણા, નિવૃત્તિ, નિન્દન ગર્હણ અને શુદ્ધિ-એ બધાયની પ્રાપ્તિ નિજાત્મભાવના વડે થાય છે.
- ❁ દર્શનમોહગ્રંથિને નષ્ટ કરીને જે શ્રમણ રાગ-દ્વેષનો ક્ષય કરતો થકો સુખ-દુઃખમાં સમભાવી થાય છે તે અક્ષય સુખને પ્રાપ્ત કરે છે.
- ❁ દેહ અને ધનમાં આ 'હું' અને 'આ મારું' એવા મમત્વને જે છોડતો નથી તે મૂર્ખ-અજ્ઞાની જીવ દુષ્ટ-અષ્ટકર્મોથી બંધાય છે.
- ❁ પુણ્યથી વિભવ, વિભવથી મદ, મદથી મતિમોહ અને મતિમોહથી પાપ થાય છે, -માટે પુણ્યને પણ છોડવા જોઈએ.
- ❁ જે પરમાર્થથી બાહ્ય છે તે જીવ સંસારગમનના અને મોક્ષના હેતુને નહિ જાણતો થકો અજ્ઞાનથી પુણ્યની ઇચ્છા કરે છે.
- ❁ પુણ્ય અને પાપમાં કોઈ ભેદ નથી-આમ જે નથી માનતો તે મોહથી યુક્ત થયો થકો ઘોર અને અપાર સંસારમાં ભમે છે.
- ❁ મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન, પાપ અને પુણ્ય-તેમનો ત્રણે પ્રકારે ત્યાગ કરીને યોગીઓએ નિશ્ચયથી શુદ્ધઆત્માનું ધ્યાન કરવું જોઈએ.
- ❁ જીવ પરિણામસ્વભાવરૂપ છે, તે જ્યારે શુભ અથવા અશુભ પરિણામરૂપે પરિણમે છે ત્યારે શુભ અથવા અશુભ થાય છે, અને જ્યારે શુદ્ધપરિણામરૂપે પરિણમે છે. ત્યારે શુદ્ધ થાય છે.
- ❁ ધર્મરૂપે પરિણમેલો આત્મા જો શુદ્ધઉપયોગયુક્ત હોય તો નિર્વાણસુખને પામે છે, અને જો શુભોપયોગથી યુક્ત હોય તો સ્વર્ગસુખને પામે છે.

- ❁ અશુભોદયથી આત્મા કુમનુષ્ય, તિર્યચ અથવા નારકી થઈને સદા હજારો દુઃખોથી પીડિત થયો થકો સંસારમાં અત્યંત ભમે છે.
- ❁ શુદ્ધોપયોગથી પ્રસિદ્ધ એવા અરિહંતો તથા સિદ્ધોને અતિશય, આત્માથી જ સમુત્પન્ન, વિષયાતીત, અનુપમ, અનંત અને વિચ્છેદ રહિત સુખ હોય છે.
- ❁ રાગાદિ સંગથી મુક્ત એવા મુનિ, અનેક ભવોમાં સંચિત કરેલા કર્મરૂપી ઇંધન સમૂહને શુક્લધ્યાન નામના ધ્યાન વડે શીઘ્ર ભસ્મ કરે છે.
- ❁ હૃદયમાં જ્યાં સુધી આત્મસ્વભાવલબ્ધિ પ્રકાશમાન નથી થતી ત્યાં સુધી જ જીવ શુભ-અશુભજનક એવા સંકલ્પ-વિકલ્પરૂપ કર્મને કરે છે.
- ❁ બંધોના સ્વભાવને તેમ જ આત્માના સ્વભાવને જાણીને, જે બંધોમાં અનુરક્ત નથી થતો તે જીવ કર્મોથી છૂટકારો કરે છે.
- ❁ જ્યાં સુધી આત્મા અને આસ્રવ એ બંનેના વિશેષ-અંતરને નથી જાણતો ત્યાંસુધી તે અજ્ઞાની જીવ વિષયાદિમાં પ્રવૃત્ત રહે છે.
- ❁ જ્ઞાની જીવ અનેક પ્રકારના પુદ્ગલદ્રવ્યને જાણતો હોવા છતાં, પરદ્રવ્યપર્યાયપણે તે પરિણમતો નથી, તેને ગ્રહણ કરતો નથી, અને તે-રૂપે ઊપજતો નથી.
- ❁ જે વિમૂઢમતિ પરદ્રવ્યને શુભ અથવા અશુભ માને છે તે મૂઢ અજ્ઞાની જીવ દુષ્ટ-અષ્ટકર્મોથી બંધાય છે.

તેથી ન કરવો રાગ જરીયે ક્યાંય પણ મોક્ષેચ્છુએ;
વીતરાગ થઈને એ રીતે તે ભવ્ય ભવસાગર તરે.

[આ પ્રમાણે ભાવના સમાપ્ત થઈ.]

❁ શ્રી સોનગઢ જૈન વિદ્યાર્થીગૃહ તરફથી સૂચના આપવામાં આવે છે

કે ધોરણ પાંચથી (અગિયાર (એસ. એસ. સી.) સુધીના જે જૈનવિદ્યાર્થીને આ બોર્ડિંગમાં દાખલ થવું હોય તેમણે પચાસ પૈસાની ટિકિટ મોકલીને પ્રવેશપત્રો મંગાવી લેવા, અને તા. ૩૦-૫-૭૫ સુધીમાં ભરીને સોનગઢ મોકલી દેવા. બોર્ડિંગમાં માસિક ભોજન-લવાજમ રૂ. ૬૦) સાઈઠ છે; મધ્યસ્થિતિના વિદ્યાર્થી માટે ઓછી ફી રૂ. ૩૫) પાંત્રીસ છે. વિદ્યાર્થીઓને ધાર્મિક શિક્ષણ પણ અપાય છે.

—મંત્રી, જૈન વિદ્યાર્થીગૃહ, સોનગઢ (સૌરાષ્ટ્ર ૩૬૪૨૫૦)

બીજા હાથીની વાર્તા (જે હાથીમાંથી ભગવાન બન્યો)

એક હાથીની વાર્તા અંક ૩૭૪ માં વાંચી....તમને બહુ ગમી...હવે આ બીજા હાથીની વાર્તા છે, તે તો એનાથીયે વધુ ગમશે.....કેમકે પેલા ત્રિલોકમંડન હાથીનો જીવ તો સ્વર્ગમાં ગયો છે, જ્યારે આ બીજા હાથીનો જીવ તો તીર્થંકર થઈને મોક્ષ પામ્યો છે. વાહ ભઈ વાહ! હાથીનો જીવ કેવી રીતે મોક્ષ પામ્યો! –તે જાણવાની મજા આવશે...ને અમે પણ તે હાથીભાઈની જેમ મોક્ષનો માર્ગ પ્રગટ કરશું. માટે ઝટ તે વાર્તા કહો !

સાંભળો! એક હતો બીજો હાથી. એનું નામ વજ્રઘોષ. તે હાથીનો જીવ પૂર્વ ભવમાં પોદનપુરના રાજાનો મંત્રી હતો. તેનું નામ મરૂભૂતિ. અને તેના મોટાભાઈનું નામ કમઠ. તે કમઠ બહુ ક્રોધી હતો. એક વખત ક્રોધવશ પાપી કમઠે તેના નાનાભાઈને એક મોટા પત્થરવડે મારી નાંખ્યો, –તે નાનો ભાઈ મરૂભૂતિ, દુઃખથી મરીને હાથી થયો; ને તેનો મોટોભાઈ ક્રોધી કમઠ મરીને કુક્કટ નામનો ઝરૈ સર્પ થયો. તે હાથી સમ્મેદ-શિખરની નજીકના એક સરસ મજાના વનમાં રહે છે. અહા, થોડાક ભવ પછી જે સમ્મેદશિખરથી પોતે મોક્ષ પામવાનો છે તેની નજીકના વનમાં અત્યારે તે હાથી પશુ તરીકે ભટકી રહ્યો છે. હજી તે આત્મજ્ઞાન નથી પામ્યો, પણ હવે તેની તૈયારી છે. હાથી ઘણો મોટો છે, ને વનમાં સરોવર કિનારે રહીને જંગલનું રાજ ભોગવે છે. અરેરે, મોક્ષનો રાજા અત્યારે પોતાને ભૂલીને જંગલનો રાજા થઈને બેઠો છે. હવે આ બાજું પોદનપુરમાં પોતાના મંત્રીને તેના મોટાભાઈએ મારી નાંખ્યો-એ જાણીને રાજા અરવિંદને વૈરાગ્ય થયો; એકવાર આકાશના વાદળામાં સુંદર જિનમંદિરની રચના થઈ, રાજા તે અદ્ભુત મંદિર દેખીને ઘણો રાજી થયો ને તેવું મંદિર બનાવવાનો વિચાર કરે છે ત્યાં તો તે વાદળાં તરત વીખરાઈ ગયા, ને મંદિર અલોપ થઈ ગયું. સંસારની આવી ક્ષણભંગુરતા દેખીને રાજાએ રાજપાટ છોડીને દીક્ષા લીધી, ને મુનિ થઈને વન જંગલમાં વિચરવા લાગ્યા.

એકવાર તે અરવિંદ-મુનિરાજ મોટા સંઘ સહિત સમ્મેદશિખરજી તીર્થની યાત્રા કરવા માટે જતા હતા, ને વનમાં સંઘનો પડાવ કર્યો હતો; –એવામાં એક અદ્ભુત ઘટના બની. –શું બન્યું? તે સાંભળો.

મુનિરાજ જે વનમાં સંઘસહિત બિરાજ્યા છે, હાથી પણ તે વનમાં રહે છે. આ નિર્જન વનમાં આટલા બધા માણસો ને આટલો બધો કોલાહલ હાથીએ પહેલી જ વાર દેખ્યો....તેને ભય લાગ્યો કે આ બધા મને પકડવા આવ્યા હશે! એટલે તે હાથી ગભરાયો, તે એકદમ ખીજાયો, ને ઉશ્કેરાટથી ચારેકોર દોડવા લાગ્યો. સંઘમાં એકદમ ધમાચકડી મચી ગઈ. બધા લોકો ભયભીત થઈને આમતેમ ભાગવા લાગ્યા. હાથી તો મોટીમોટી ગર્જના કરતો, તેમની પાછળ દોડવા લાગ્યો; ને જે હાથમાં આવ્યું તેને સૂંઢમાં પકડી પકડીને દૂર ફેંકવા લાગ્યો !

અરેરે! ભવિષ્યનો ભગવાન અત્યારે ગાંડો થયો છે! અત્યારે તિર્યંચપણે ભટકી રહેલો જીવ થોડાવખત પછી તીર્થંકર થવાનો છે! જુઓ તો ખરા, જીવના પરિણામની વિચિત્રતા !

ગાંડા હાથીથી ભયભીત થયેલા લોકો મુનિના શરણમાં ગયા. અરવિંદમુનિરાજ ધ્યાનમાં બિરાજતા હતા. હાથી કિકિયારી કરતો-કરતો તે મુનિરાજ તરફ દોડ્યો લોકોને બીક લાગી કે, અરે, આ હાથી મુનિરાજને શું કરી નાંખશે ?

મુનિરાજ તો શાંત થઈને બેઠા છે. એમને જોતાં જ સૂંઢ ઊંચી કરીને હાથી તેમના તરફ દોડ્યો. મુનિને બચાવવા લોકો દોડ્યા...પણ-

પણ શું થયું? તે ધીરજથી સાંભળો. તે અરવિંદ મુનિરાજની છાતીમાં એક ઉત્તમચિહ્ન હતું, તે ચિહ્ન જોતાં જ હાથી એકદમ વિચારમાં પડી ગયો...તેને થયું કે અરે! આમને તો મેં ક્યાંક જોયા છે! આ મારા ઓળખીતા ને હિતસ્વી હોય એમ મને લાગે છે. -આવા વિચારમાં હાથી તો એકદમ શાંત થઈને ઊભો રહ્યો; એનું ગાંડપણ મટી ગયું ને મુનિરાજ સામે સૂંઢ નમાવીને બેસી ગયો.

લોકો તો આશ્ચર્ય પામી ગયા કે અરે! મુનિરાજ પાસે આવતાં જ આ ગાંડો હાથી એકાએક શાંત કેમ થઈ ગયો! આ બનાવ દેખીને ચારેકોરથી માણસો ત્યાં મુનિરાજ પાસે દોડી આવ્યા.

મુનિરાજે અવધિજ્ઞાન વડે હાથીના પૂર્વભવને જાણી લીધો; અને શાંત થયેલા હાથીને સબોધીને કહ્યું: અરે બુદ્ધિમાન! અરે મરુભૂતિ! આ પાગલપણું તને નથી શોભતું. આ પશુતા, અને આ હિંસા તું છોડ! હું અરવિંદરાજા છું ને મુનિ થયો છું; તું તારા પૂર્વભવમાં મારો મંત્રી હતો; ને તારા ભાઈએ તને મારી નાંખ્યો. તું આત્માનું ભાન ભૂલીને આર્તધ્યાનથી આ પશુપર્યાય પામ્યો. હવે તો તું ચેત...અને આત્માને

ઓળખ. આત્માના અજ્ઞાનથી ચારે ગતિમાં ઘણાં દુઃખો તે ભોગવ્યા...હવે તો શાંત થઈને આત્માને ઓળખ.

મુનિરાજનાં મીઠાં વચન સાંભળીને હાથીને ઘણો વૈરાગ્ય થયો; તેને પોતાના પૂર્વભવનું જાતિસ્મરણજ્ઞાન થયું. પોતાના દુષ્કર્મ માટે તેને ઘણો પસ્તાવો થયો; તેને આંખોમાંથી આંસુની ધાર પડવા લાગી, વિનયથી મુનિરાજનાં ચરણોમાં માથું નમાવીને તેમની સામે જોઈ રહ્યો....કુદરતી તેનું જ્ઞાન એટલું ઊઘડી ગયું કે તે મનુષ્યની ભાષા સમજવા લાગ્યો...અને મુનિરાજની વાણી સાંભળવા તેને જિજ્ઞાસા જાગી.

મુનિરાજે જોયું કે આ હાથીના જીવના પરિણામ અત્યારે વિશુદ્ધ થયા છે, તેને આત્મા સમજવાની તીવ્ર જિજ્ઞાસા જાગી છે....અને તે એક ઢોનહાર તીર્થંકર છે....એટલે અત્યંત પ્રેમથી (વાત્સલ્યથી) તે હાથીને ઉપદેશ દેવા લાગ્યા.

મુનિરાજ કહે છે: અરે હાથી! તું શાંત થા. આ પશુપર્યાય એ કાંઈ તારું સ્વરૂપ નથી, તું તો દેહથી ભિન્ન ચૈતન્યમય આત્મા છો. તું હાથી નથી, તું તો આત્મા છો. આત્માના જ્ઞાન વગર ઘણાં ભવમાં તેં ઘણા દુઃખ ભોગવ્યાં, હવે તો આત્માનું સ્વરૂપ જાણ અને સમ્યગ્દર્શનને ધારણ કર. સમ્યગ્દર્શન જ જીવને મહાન સુખકર છે. ક્રોધ અને જ્ઞાનને એકમેક અનુભવવાનો અવિવેક તું છોડ.....છોડ! તું પ્રસન્ન થા...સાવધાન થા... અને સદાય ઉપયોગરૂપ સ્વદ્રવ્ય જ મારું છે એમ તું અનુભવ કર. તેથી તને ઘણો આનંદ થશે. તું નિકટભવ્ય છો, થોડા ભવ પછી ભગવાન થવાનો છો, ને આ ભરતક્ષેત્રમાં જે તેવીસમા પારસનાથ તીર્થંકર થશે-તે તું પોતે જ છો. માટે આજે જ આવો અનુભવ કર.

હાથી ખૂબ ભક્તિથી સાંભળે છે. ભગવાન થવાની વાત સાંભળતાં તેનો આત્મા નાચી ઊઠે છે. તેની આંખમાંથી આંસુની ધાર વહે છે. મુનિરાજના શ્રીમુખથી આત્માના સ્વરૂપની અને સમ્યગ્દર્શનની વાત સાંભળતાં તેને ઘણો હર્ષોદ્દાસ થાય છે, તેનાં પરિણામ વધુને વધુ નિર્મળ થતાં જાય છે....તેના અંતરમાં સમ્યગ્દર્શનની તૈયારી ચાલી રહી છે.

મુનિરાજ તેને આત્માનું પરમ શુદ્ધસ્વરૂપ દેખાડે છે: રે જીવ! તારો આત્મા અનંત ગુણરત્નોનો ખજાનો છે...આ હાથીનું જાડું શરીર તે તો પુદ્ગલ છે, તે કાંઈ તું નથી. તું તો જ્ઞાનસ્વરૂપ છો. તારા જ્ઞાનસ્વરૂપમાં પાપ તો નથી ને પુણ્યનો શુભરાગ પણ નથી; તું તો વીતરાગ આનંદમય છો-આવા તારા સ્વરૂપને અનુભવમાં લઈને સમ્યગ્દર્શન ધારણ કર.

જગતમાં સમ્યગ્દર્શન જ જીવને સારરૂપ છે; તે જ મોક્ષનું પગથિયું છે, તે જ ધર્મનો પાયો છે. સમ્યગ્દર્શન વગર કોઈ પણ ધર્મક્રિયા હોતી નથી; સમ્યગ્દર્શન વગરની બધી ક્રિયાઓ નકામી છે. મિથ્યાત્વના દાવાનળમાં આખો સંસાર સળગી રહ્યો છે, તેમાંથી આ સમ્યગ્દર્શન જ જીવને ઉગારનાર છે. વીતરાગ-સર્વજ્ઞ અરિહંત-દેવ, રત્નત્રયધારક દ્વિગંબર મુનિરાજ-ગુરુ અને હિંસા વગરનો વીતરાગભાવરૂપ ધર્મ-આવા દેવ-ગુરુ-ધર્મને ઓળખીને તું શ્રદ્ધા કર, અત્યંત ભક્તિથી તેનો આદર કર, અને તેમણે આત્માનું શુદ્ધ સ્વરૂપ જેવું કહ્યું છે તેવું તું જાણ....તેની શ્રદ્ધા કર....આવા સમ્યગ્દર્શનથી તારું પરમ કલ્યાણ થશે.

-આમ ઘણા પ્રકારે મુનિરાજે સમ્યગ્દર્શનનો ઉપદેશ આપ્યો....તે સાંભળીને હાથી આત્માના વિચારમાં પડી ગયો કે અરે, હું તો જ્ઞાનસ્વરૂપ આત્મા છું, ને ભગવાન થવાનો છું, આમ ક્રોધથી ભિન્ન પોતાનું અત્યંત શાંત ચૈતન્યસ્વરૂપ વિચારમાં લેતાં તે હાથીના પરિણામ અંતર્મુખ થયા...અને અંતરમાં પોતાના આત્માનું સાચું સ્વરૂપ દેખીને તેને સમ્યગ્દર્શન થયું...મહાન અતીન્દ્રિય આનંદનો અનુભવ થયો...તેને એમ થયું કે- 'અહા, અમૃતના દરિયા મારા આત્મામાં ડોલી રહ્યા છે...પરભાવોથી ભિન્ન સાચું સુખ મારા આત્મામાં અનુભવાય છે. ક્ષણમાત્ર આવા આનંદના અનુભવથી અનંત ભવનો થાક ઊતરી જાય છે. '

આવા આત્માનો વારંવાર અનુભવ કરવાનું તેને મન થયું...ઉપયોગ ફરી ફરીને અંતરમાં એકાગ્ર થવા લાગ્યો. આ અનુભવના અચિંત્ય અપાર મહિમાનો કોઈ પાર ન હતો. વારંવાર તેને એમ થતું કે 'અહો! આ મુનિરાજે અદ્ભુત ઉપકાર કરી આત્માનું મૂળ સ્વરૂપ મને સમજાવ્યું. આત્મઉપયોગ સહજપણે ઝડપથી પોતાના સ્વસ્વરૂપ તરફ વળતાં સહજ નિર્વિકલ્પ સ્વરૂપ અનુભવાયું...ચૈતન્યપ્રભુ પોતાના 'એકત્વ' માં આવીને નિજાનંદમાં ડોલવા લાગ્યા...વાહ! આત્માનું સ્વરૂપ કોઈ અદ્ભુત છે. પરમતત્ત્વને પામીને, મારા ચૈતન્યપ્રભુને મેં મારામાં જ દેખ્યા. '

'અહા, આવી અનુભૂતિ મને પહેલી જ વાર થઈ; મેં મને 'શાંતિનો પિંડ' દેખ્યો. કોઈ પરમ અચિંત્ય-અદ્ભુત એ દર્શન અને એ વેદન હતું. વાહ, આત્મપરિણામની કોઈ અદ્ભુત આશ્ચર્યકારી આનંદધારા ઉલ્લસી. શાંતિના પિંડનો સ્પર્શ થયો-વેદન થયું. થોડીક સેકંડનું એ વેદન હતું-પણ જાણે કેટલાય દીર્ઘકાળ સુધી સંસારથી દૂર દૂર નિજસ્વરૂપમાં જઈને આવ્યા હોઈએ-એવું પછી તેને લાગતું હતું.

શાંતિનો પિંડ એવો પોતે-તે સિવાય બીજું કોઈ તે વખતે ન હતું.”

-આમ સમ્યગ્દર્શન થતાં હાથીના આનંદનો કોઈ પાર નથી. તેની આનંદમય ચેષ્ટાઓ, તથા તેની આત્મશાંતિ દેખીને મુનિરાજને પણ ખ્યાલ આવી ગયો કે આ હાથીનો જીવ આત્મજ્ઞાન પામ્યો છે. ભવનો છેદ કરીને તે મોક્ષના માર્ગમાં આવ્યો છે. મુનિરાજે પ્રસન્ન થઈને હાથ ઊંચો કરીને હાથીને આશીર્વાદ આપ્યા.

સંઘના હજારો લોકો આ દેશ્ય દેખીને બહુ ખુશી થયા. એક ક્ષણમાં આ બધું શું બની રહ્યું છે તે સૌ આશ્ચર્યથી જોવા લાગ્યા.

આત્માનું જ્ઞાન થતાં હાથી તો ઘણા જ ભક્તિભાવથી મુનિરાજનો ઉપકાર માનવા લાગ્યો...અરે, પૂર્વે આત્માના ભાન વિના આર્તધ્યાન કરવાથી હું પશુદશાને પામ્યો, પણ હવે આ મુનિરાજના પ્રતાપે મને આત્મભાન થયું છે, ને તે આત્માના ધ્યાન વડે હવે હું પરમાત્મા થઈશ.-એમ વિચારીને તે હાથી સૂંઢ નમાવીને મુનિરાજને નમસ્કાર કરતો હતો.

(જુઓ તો ખરા, બંધુઓ ! આપણો જૈનધર્મ કેવો મહાન છે કે તેના સેવન વડે એક પશુ પણ આત્મજ્ઞાન કરીને પરમાત્મા બની શકે છે ! દરેક આત્મામાં પરમાત્મા થવાની તાકત છે-એમ આપણો જૈનધર્મ બતાવે છે. વાહ....જૈનધર્મ...વાહ !)

મુનિરાજ પાસેથી સમ્યગ્દર્શનનું સ્વરૂપ સમજીને, હાથીની સાથેસાથે બીજા પણ ઘણાય જીવો સમ્યગ્દર્શન પામ્યા. જેમ તીર્થંકર એકલા મોક્ષમાં ન જાય, બીજા ઘણાય જીવો પણ તેમની સાથે મોક્ષ પામે, તેમ અહીં તીર્થંકરનો આત્મા સમ્યગ્દર્શન પામતાં, બીજા ઘણાય જીવો પણ તેમની સાથે સમ્યગ્દર્શન પામ્યા; અને ચારેકોર ધર્મનો જયજયકાર થઈ ગયો. થોડીવાર પહેલાં જે હાથી ગાંડો થઈને હિંસા કરતો હતો, તે જ હાથી હવે આત્મજ્ઞાની થઈને શાંત અહિંસક બની ગયો, અને મુનિરાજ પાસેથી ફરી ફરી ધર્મ સાંભળવા માટે આતુરતાથી તેમની સામે જોઈ રહ્યો. ઘણા શ્રાવકો પણ ઉપદેશ સાંભળવા બેઠા હતા.

શ્રી મુનિરાજે મુનિધર્મનો તથા શ્રાવકધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો: સમ્યગ્દર્શન અને આત્મજ્ઞાન ઉપરાંત જ્યારે ચારિત્રદશા થાય એટલે કે આત્માનો ઘણો અનુભવ થાય ત્યારે જીવને મુનિદશા થાય છે. તે મુનિઓ ઉત્તમ ક્ષમા વગેરે દશ ધર્મોને પાળે છે. અને હિંસાદિક પાંચ પાપો તેમને જરાય હોતાં નથી એટલે અહિંસા વગેરે પાંચ મહાવ્રત તેમને હોય છે.

–અને સમ્યગ્દર્શન થવા છતાં જે જીવો મુનિ ન થઈ શકે તેઓ શ્રાવકધર્મ પાળે છે; તેમને આત્માના જ્ઞાનસહિત અહિંસા વગેરે પાંચ અણુવ્રત હોય છે. તિર્યંચગતિમાં પણ શ્રાવકધર્મનું પાલન થઈ શકે છે. માટે હે ગજરાજ ! તમે શ્રાવકધર્મને અંગીકાર કરો.

મુનિરાજ પાસેથી ધર્મનો ઉપદેશ સાંભળીને ઘણા જીવોએ વ્રત ધારણ કર્યાં. હાથીને પણ મુનિ થવાની ભાવના જાગી કે જો હું મનુષ્ય હોત તો હું પણ ઉત્તમ મુનિધર્મને અંગીકાર કરત; આમ મુનિધર્મની ભાવના સહિત તેણે શ્રાવકધર્મ અંગીકાર કર્યો; એટલે મુનિરાજના ચરણોમાં નમસ્કાર કરીને તેણે પાંચ અણુવ્રત ધારણ કર્યા....તે શ્રાવક બન્યો.

સમ્યગ્દર્શન પામીને વ્રતધારી થયેલો તે વજ્રઘોષ હાથી વારંવાર મસ્તક નમાવીને અરવિંદ–મુનિરાજને નમસ્કાર કરવા લાગ્યો, સૂંઢ ઊંચી–નીચી કરીને ઉપકાર માનવા લાગ્યો. હાથીની આવી ધર્મચેષ્ટા દેખીને શ્રાવકો બહુ રાજી થયા; અને જ્યારે મુનિરાજે પ્રસિદ્ધ કર્યું કે–આ હાથીનો જીવ આત્માની ઉન્નતિ કરતો–કરતો ભરત ક્ષેત્રમાં ૨૩ માં તીર્થંકર થશે, –ત્યારે તો સૌના હર્ષનો પાર ન રહ્યો; હાથીને ધર્માત્મા જાણીને ઘણા પ્રેમથી શ્રાવકો તેને નિર્દોષ આહાર દેવા લાગ્યા.

યાત્રાસંઘ થોડો વખત તે વનમાં રોકાઈને પછી સમ્મેદશિખર તરફ ચાલ્યો; હાથીનો જીવ થોડા ભવ પછી આ જ સમ્મેદશિખર ઉપરથી મોક્ષ પામવાનો છે; તેની યાત્રા કરવા સંઘ જાય છે. અરવિંદ મુનિરાજ પણ સાથે વિહાર કરવા લાગ્યા. ત્યારે હાથી પણ અત્યંત વિનયપૂર્વક પોતાના ગુરુને વોળાવવા માટે દૂર–દૂર સુધી પાછળ ગયો.... અંતે ફરીફરીને મુનિરાજને નમસ્કાર કરીને ગદગદભાવે પોતાના વનમાં પાછો આવ્યો.

હાથી હવે પ્રાંચવ્રત સહિત નિર્દોષ જીવન જીવે છે; પોતે જે શુદ્ધ આત્મા અનુભવ્યો છે તેની ફરીફરીને ભાવના કરે છે. કોઈ પણ જીવને તે હેરાન કરતો નથી, ત્રસિહિંસા થાય તેવો ખોરાક ખાતો નથી; શાંતભાવથી રહે છે, ને સુકાઈ ગયેલા ઘાસપાન ખાય છે; કોઈવાર ઉપવાસ પણ કરે છે. ચાલતી વખતે પગ જોઈ જોઈને મૂકે છે. હાથિણીનો સંગ તેણે છોડી દીધો છે. મોટા શરીરને લીધે બીજા જીવોને દુઃખ ન થાય –તે માટે શરીરને બહુ હલાવતો નથી, વનના પ્રાણીઓ સાથે શાંતિથી રહે છે ને ગુરુના ઉપકારને વારંવાર યાદ કરે છે. હાથીની આવી શાંત ચેષ્ટા દેખીને બીજા હાથીઓ તેની સેવા કરે છે; વનના વાંદરા અને બીજા પશુઓ પણ તેના ઉપર પ્રેમ રાખે છે ને સુકાં ઘાસપાન લાવીને તેને ખવડાવે છે.

પૂર્વભવનો તેનો ભાઈ કમઠ, -કે જે ક્રોધથી મરીને ઝેરી સર્પ થયો છે તે આ વનમાં જ રહે છે, જીવજંતુઓને મારી ખાય છે ને નવાં પાપ બાંધે છે.

એક દિવસ હાથીને તરસ લાગી એટલે પાણી પીવા માટે તે સરોવર પાસે આવ્યો; તળાવના કિનારે ઝાડ ઉપર ઘણા વાંદરા રહેતા હતા, તે આ હાથીને જોઈને ખુશી થયા. તળાવમાં ચોખ્ખું પાણી જોઈને તે પીવા માટે હાથી સરોવરમાં ઊતર્યો; પણ તેનો પગ ઊંડા કાદવમાં ખૂંચી ગયો. તે કાઢવાની ઘણી મહેનત કરવા છતાં નીકળી ન શક્યો. આથી તે હાથીએ આહાર-પાણીનો ત્યાગ કરીને સમાધિમરણની તૈયારી કરી; તે પંચપરમેષ્ઠીને યાદ કરીને આત્માનું ચિંતન કરવા લાગ્યો. વૈરાગ્યપૂર્વક તે એમ વિચારવા લાગ્યો કે અરે, અજ્ઞાનથી કુમરણ તો મેં અનંતવાર કર્યા, પણ હવે આ અવતાર સફળ છે કે જેમાં મને આત્માનું ભાન થયું ને સમાધિમરણનો સુઅવસર મળ્યો. શ્રી મુનિરાજે મારા ઉપર મહાન કૃપા કરીને દેહથી ભિન્ન મારું સ્વરૂપ મને સમજાવ્યું, મારા નિધાન મને દેખાડયા; તેમની કૃપાથી મારો નિજવૈભવ મેં મારા આત્મામાં દેખ્યો. બસ, હવે આ દેહથી ભિન્ન આત્માની ભાવના વડે હું સમાધિમરણ કરીશ.

હાથીને કાદવમાં ખૂંચી ગયેલો જોઈને તેને બચાવવા વનના વાંદરા ઘણી કિકિયારી કરવા લાગ્યા. પણ એ નાનકડા વાંદરા મોટા હાથીને કઈ રીતે બહાર કાઢી શકે? એવામાં સર્પ થયેલો કમઠનો જીવ ફૂંફાડા મારતો ત્યાં આવ્યો; હાથીને દેખતાં જ પૂર્વભવના વેરના સંસ્કારને લીધે તેને ઘણો ક્રોધ ચડ્યો ને દોડીને હાથીને કરડ્યો. કાળકૂટ ઝેરવાળો સર્પ કરડવાથી હાથીને ઝેર ચડ્યું અને થોડા વખતમાં તેનું મરણ થયું. પરંતુ આ વખતે તેણે પહેલાંની જેમ આર્તધ્યાન ન કર્યું, આ વખતે તો આત્માના જ્ઞાનસહિત ધર્મની ઉત્તમ ભાવના ભાવતાં-ભાવતાં તેણે સમાધિમરણ કર્યું....અને દેહ છોડીને તે બારમા સ્વર્ગમાં દેવ થયો.

સર્પ હાથીને કરડ્યો તે દેખીને એક વાંદરાને ઘણી ખીજ ચડી અને તેણે તે સર્પને મારી નાંખ્યો; પાપી સર્પ આર્તધ્યાનથી મરીને પાંચમી નરકમાં ગયો. એક

વખતના બે સગા ભાઈ, તેમાં પુણ્ય-પાપના ફળ અનુસાર એક તો સ્વર્ગમાં ગયો ને બીજો નરકમાં ગયો.

❁ ત્યારપછી તે હાથીનો જીવ મનુષ્ય થઈને અગ્નિવેગ નામનો મુનિ થયો, ને સર્પનો જીવ અજગર થઈને તે મુનિને ખાઈ ગયો. એક સ્વર્ગમાં ગયો, બીજો નરકમાં થયો.

❁ પછી તે હાથીનો જીવ વિદેહક્ષેત્રમાં વજ્રનાભી ચક્રવર્તી થયો ને મુનિ થઈને ધ્યાનમાં બેઠો હતો; ત્યાં સર્પનો જીવ ભીલ થયેલો, તેણે બાણવડે તે મુનિને મારી નાંખ્યા; પાછા એક સ્વર્ગમાં ગયા ને બીજો નરકમાં ગયો.

❁ પછી તે હાથીનો જીવ આનંદકુમાર નામનો રાજા થયો, ને સર્પ (કમઠ) નો જીવ સિંહ થયો. આનંદકુમારે મુનિ થઈને તીર્થંકર નામકર્મ બાંધ્યું; એકવાર તે ધ્યાનમાં બેઠા હતા ત્યાં સિંહ આવીને તેમને ખાઈ ગયો. એક સ્વર્ગમાં ગયા, બીજો નરકમાં ગયો.

સ્વર્ગમાંથી નીકળીને તે હાથીનો જીવ વારાણસી (કાશી) નગરીના રાજકુમાર તરીકે અવતર્યો. એનું નામ પારસનાથ. એ જ આપણા તેવીસમા તીર્થંકર. હાથીના ભવમાં આત્માની ઓળખાણ કરેલી તેના પ્રતાપે આગળ વધીને તેઓ કેવળજ્ઞાન પામ્યા, ને સમ્મેદશિખરની સુવર્ણભદ્ર નામની ટૂંક ઉપરથી શ્રાવણ સુદ સાતમે મોક્ષ પામ્યા.

વાહ, જુઓ, જૈનધર્મનો પ્રતાપ! તેમાં એક હાથીનો જીવ પણ આત્માને ઓળખીને આગળ વધતાં પરમાત્મા બની ગયો. બંધુઓ! આપણે પણ આવો જૈનધર્મ પામ્યા છીએ; તો તમે પણ હાથીની જેમ આત્માને ઓળખજો ને પરમાત્મા બનજો.

ભેગાભેગી એક બીજી વાત પણ જાણી લ્યો : જે કમઠ અને સર્પના જીવે અનેક વાર તે હાથીના જીવને માર્યો, તે જ સર્પનો જીવ, જ્યારે તે હાથીનો જીવ ભગવાન થયો ત્યારે તેમની પાસેથી ધર્મ પામ્યો ને પોતાના આત્માને ઓળખીને તે સ્વર્ગમાં ગયો. થોડા વખતમાં તે પણ મોક્ષપદને પામશે.

સમ્યગ્દર્શનના પ્રતાપે હાથીમાંથી ભગવાન બનેલા તે પરમાત્માને નમસ્કાર હો

(બીજા હાથીની વાર્તા પૂરી.)

બંધુઓ, હવે થોડા વખત પછી તમને સિંહની વાર્તા કહેશું. “અરર! સિંહની વાર્તા! -સિંહની તો બીક લાગે!” ડરો મા! બંધુઓ! આ તો ધર્મત્મા -સિંહની વાત છે, એ તમને કરડશે નહિ, -ઊલટું એને દેખીને તો તમનેય આત્માને ઓળખવાની પ્રેરણા જાગશે, ને તે સિંહ ઉપર પ્રેમ આવશે.

ગમે ત્યારે થાય ને આનંદ પમાડે એવું મજાનું કામ-
“સ્વાધ્યાય”

આત્મધર્મ અંક-૩૭૫ માં જે કામ શોધી કાઢવાનું પૂછેલ, તે ઉત્તમ કામ છે ‘સ્વાધ્યાય’. તે તમે એકલા પણ કરી શકો છો; સ્વાધ્યાય વખતે તો આપણે આપણી વહાલી જિનવાણીમાતાના ખોળામાં બેઠા હોઈએ એવી શાંતિ થાય છે, ને આપણો થાક ઊતરી જાય છે. આપણે એકલા હોઈએ ત્યારે ‘સ્વાધ્યાય આપણો ખાસ સાથીદાર બની જાય છે ને આપણને આનંદ આપે છે. સ્વાધ્યાય વખતે ‘પાનું ફરે ને શાંતિ ઝરે’ છે. જિનવાણીની સ્વાધ્યાયથી આત્માને લાભ જ થાય છે, તેનાથી નુકશાન થતું નથી, તેથી તો જિનવાણીને ‘હિતોપદેશી’ કહેલ છે. એક નિર્વિકલ્પધ્યાન સિવાય સ્વાધ્યાયને સર્વોત્તમ કાર્ય ગણીને સર્વે સંતોએ તેનો ઉપદેશ કર્યો છે; સ્વાધ્યાયને પરમ તપ કહેલ છે. દરેક મુમુક્ષુ દરરોજ સ્વાધ્યાય કરે છે, એ તેનું પ્રિય અને નિર્દોષ કાર્ય છે. તેમાં કોઈ આરંભ કરવો પડતો નથી; મુનિઓ પણ તે કાર્ય કરે છે; સ્વાધ્યાય રાત્રે પણ થઈ શકે છે....અને જ્યારે તમે આ વાંચી રહ્યા છો ત્યારે તમે પણ ‘સ્વાધ્યાય’ જ કરી રહ્યા છોને ?

જેમ જિનમંદિરે જવું તે દરરોજનું કર્તવ્ય છે, તેમ સ્વાધ્યાય કરવી તે પણ તેટલું જ (અથવા તેથી પણ વધારે) ઉપયોગી દરરોજનું કર્તવ્ય છે.

આત્મતત્ત્વનું જ્ઞાન કરવા.....સ્વાધ્યાય કરો.....સ્વાધ્યાય કરો.

મોહભાવનો નાશ કરવા.....સ્વાધ્યાય કરો.....સ્વાધ્યાય કરો.

(સાક્ષી: પ્રભુ કુંદકુંદેવની પ્રવચનસાર ગાથા ૮૬ માં)

શાસ્ત્રોવડે પ્રત્યક્ષ-આદિથી જાણતો જે અર્થને,
તસુ મોહ પામે નાશ નિશ્ચય, શાસ્ત્ર સમધ્યયનીય છે.

હે મુમુક્ષુ! કદાચ ખાધા વગર રહેજે પણ સ્વાધ્યાય વગરનો દિવસ ગુમાવીશ મા ! થોડાક જિનવચનની સ્વાધ્યાયથી પણ તને જે શાંતિ મળશે-તે શાંતિ દુનિયામાં બીજે ક્યાંય નહીં મળે.

મહાવીર નિર્વાણમહોત્સવમાં વીર બાળકોનો ઉત્સાહ

ભગવાન મહાવીરના અઢીહજારવર્ષીય નિર્વાણમહોત્સવનો જે અનેરો પ્રસંગ આપણા જીવનમાં આવ્યો છે તેના હર્ષોદ્ઘાસના પ્રતીક તરીકે ખાસ કરીને બાળકો તેમજ વડીલો તરફથી અઢીહજાર પૈસા આત્મધર્મ-બાલવિભાગમાં આવી રહ્યા છે, તેની યાદી-

૫૩૫	ઇલાબેન શાંતિલાલ શાહ	કલકત્તા	૫૬૧	દિલિપ સંઘવી	કલકત્તા
૫૩૬	દિપેન શાંતિલાલ	કલકત્તા	૫૬૨	સમરતબેન સંઘવી	કલકત્તા
૫૩૭	દેવેસ શાંતિલાલ	કલકત્તા	૫૬૩	ભાનુભાઈ દેસાઈ	કલકત્તા
૫૩૮	અંજનાબેન શાંતિલાલ શાહ	કલકત્તા	૫૬૪	દયાકુવરબેન દેસાઈ	કલકત્તા
૫૩૯	ચંદ્રિકાબેન જૈન	કલકત્તા	૫૬૫	આશાબેન દેસાઈ	કલકત્તા
૫૪૦	મુક્તાબેન શેઠ	કલકત્તા	૫૬૬	મહેન્દ્ર દેસાઈ	કલકત્તા
૫૪૧	વર્ષાબેન મનસુખલાલ જૈન	કલકત્તા	૫૬૭	જીતેન્દ્ર દેસાઈ	કલકત્તા
૫૪૨	જયેશ મનસુખલાલ જૈન	કલકત્તા	૫૬૮	અરૂણાબેન દેસાઈ	કલકત્તા
૫૪૩	પારુલ છબીલદાસ જૈન	કલકત્તા	૫૬૯	નિલમ હસમુખલાલ જૈન	કલકત્તા
૫૪૪	અમિતાબેન છબીલદાસ જૈન	કલકત્તા	૫૭૦	યુનીલાલ જેઠાલાલ શાહ	કલકત્તા
૫૪૫	જીતેશ છબીલદાસ જૈન	કલકત્તા	૫૭૧	સમજીબેન શાહ	કલકત્તા
૫૪૬	મંજુલાબેન ભાઈલાલ વોરા	કલકત્તા	૫૭૨	કેસરબેન શાહ	કલકત્તા
૫૪૭	સુરેશભાઈ દેસાઈ	કલકત્તા	૫૭૩	ચંદ્રિકાબેન જૈન	કલકત્તા
૫૪૮	રાજેન્દ્રકુમાર કનૈયાલાલ જૈન	કલકત્તા	૫૭૪	પન્નાબેન જૈન	કલકત્તા
૫૪૯	માલાબેન ચંદુલાલ મેઘાણી	કલકત્તા	૫૭૫	કિરીટ જૈન	કલકત્તા
૫૫૦	જયેશ ચંદુલાલ મેઘાણી	કલકત્તા	૫૭૬	સુભાષ જૈન	કલકત્તા
૫૫૧	દિલિપભાઈ જૈન	કલકત્તા	૫૭૭	ચંદ્રકાંત યુનીલાલ શાહ	કલકત્તા
૫૫૨	અશ્વીનભાઈ જૈન	કલકત્તા	૫૭૮	તરૂલતાબેન શાહ	કલકત્તા
૫૫૩	આરતીબેન જૈન	કલકત્તા	૫૭૯	મિનાક્ષીબેન જૈન	કલકત્તા
૫૫૪	અતુલભાઈ જૈન	કલકત્તા	૫૮૦	મુકેશ જૈન	કલકત્તા
૫૫૫	કલ્પનાબેન જૈન	કલકત્તા	૫૮૧	નિતીન જૈન	કલકત્તા
૫૫૬	મિતાબેન જૈન	કલકત્તા	૫૮૨	રંજનબેન વોરા	કલકત્તા
૫૫૭	નિશાબેન જૈન	કલકત્તા	૫૮૩	હેમલતાબેન શેઠ	કલકત્તા
૫૫૮	અમિતાબેન જૈન	કલકત્તા	૫૮૪	ભંવરદેવી જૈન	કલકત્તા
૫૫૯	પ્રકાશચંદ્ર મનસુખલાલ જૈન	કલકત્તા	૫૮૫	ઈન્દિરાબેન મનસુખલાલ શાહ	કલકત્તા
૫૬૦	સુધાબેન સંઘવી	કલકત્તા	૫૮૬	અરૂણાબેન છબીલદાસ જૈન	કલકત્તા
			૫૮૭	બિપિન શાંતિલાલ શાહ	કલકત્તા

*** અહો, જિનેન્દ્રદેવના કલ્યાણક પ્રસંગે ઘણા જીવો ધર્મ પામે છે. ***

* ચૈતન્યચક્રવર્તી: ૮૬ રત્નો પૃ. ૪ થી ચાલુ *

૨૯. અહા, જ્યાં છ કારકરૂપ સ્વશક્તિનો નિર્ણય કર્યો ત્યાં નિજકાર્યને માટે બહારના સાધનોની ચિંતા નથી રહેતી, એ રીતે નિશ્ચિંત-પુરુષો વડે આત્મા સધાય છે.
૩૦. પોતામાં જેણે સ્વભાવની પૂર્ણતા ન દેખી તે જીવ પોતાના કાર્યને માટે બાહ્ય સાધનના ફાંફાં મારે છે ને પરાશ્રયથી દુઃખી થાય છે.
૩૧. અહીં સ્વભાવની પૂર્ણતા અને છએ કારકોની સ્વાધીનતા બતાવીને આચાર્યદેવ સ્વાશ્રય તરફ લઈ જાય છે...કે જે સ્વાશ્રયમાં અનંત ગુણની નિર્મળ અનુભૂતિનું પરમ સુખ વેદાય છે.
૩૨. જ્ઞાનસ્વભાવી આત્માને પોતાની અનંત શક્તિ સાથે એકત્વ, ને અનંત પરપદાર્થોથી વિભક્તપણું છે. સ્વમાં એકતા કરાવીને પરથી વિભક્તપણું કરાવે તે જ ખરી વિભક્તિ કહેવાય; તેમાં કર્તા-કર્મ-કરણ વગેરે છએ કારકો સમાઈ જાય છે.
૩૩. આત્મા પોતાના કારકોને (-કર્તાને સાધનને, વગેરેને) ક્યાંય બહારથી નથી લાવતો, અંતર્મુખપણે પોતે જ પોતાના સમ્યઘ્ઘર્શનાદિના છએ કારકોરૂપે પરિણમી જાય છે. આ રીતે છએ કારકની સ્વતંત્ર પ્રભુતાથી શોભતો તે ચૈતન્યચક્રવર્તી છે.
૩૪. જૈન ચક્રવર્તીને પરાધીનતા હોય નહિ તેમ છએ કારકો જેને સ્વતંત્ર-સ્વાધીન છે એવા ચૈતન્યચક્રવર્તીને પોતાના કાર્યની સિદ્ધિ માટે કોઈ અન્ય કારકોની પરાધીનતા નથી; સ્વાધીનપણે સ્વાશ્રયવડે તે પોતાના કાર્યને સાધે છે.
૩૫. અહો! મારા સ્વભાવનું કાર્ય કરવાની તાકાત મારામાં જ પડી છે... એમ એક વાર દેઢપણે નક્કી તો કરો.. -એ નક્કી કરતાં જ પરાશ્રયબુદ્ધિ છૂટી જશે, ને સ્વાશ્રયે નિર્મળકાર્ય થશે.
૩૬. જે નિર્મળકાર્ય-સમ્યઘ્ઘર્શનાદિ-થયું તેનો કર્તા પણ આત્મા સ્વયમેવ છે. કોઈ બીજો તો કર્તા નહિ. નિમિત્ત તો કર્તા નહિ, રાગ તો કર્તા નહિ, ને પૂર્વની

*** જિનેન્દ્રદેવના અચિંત્યસ્વરૂપને ઓળખતાં આત્મા ઓળખાય છે. ***

- નિર્મળપર્યાય પણ તેની કર્તા નહિ. તે સમયે સ્વાશ્રયવડે આત્મા પોતે તેના કર્તાપણે પરિણમ્યો છે.
૩૭. ચૈતન્યની પ્રભુતાથી શોભતો ભગવાન આત્મા પોતે જ સ્વતંત્રપણે નિજશક્તિથી પોતાના નિર્મળકાર્યનો કર્તા થાય છે.
૩૮. ભાઈ, તારા કાર્ય માટે જગતની સામે ન જો.....તારામાં જ જો; -કેમકે સ્વતંત્રપણે તારા સમ્યક્ત્વાદિ કાર્યનો કર્તા થવાની તાકાત તારા આત્મામાં જ છે.
૩૯. ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વરૂપ કાર્ય કેવળી કે શ્રુતકેવળીની સમીપમાં જ થાય એવો નિયમ છે, -તો શું તે કાર્યના કર્તા કેવળી કે શ્રુતકેવળી છે? ના; તે આત્મા પોતે જ પોતાની કાર્યશક્તિથી તેનો કર્તા થાય છે.
૪૦. અહો, આ તો વીરપ્રભુએ વહાવેલી સંજીવની છે....કે જેને ઝીલતાં ચૈતન્યનું ખરું જીવન પ્રાપ્ત થાય છે. ભાઈ, અંતર્મુખદૈશ્વર્યે તારા આત્મભંડારને ખોલ, ને સાચું આનંદમય જીવન જીવ.
૪૧. અંતર્મુખ થઈને નિર્મળપરિણામ થયા-સમ્યગ્દર્શન થયું, જ્ઞાન થયું, ચારિત્ર થયું, તેનું સાધન પોતાની કરણશક્તિવડે આત્મા પોતે જ થાય છે.
૪૨. અહા, આ સાધકપણાનું સાધન! ભાઈ, તારામાં જ તારું સાધન પડ્યું છે. તારો આત્મા પોતે જ એવો કારણપરમાત્મા છે કે સમ્યગ્દર્શનાદિનું સાધન થાય.
૪૩. વ્યવહારમાં અનેક પ્રકારના સાધનોનું કથન આવે, પંચેન્દ્રિય તે સાધન, સત્સમાગમ તે સાધન, શુભરાગ તે સાધન, પૂર્વની પર્યાય તે સાધન-પરંતુ એ બધાને ઉપચારથી સાધન ક્યારે કહેવાય? -કે અંતર્મુખ થઈને ચિદાનંદસ્વભાવને જ્યારે સાધન બનાવે છે ત્યારે.
૪૪. ભાઈ, તારા સર્વ સાધન તારા ચૈતન્યધામમાં જ છે કેમકે- જ્યાં ચેતન ત્યાં સર્વ ગુણ...કેવળી બોલે એમ.
૪૫. અહો, મારું ચૈતન્યધામ જ મારા સર્વ સાધનથી પરિપૂર્ણ છે-એમ પહેલાં એની રુચિ થવી જોઈએ. રુચિ થતાં તે તરફ પરિણમન થાય છે.

* ધર્મની વૃદ્ધિ કરનારા વર્ધમાનદેવ ! આમ અંતરમાં બિરાજે છે *

૪૬. દ્રવ્ય તરફ રુચિ થઈ ત્યાં આરાધકપણું થયું, તે આરાધકપણાનું કારણ થાય એવો જ આત્માનો સ્વભાવ છે; વિરાધકપણાનું કારણ થાય એવો આત્માનો સ્વભાવ નથી.
૪૭. હે વીર ! તારો માર્ગ તો અફર છે...તારા માર્ગે ચડ્યો તે પાછો ફરે નહીં; આરાધના પૂરી કરીને મોક્ષ લીધે છૂટકો.
૪૮. પોતાના સ્વભાવથી દેવામાં આવતો જે ભાવ (—કયો ભાવ ? —કે સમ્યગ્દર્શનાદિ નિર્મળભાવ); તેને પોતે લ્યે એવી સંપ્રદાનશક્તિ આત્મામાં છે.
૪૯. આત્માથી શું દેવામાં આવે છે ? —શું આત્મા પરદ્રવ્ય આપે છે ? —ના; આત્મા વિકાર આપે છે ? —ના; વિકાર કાંઈ આત્મસ્વભાવમાં ભર્યો નથી કે તે વિકાર આપે. સ્વભાવસન્મુખ થતાં આત્મા પોતે પોતાને નિર્મળપર્યાય આપે છે, ને પોતે જ પાત્ર થઈને તે લ્યે છે. (વિશેષ આવતા અંકે)

કૈસે ભૂલેં યાદ આપકી....

[શ્રી રૂપેન્દ્ર જૈન (બયાના) ના કાવ્યના આધારે: બ્ર. હ. જૈન]

જૈનધર્મકા અનુપમ ઝંડા ભારતમેં ફહરાયા હૈ,
 નિજવૈભવકા તત્ત્વ સભીકો, મહાવીર ! બતલાયા હૈ.
 કૈસે ભૂલેં યાદ આપકી, તુમને હમેં જગાયા હૈ,
 વિષયભોગમેં મસ્ત પડે હમ, તુમને જ્ઞાન કરાયા હૈ.
 વીતરાગ-સર્વજ્ઞ બનકર પાવન પથ બતલાયા હૈ,
 નિજાતમકી દિવ્યશક્તિકો, ખોલ ખોલ સમજાયા હૈ.
 રાગ-દ્વેષકે ઊપર ઉઠકર, સમતાભાવ સિખાયા હૈ,
 આત્મધર્મકા અદ્ભુત ચેતન સત્યરૂપ દિખલાયા હૈ.
 કૈસે ભૂલેં યાદ આપકી, તુમને હમેં જગાયા હૈ.

સદ્ગુરુ સાદ પાડે છે—

મોક્ષપુરીના મારગ આવો.....ઓ અનજાન બટોડી

[શ્રીગુરુ શાંતિવિભોર પ્રવચન કરતાં કરતાં જ્યારે આંખ બંધ કરીને કહે છે કે હે જીવ! એકવાર તો તારી અંદર જો. -એ સાંભળતાં શ્રોતાઓને અંતરમાંથી કેવા ઝંકાર ઊઠે છે આપ વાંચો.] (બટોડી - મુસાફર)

પરસે પ્રીતિ લગાકર અબ તક વ્યર્થ ઉમરિયા ખોઈ,
ચારોં ગતિમેં ભટક રહા ક્યોં ઓ અનજાન બટોડી!
પરમેં ખોજ રહા જિસ સુખકો વહ હૈ તેરે અંદર,
એકવાર તો દેખ સુખોંકા લહરા રહા સમુંદર,
બન કર દીન ડોલતા હૈ ક્યોં ઓ શિવપુરકે વાસી,
તૂ હી સ્વયં સિદ્ધ પરમાતમ અજર અમર અવિનાશી.
અબ તક મિથ્યા ભ્રમમેં પડકર કાફી મંજીલ ખોઈ,
ચારોં ગતિમેં ભટક રહા ક્યોં ઓ અનજાન બટોડી!
ક્રિયાકાંડકો ધર્મ સમજકર અબ તક સમય ગમાયા,
સંકલેશોંકા સાગર ઝેલા સુખકો સમજ ન પાયા,
ભટક રહા મોહાંધકારમેં ઉમર ગમાતા પ્રતિક્ષણ,
તત્વોંકી પૈની છૈનીસે કાટ મોહકા બંધન.
રાગ-દ્વેષકો માર તુઝે બનના હોગા નિર્મોહી,
મોક્ષપુરીકે મારગ આઓ ઓ અનજાન બટોડી!
સદ્ગુરુ બુલા રહે હૈ-તજ દે મૃગતૃષ્ણાકા ફેરા,
યુગોં-યુગોંકે બાદ આજ આયા હૈ સુખદ સબેરા.
મોહનીદકો ત્યાગ ભેદ-વિજ્ઞાન હૃદયમેં ધર લે,
સમ્યક્દર્શનકા દર્શન કર જગસે પાર ઊતર લે,
'કાકા!' વ્યર્થ ગમાયા નરભવ અગર ઘડી યહ ખોઈ,
ચારોં ગતિમેં ભટક રહા ક્યોં ઓ અનજાન બટોડી!
મોક્ષપુરીકે મારગ આઓ ઓ અનજાન બટોડી!
[કવિ - હજારીલાલ જૈન 'કાકા' પો. સકરાર (ઝાંસી)]

*** કટોકટીના પ્રસંગમાં પણ મુમુક્ષુના સમાધાનની રીતે કોઈ અનેરી છે ***

જૈનશાસનની વીતરાગતા અજોડ છે

અહો, વીતરાગી વીરનાથપ્રભુએ પ્રકાશેલું આપણું જૈનશાસન! આ જૈનશાસનની વીતરાગતા એવી અજોડ છે કે જીવને ક્યાંય અશાંતિ થવા દેતી નથી. જૈનશાસનના સેવનવડે પ્રગટેલી ચૈતન્યતત્ત્વની વીતરાગી શાંતિમાં અશાંતિ ઊભી કરવાની તાકાત જગતના કોઈ જ પ્રસંગમાં નથી.

પરમ વૈરાગ્યરસઘોલનને લીધે મુમુક્ષુનું ચિત્ત સંસારમાં ક્યાંય ચોટતું નથી...એની વૈરાગ્યભાવના નિરંતર વધતી જ જાય છે.

હે મુમુક્ષુ! તેં ચૈતન્યનું મુમુક્ષુપણું પ્રગટ કર્યું છે, તો હવે તે મુમુક્ષુપણાનું એક વધુ પગથિયું ચડીને આત્મામાં પહોંચી જાજે....બસ, પછી તો સંસારની લાખો મુંઝવણ પણ તને ડગાવી નહિ શકે. જગતની બધી મુંઝવણો વચ્ચે અડગ રહીને માર્ગ કાઢી લેનારું પરમ-પરમ શાંત આપણું ચૈતન્યતત્ત્વ-કે જે મહાવીરપ્રભુની પ્રસાદીરૂપે આપણને મળ્યું છે-તેને યાદ કરીને, તેના જ આધારે ધૈર્ય-શાંતિ-સમાધાન બધુંય મેળવવાનું છે. અને એ રીતે થતી શાંતિમાં જે વીતરાગતા છે તે જગતમાં અજોડ છે.

આઘાતના પ્રસંગોમાં દુનિયા તો દુનિયાની રીતે સમાધાન કરે છે; પણ મુમુક્ષુની ચૈતન્યરસમય સમાધાનની રીત દુનિયાથી નીરાળી છે. ક્યાંય રાગ-દ્વેષની વૃદ્ધિવગર તે પોતાની શાંતિમાં વૃદ્ધિ કરે છે, ને એ જ સાચું સમાધાન છે.

હું તો જ્ઞાન છું-એવી નિજભાવનામાં તત્પર મુમુક્ષુને, જગતનો કોઈ પ્રસંગ શું તેના માર્ગથી ચલિત કરવા સમર્થ છે? પોતે પોતાના આત્માથી જ પ્રસન્ન રહેનારો તે જીવ સંયોગ પાસેથી શાંતિની ભીખ માંગતો નથી, પોતે જ સ્વયં શાંતભાવરૂપ થઈ જાય છે.

વીરનાથ અને બાહુબલી જેવા સંતો જગતને સંદેશ આપી રહ્યા છે કે દુનિયામાં ગમે તે બનો, મોક્ષનો સાધક તો પોતાની આત્મસાધનામાં મસ્ત રહે છે-દુનિયાથી અલિપ્ત!

વાહ રે વાહ, જ્ઞાયકતત્ત્વ ! તારી બલિહારી છે.

મહાવીર ભગવાનનો મોટો ઉપકાર છે

તેમનો ઉત્સવ સૌ આનંદથી ઊજવો

[જ્ઞાનથી, ભક્તિથી, ને તન-મન-ધનથી સૌ ઉત્સવમાં ભાગ લ્યો.]

ચૈત્રસુદ તેરસે ભગવાનના જન્મની મંગલ વધાઈ આવી ગઈ. અત્યારે ભગવાન મહાવીરના અઢીહજારવર્ષીય નિર્વાણમહોત્સવનો મંગલ નાદ ભારતભરમાં ખુણે ખુણે પ્રસરી રહ્યો છે. આખો દેશ જાગ્યો છે, -મંદિરો ને મકાનો મહાવીરપ્રભુની ભક્તિના જયનાદથી ગુંજી રહ્યા છે... જાણે ફરીને ધર્મયુગ આવી રહ્યો છે. આપણા સર્વે જૈનબંધુઓ!-બેનો! જાગો....આનંદથી હળીમળીને આત્મસાધના કરતાં-કરતાં ભગવાનના મોક્ષનો ઉત્સવ ઊજવો. પ્રભુએ આપણને જે મોક્ષમાર્ગ બતાવ્યો છે તે મોક્ષમાર્ગના જ્ઞાનવડે, તેમના સર્વજ્ઞતા વગેરે ગુણોપ્રત્યેની ભક્તિવડે, તન-મન-ધનને શાસનની સેવામાં જોડીને, ધર્મપ્રભાવના કરો; -હરકોઈ પ્રકારે- જે રીતે સ્વ-પરને લાભ થાય તે રીતે-આનંદમય ઉત્સવને ઊજવો. ઉત્સવ ઊજવવાના હજારો પ્રકાર છે, તેમાંથી જે પ્રકાર તમને રુચે તે પ્રકારે ઉત્સવ ઊજવો. આપણા ભગવાનનો ઉત્સવ આપણે સૌ જૈનો નહિ ઉજવીએ તો બીજાં કોણ ઉજવશે? ઉત્સવદ્વારા પ્રભુની ભક્તિ કરવી તે આપણી ફરજ છે, -કેમકે- 'ન હિ કૃતમુપકારં સાધવો વિસ્મરન્તિ।' તો પ્રભુના પરમ ઉપકારોને આપણે કેમ ભૂલીએ?

આ મહાન ઉત્સવ માટે પ્રસન્નતાપૂર્વક પોતાની સમ્મતિ અને આશીર્વાદ આપતાં પૂ. શ્રી કાનજીસ્વામીએ જયપુરમાં, ફત્તેપુરમાં, સોનગઢમાં તેમજ મુંબઈ વગેરેમાં વારંવાર કહ્યું છે કે-

બધા જૈનોએ ભેગા થઈને આનંદથી મહાવીર ભગવાનના નિર્વાણના અઢી હજાર વર્ષનો ઉત્સવ કરવો-તે સારું છે. તે જૈનધર્મની પ્રસિદ્ધિનું તથા પ્રભાવનાનું કારણ છે. તેમાં મતભેદ ભૂલીને સૌએ સાથ આપવો જોઈએ. જૈનના બધા સંપ્રદાયોએ મળીને ભગવાન મહાવીરના માર્ગની પ્રસિદ્ધિ થાય તે કરવા જેવું છે; તેમાં કોઈએ વિરોધ કરવો ન જોઈએ. અરસપરસ કોઈ જાતના કલેશ વગર સૌ સાથે મળીને મહાવીર ભગવાનનો ઉત્સવ થાય તે તો સારી વાત છે. મહાવીર ભગવાનના

વીતરાગમાર્ગમાં પરસ્પર કલેશ થાય તેવું કોઈએ કરવું જોઈએ નહીં. જગતમાં જૈનસમાજની શોભા વધે, દુનિયામાં તેનો મહિમા પ્રસિદ્ધ થાય ને ભગવાનના ઉપદેશની પ્રભાવના વધે-તેમ આપણે સૌએ કરવું જોઈએ.”

“સત્ત્વેષુ મૈત્રી’ ની ઉત્તમભાવના, જેમાં જગતના સર્વ જીવો પ્રત્યે નિર્વેર ક્ષમાભાવ ભરેલો છે. તે ભાવના, આપણને વીરપ્રભુના વારસામાં મળી છે....તે વારસો સાચવીને તેમાંથી વીતરાગીઆનંદનો લાભ લઈએ, ને ‘ગુણીષુ પ્રમોદં’ જ્યાંજ્યાં સાધર્મીના ગુણો દેખીએ ત્યાં પ્રમોદ કરીએ, એમાં આપણી સૌની શોભા છે, તેમાં આપણું હિત છે, તે આપણું કર્તવ્ય છે.

મંગલ ઉત્સવની મંગલ નોબતો ક્યારની વાગી ચુકી છે....ભક્તોના હૃદય અનેરા ભક્તિભાવથી ઝણઝણી ઊઠ્યા છે...આબાલવૃદ્ધ, સાધકો કે જિજ્ઞાસુઓ સૌ આનંદથી ઉત્સવમાં ભાગ લઈ રહ્યા છે ને પોતાની ધાર્મિકભાવનાને પુષ્ટ કરી રહ્યા છે...અને....અને...દેખો, દેખો! મહાવીર ભગવાન આપણા સૌના ઉપર મંગલ

આશીર્વાદ વરસાવી રહ્યા છે!

卐 જય મહાવીર 卐 (બ્ર. હ. જૈન)

વીરપ્રભુના મોક્ષધામ પાવાપુરીમાં મંગલ પ્રવચન

[વીર સં. ૨૪૮૩ માં યાત્રા પ્રસંગે: ડા. સુદ ૨]

જીઓ, આ પાવાપુરીધામમાં મહાવીર ભગવાન નિર્વાણપદને પામ્યા છે. દેહથી પાર જ્ઞાનાનંદતત્ત્વનું ભાન તો પહેલેથી હતું, ને એવા ભાન સહિત અહીં અવતર્યા હતા. ત્યારબાદ ચારિત્રદશા પ્રગટ કરી, ને વૈશાખ સુદ દસમીએ પ્રભુને કેવળજ્ઞાન થયું. કેવળજ્ઞાન પછી ત્રીસ વર્ષ સુધી સહજપણે ઇચ્છા વિના વિહાર થયો ને દિવ્ય ઉપદેશ નીકળ્યો.... ત્યારબાદ આ પાવાનગરીમાં પધાર્યા, ને અંતિમદેશના બાદ યોગ-નિરોધ કરીને અહીંથી ભગવાન મોક્ષ પામ્યા; તે મોક્ષસ્થાનની બરાબર ઉપર સિદ્ધ ભગવાનપણે અત્યારે તેઓ બિરાજે છે.

ભગવાન સર્વજ્ઞ હતા, વીતરાગ હતા ને હિતોપદેશી હતા; ભગવાને હિતોપદેશમાં શું કહ્યું? જેનાથી આત્માનું પરમહિત થાય-તેવો ઉપદેશ ભગવાને કર્યો. ભગવાન પોતે તો સર્વજ્ઞ-વીતરાગ થયા ને પોતાના આત્માનું પરમહિત સાધી લીધું. પછી જે વાણી નીકળી તેમાં પણ એવા હિતનો જ ઉપદેશ નીકળ્યો કે અહો આત્મા! તારો આત્મા પણ એક ક્ષણમાં પરિપૂર્ણ જ્ઞાન-આનંદથી ભરેલો છે; અમે જે અનંત જ્ઞાન-દર્શન-સુખ ને વીર્ય પામ્યા તે આત્માની અંતર શક્તિમાંથી જ પામ્યા છીએ. અમારા ને તારા આત્માના અંતરસ્વભાવમાં ફેર નથી. આત્માની ક્ષણિક અવસ્થામાં જે શુભ-અશુભ લાગણી છે તે વિકૃત છે, તે હિતનું કારણ નથી; તે શુભ-અશુભનો અભાવ કરીને અમે અમારું પૂર્ણ હિત સાધ્યું છે, માટે પહેલાં એમ નક્કી કર કે હું જે હિત પ્રાપ્ત કરવા માંગું છું તે મારા આત્માની શક્તિમાંથી જ આવશે. કયાંય બહારથી નહિ આવે. આમ સ્વભાવસન્મુખ થવાનો જે પરમહિતોપદેશ સર્વજ્ઞ ભગવાને આપ્યો, તેનાથી જ ભગવાનની મહત્તા છે.

આધે સ્તુતિકાર સ્વામી સમન્તભદ્ર કહે છે કે હે ભગવાન! આપ મોક્ષમાર્ગના નેતા છો-હિતમાર્ગના પ્રણેતા છો; કર્મરૂપી પર્વતને ભેદી નાખનાર છો, ને વિશ્વના સમસ્ત તત્ત્વોના પ્રત્યક્ષજ્ઞાતા છો. આવા ગુણોની પ્રાપ્તિ માટે આપને વંદન કરું છું-આવા ગુણોવડે ઓળખીને આપની સ્તુતિ કરું છું.

-ત્યારે જાણે કે ભગવાન તેને પૂછે છે: હે ભદ્ર! સ્તુતિમાં આ સમવસરણ, આ દેવોનું આગમન, આકાશમાં ગમન, આ ચામર-છત્ર વગેરે દિવ્યવૈભવ-તેનું તો તે સ્તવન ન કર્યું! !

ત્યારે સમન્તભદ્રસ્વામી, ભગવાનને જવાબ આપતાં કહે છે કે હે નાથ! શું આ દેવોનું આવવું, આકાશમાં ચાલવું ને ચામરાદિ વૈભવ, -તેને લીધે આપ અમારા મનને પૂજ્ય છો? શું તેને લીધે આપની મહાનતા છે?? ના, ના; પ્રભો! એવું તો માયાવી-ઈન્દ્રજાળી પણ દેખાડી શકે. હે નાથ! અમે તો આપના સર્વજ્ઞતા-વીતરાગતા વગેરે ગુણોને ઓળખીને તેના વડે જ આપની સ્તુતિ કરીએ છીએ.

દેવાગમ નમોયાન ચામરાદિવિભૂતયઃ।

માયાવિષ્વપિ દશ્યન્તે નાતઃ ત્વમસિ નો મહાન્।।

હે નાથ! આ સમવસરણનો વૈભવ, આ દેવોનું આગમન, આ આકાશમાં

વિહાર-એના વડે અમે આપની મહત્તા નથી માનતા; -એવું તો માયાવી દેવો પણ બતાવી શકે છે. હે નાથ! અમે તો આપના પરમ હિતોપદેશવડે આપની સર્વજ્ઞતા ને વીતરાગતાનો પરીક્ષાવડે નિર્ણય કરીને તેનાથી જ આપની મહત્તા માનીએ છીએ.-

**મોક્ષમાર્ગસ્ય નેતારં, ભેત્તારં કર્મભૂતામ્।
જ્ઞાતારં વિશ્વતત્त्वાનાં, વન્દે તદગુણલબ્ધયે॥**

જુઓ, આ ભગવાનની સ્તુતિ! જેમ નદીના પ્રવાહમાં તરંગ ઊઠે તેમ જ્ઞાનીના હૃદયમાં સમ્યગ્જ્ઞાનનો પ્રવાહ વહે છે. તેમાં આ ભક્તિરૂપી તરંગો ઊઠ્યા છે. જ્ઞાનીની સ્તુતિ પણ જુદી જાતની હોય છે. ભગવાનને ઓળખીને અને ભગવાને શું કહ્યું તેની પરીક્ષા કરીને ભગવાનની સ્તુતિ કરે છે, એકલા પુણ્યનો ઠાઠ હોય તેની જ્ઞાનીને મહત્તા નથી. અરે! જ્ઞાની ધર્માત્મા તો એમ વિચારે છે કે ઇન્દ્રપદ કે ચક્રવર્તી પદ મળે તે પણ પુણ્યનું ફળ છે, -રાગનું ફળ છે, ને તે વૈભવના ભોગવટામાં તો પાપવૃત્તિ છે, તેમાં ક્યાંય ચૈતન્યનું સુખ નથી. ઇન્દ્રનો વૈભવ કે ચક્રવર્તીનો વૈભવ પૂર્વના પુણ્યથી મળ્યો ત્યાં ધર્મીને તેનો આદર નથી-તેની રુચિ નથી. ચૈતન્યના અતીન્દ્રિય આનંદનો જ આદર છે, તેની જ મીઠાસ છે. આત્માના આવા આનંદસ્વભાવની સન્મુખ થવાનો ઉપદેશ ભગવાને કર્યો. અત્યારે તો ભગવાન વાણી રહિત થઈ ગયા છે ને સિદ્ધપદમાં બિરાજે છે, ત્યાં ક્ષણેક્ષણે આનંદની નવી નવી પર્યાયનો અનુભવ કરે છે. ને તેમણે બતાવેલા માર્ગમાં ચાલનારા મુમુક્ષુજીવો આજે પણ આત્મિક આનંદને સાધતા-સાધતા મોક્ષના માર્ગે ચાલ્યા જાય છે.

-જય મહાવીર!

‘કર વિચાર તો પામ’

મુમુક્ષુ જીવે આત્મસ્વરૂપનો વિચાર કરવો. વિચાર કરવામાં ડરવાનું નથી. વિચાર વખતે જે રાગાંશ છે તે ભલે દોષ છે, પણ તે વિચાર વખતે જે ‘જ્ઞાન’ તત્ત્વનિર્ણયનું કામ કરી રહ્યું છે-તે દોષ નથી. તે જ્ઞાનને વસ્તુના વિચારમાં ઊંડે ને ઊંડે લઈ જતાં, રાગથી છૂટું પડીને તે ચૈતન્યના સત્ય સ્વરૂપને રાગથી જુદું ઓળખી લેશે... ને પહેલાં જે વસ્તુનો વિચાર કરતો હતો તે વસ્તુને અનુભૂતિમાં સાક્ષાત્ પામી લેશે. માટે કહ્યું કે-

‘કર વિચાર તો પામ.’

મંગલ જન્મોત્સવનાં મીઠાં સંભારણાં

અહા, આજનું પ્રભાત કોઈ અનેરું હતું....આખા વિશ્વની શોભામાં જાણે એક વૃદ્ધિ થઈ ગઈ હતી.....સંસારના દાવાનળને ઠારવા જાણે શાંતરસનો વરસાદ વરસી રહ્યો હતો. આનંદમય કોલાહલ ક્યાંય સમાતો ન હતો....શેનો છે આ પ્રભાવ! અહો! ચોવીસમા તીર્થંકર મહાવીર ભગવાનનો અવતાર થઈ ચુક્યો છે. ત્રણલોકમાં એની મંગલ વધાઈ પહોંચી ગઈ, ઇન્દ્રોના આસન ડોલી ઉઠયા, ઘંટનાદ અને વાજિંત્રો એની મેળે વાગવા માંડ્યા. ઇન્દ્રોએ ખુશી

મનાવીને જન્મોત્સવ કર્યો, ને જન્માભિષેક માટે વૈશાલી-કુંડપુરમાં આવ્યા... ઐરાવતસહિત નગરીને ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરી જગતની જનતા આ મંગલ દેખ્યો જોવા ઉભરાણી.

તો આ બાજુ વૈશાલી-કુંડપુરમાં સિદ્ધાર્થમહારાજાની રાજસભામાં પણ આનંદનો પાર ન હતો. પ્રભુજન્મની મંગલ વધાઈથી ચારેકોર આનંદ-આનંદ છવાઈ ગયો હતો. રાજાઓ પોતાનો હર્ષાનંદ વ્યક્ત કરી રહ્યા હતા. આશ્ચર્યકારી આનંદમય કોલાહલથી નગરી ગાજી રહી હતી. તેમાંય જ્યારે શયી-ઇન્દ્રાણી નાનકડા તીર્થંકરને તેડીને બહારમાં આવ્યા ત્યારે તો પ્રભુને દેખીને હજારો ભક્તો હર્ષાનંદથી નાચી ઊઠયા; ઇન્દ્ર તો એવા ખુશ થયા કે હજાર આંખ કરીને પ્રભુને જોવા લાગ્યા. અંતે થાકીને તેણે કહ્યું-અહો દેવ! આપનું રૂપ તો અતીન્દ્રિયઆંખવડે જ દેખાય તેવું છે. પ્રભુ ઐરાવત હાથી ઉપર બિરાજમાન થયા, ને પ્રભુની સવારી લઈને ઇન્દ્રો ધામધૂમથી મેરુ તરફ ચાલ્યા. પ્રભુની સવારી નીરખવા અપાર ભીડ ઉમટી હતી. જૈનસમાજને માટે અને જગતને માટે આ ભવ્ય ઐતિહાસિક મહોત્સવ હતો. ભાગ્યશાળી હતા એના જોનારા પણ.

જન્મોત્સવ દેખીને જનતામાં એટલો બધો આનંદનો કોલાહલ થવા લાગ્યો કે પ્રભુનો જન્મોત્સવ દેખીને હરખથી જીવો પાગલ થઈ જશે કે શું! -એમ થતું હતું. અહા, એકકોર ભગવાનની અલિપ્ત ચેતના, અને એકકોર આ હરખનો હીલોળો, -જૈન-

શાસનમાં બંનેનો કેવો મજાનો આશ્ચર્યકારી સુમેળ છે! અહો જિનેન્દ્ર! તારા શાસનની અદ્ભુતતાને જ્ઞાની જ જાણે છે. પ્રભો! ચારેકોર તારી ભક્તિથી દુનિયા ગાજી રહી છે. ત્યારે તું તો તારી ચેતનાની શાંતિમાં મસ્ત થઈને બેઠો છો! વાહ રે વાહ! વીતરાગમાર્ગના ભગવાન તો આવા જ શોભેને!

વાહ! જેના જન્મે હર્ષનો આટલો ખળભળાટ! તે ભગવાન કેવા! હજી પરમાત્મપદ પામ્યા પહેલાં જે આત્માનો આટલો પ્રભાવ! તેના પરમાત્મપદના મહિમાની તો શી વાત! આમ આનંદોત્સવપૂર્વક હજારો ભવ્યજીવો પ્રભુના જન્મોત્સવમાં ભાગ લઈ રહ્યા છે. નાની નગરીમાં મોટો ઉત્સવ થઈ રહ્યો છે. સ્વર્ગથી ઇન્દ્રો ઊતરી પડ્યા છે. “ભગવાનની સવારી મારા ઉપર” એવા મહાન ગૌરવથી પેલો હાથી એવો મસ્તાન બની ગયો છે....કે બસ! મારા ઉપર તીર્થંકરભગવાન બેઠા એટલે હું પણ મોક્ષ પામીશ! અરે, અચેતન વસ્તુઓ પણ આજે જાણે આનંદિત થતી હોય તેમ રત્નવૃષ્ટિ વગેરે દ્વારા સુંદરતા પ્રગટ કરી રહી છે! તો પછી ચેતનવંતા ભવ્યજીવની તો શી વાત!! બાલતીર્થંકરના અત્યંત મહિમાપૂર્વક આત્મઅનુભૂતિવાળા ઇન્દ્રોએ પ્રભુનો જન્માભિષેક કર્યો.—સાથે સાથે કરોડો ભક્તોએ આનંદથી તેમાં અનુમોદન કરીને પોતાનાં પાપોનો પણ અભિષેક કરી નાંખ્યો. સર્વત્ર આનંદ-આનંદ છવાઈ ગયો. શચીદેવી તો બાલ-તીર્થંકરને તેડીને ખુશખુશાલ થઈ ગઈ; કેમકે બાલતીર્થંકરને તેડતાં એને તો મોક્ષનો સિક્કો લાગી ગયો.

આમ અત્યંત આનંદપૂર્વક પ્રભુનો જન્માભિષેક થયો. પછી પ્રભુની સવારી જ્યારે નગરીમાં પાછી ફરતી હતી ત્યારે તે આનંદકારી સવારીમાં બિરાજમાન બાલતીર્થંકરના આશ્ચર્યકારી મહિમાને દેખીને, ચૈતન્યની અદ્ભુતતાના લક્ષવડે ઘણાય જીવો સમ્યગ્દર્શન પામી જતા હતા. —આ રીતે અનેક જીવોનું કલ્યાણ કરનારો એ જન્મકલ્યાણક મહોત્સવ હતો.

અપૂર્વ મહાન આનંદ ઉલ્લાસથી ચૈત્ર સુદ તેરસે પ્રભુનો જન્મોત્સવ ઊજવો.

卐 જય મહાવીર 卐

ધન્ય ઘડી ધન્ય કાળ શુભ દેખો,
હરિ અભિષેક ક્રિયો પ્રભુજીકો;

કુસુમ સુદેવનને વરસાયે,
હમ ઈત મંજુલ મંગલ ગાયે.

અર્જિકામાતાજી સાથે ચર્ચા

(સમ્મેદશિખર જેવા તીર્થધામમાં નિવૃત્તિપૂર્વક રહીને યાત્રા કરતાં અને આત્મહિતની ભાવના ભાવતાં-ભાવતાં, એકાએક મહાભાગ્યથી ચંદના કે રાજુલમાતા જેવા કોઈ અર્જિકામાતાઓનો સંગ મળતાં મુમુક્ષુબહેનને મહાપ્રસન્નતા થઈ....ને તેમની સાથે આત્મહિતની ચર્ચા કરી...શું ચર્ચા કરી? -આ વિષયસંબંધી આપણે જે નિબંધો માંગ્યા છે તેનો એક નમૂનો અહીં આપ્યો છે. (સં.)

મુમુક્ષુબેન અર્જિકામાતાઓને વંદન કરીને હર્ષ વ્યક્ત કરે છે કે અહો માતાજી! મહાભાગ્યથી આજે આપના દર્શન થયા; આપના સત્સંગે મારી ભાવના જરૂર પૂરી થશે.

હે માતા! અનુભૂતિસ્વરૂપ થયેલો આત્મા તમારા અંતરમાં બિરાજે છે, તો એવી અનુભૂતિ કેમ થાય! તે મને સમજાવો.

માતાજી જવાબ આપે છે: -હે બેટી! અનુભૂતિનો મહિમા ઘણો ગંભીર છે, આત્મા પોતે જ્ઞાનની અનુભૂતિસ્વરૂપ છે. તે જ્ઞાનની અનુભૂતિમાં રાગની અનુભૂતિ નથી: -આવું સ્પષ્ટ ભેદજ્ઞાન કરીને વારંવાર ઊંડું ધોલન કરતાં અપૂર્વ અનુભૂતિ પ્રગટે છે.

મુમુક્ષુબેન પૂછે છે કે: હે માતા! આત્માની અનુભૂતિ થતાં શું થાય!

માતાજી કહે છે: -સાંભળ બેન! તારી જિજ્ઞાસા ઉત્તમ છે. અનુભૂતિ થતાં આખો આત્મા પોતે પોતામાં ઠરી જાય છે; એમાં અનંતગુણના ચૈતન્યરસનું એવું ગંભીર વેદન થાય છે કે જેના મહાન આનંદને આત્મા જ જાણે છે. એ વેદન વાણીમાં આવતું નથી.

મુમુક્ષુ ફરી પૂછે છે: -હે માતા! વાણીમાં આવ્યા વગર એ વેદનની ખબર કેમ પડે! અર્જિકામાતા ઉત્તર આપે છે: -હે પુત્રી! પોતે પોતાના સ્વસંવેદનથી આત્માને તેની ખબર પડે છે. જેમ આ સમ્મેદશિખર પર્વત નજરે દેખાય છે, તેમ અનુભૂતિમાં આત્મા તેનાથી પણ સ્પષ્ટ જણાય છે.

મુમુક્ષુબેન ફરી પૂછે છે: - હે માતા! આંખ વડે સમ્મેદશિખર જણાય તેનાં કરતાંય આત્માના જ્ઞાનને વધુ સ્પષ્ટ કેમ કહ્યું!

માતાજી જવાબ આપે છે: -હે પુત્રી! પહાડનું જ્ઞાન તો ઇન્દ્રિયજ્ઞાન છે, એટલે પરોક્ષ છે, ને આત્માને જાણનારું જ્ઞાન તો અતીન્દ્રિય છે તેથી પ્રત્યક્ષ છે, માટે તે વધારે સ્પષ્ટ છે.

અનુભૂતિના વધુ ને વધુ ઊંડાણમાં જઈ રહેલી તે મુમુક્ષુબેન ફરી પૂછે છે કે:- અનુભૂતિ વખતે તો મતિ-શ્રુતજ્ઞાન છે છતાં તેને પ્રત્યક્ષ અને અતીન્દ્રિય કેમ કહ્યા!

માતાજી જવાબ આપે છે:- કેમકે અનુભૂતિ વખતે ઉપયોગ આત્મામાં એવો લીન થયો છે કે ઇન્દ્રિયનું કે મનનું અવલંબન છૂટી ગયું છે, તેથી તે વખતે પ્રત્યક્ષપણું છે. અહા, એ વખતના અદ્ભુત નિર્વિકલ્પ આનંદની શી વાત!

મુમુક્ષુબેન કહે છે કે:- હે માતા! તમે અનુભૂતિની અદ્ભુત વાત સમજાવી. આજે તો જાણે તમારા અંતરમાંથી કોઈ અલૌકિક ચૈતન્યરસ ઝરી રહ્યા છે! મહાભાગ્યે આપ મળ્યા ને અનુભૂતિનું રહસ્ય સમજાવ્યું, તો હું ય જરૂર એવી અનુભૂતિ પ્રગટ કરીશ ને આપની સાથે રહીશ.

માતાજી આશીર્વાદ આપતાં પ્રસન્નતાથી કહે છે:- બેટી! ધન્ય છે તારી ભાવના! તને જરૂર અનુભૂતિનો મહાન લાભ થશે.

‘અહો માતા! મારા જેવા જીવોને અનુભૂતિનો માર્ગ બતાવીને આપ મહાન ઉપકાર કરી રહ્યા છો. હું મહાભાગ્યશાળી છું કે આપની સેવા કરવાનો ને આપની સાથે રહેવાનો અવસર મને પ્રાપ્ત થયો છે. મારી તીર્થયાત્રા ખરેખર સફળ થઈ.

ઈન્દ્રસભામાં તીર્થંકરનો જન્મોત્સવ

એકાએક મંગલ ઘંટનાદ-વાજાં-પ્રકાશ

(સૌધર્મ ઈન્દ્ર) :—અરે અરે ! મારું આ ઈન્દ્રાસન આજ એકાએક કેમ ડોલી રહ્યું છે ? મારા સિંહાસનને કંપાવનાર આ જગતમાં કોણ છે ? અરે, આ મધુર ઘંટનાદ એની મેળે કેમ વાગી રહ્યા છે ? આ દૈવી વાજાં કેમ વાગી રહ્યા છે ? ચારેકોર આ દિવ્યપ્રકાશનો ઝગઝગાટ કેમ પ્રસરી રહ્યો છે ? ત્રણલોકનું વાતાવરણ આટલું બધું હર્ષમય કેમ બની રહ્યું છે ? જરૂર કોઈક આશ્ચર્યકારી ઘટના બની છે.

(અવધિજ્ઞાનથી જાણીને પછી—ઊભા થઈને બોલે છે.)

અહો, આનંદ...આનંદ...આનંદ !

દેવો સાંભળો ! મધ્યલોકમાં ભરતક્ષેત્રની વૈશાલીનગરીમાં ત્રિશલાદેવી માતાની કુંભે ચોવીસમા તીર્થંકરનો અવતાર થઈ ચુક્યો છે. (એ સાંભળતાં વેંત સૌધર્મ—ઈન્દ્ર સહિત બધા દેવ-દેવીઓ નીચે ઊતરી પ્રભુને નમસ્કાર કરે છે.)

(બધા દેવો) :—ધન્ય હો...ધન્ય હો... ! બોલિયે મહાવીર ભગવાનકી જય હો.

(દેવી) :—અહો ધન્ય અવતાર ! મધ્યલોકમાં તીર્થંકરનો અવતાર થતાં ઊર્ધ્વલોકનું આપણું આ સ્વર્ગ પણ ઉજ્જવળ બન્યું.

(દેવ) :—અરે, નરકના જીવોને પણ બેઘડી સાતા થઈ હશે, ને તીર્થંકરનો મહિમા જાણીને ઘણા જીવો સમ્યક્ત્વ પામી ગયા હશે.

(દેવી) :—અહા, જે આત્માનો પુણ્યવૈભવ પણ આવો અદ્ભુત, તેમના આત્મવૈભવની તો શી વાત ?

(દેવ) :—અહા, એમના આત્મવૈભવનો મહિમા સમજતાં આપણને આપણા આત્માનો સ્વભાવ પણ સમજાઈ જાય છે.

: ચૈત્ર : ૨૫૦૧

આત્મધર્મ

: ૬૩ :

(દેવી) :—એ જ આપણા જૈનશાસનની ખૂબી છે કે કોઈ પણ તત્ત્વનો સાચો નિર્ણય કરતાં આત્મા સ્વસન્મુખ થાય છે, ને વીતરાગતા થાય છે.

(દેવ) :—તેથી જ સર્વે શાસ્ત્રોનું તાત્પર્ય વીતરાગતા કહ્યું છે. વીતરાગતાનો ઉપદેશ તે જ ઇષ્ટ ઉપદેશ છે. એવો ઉપદેશ દેનારા તીર્થંકરનો આજ અવતાર થયો છે.

(દેવી) :—અરે, અરિહંતદેવ પ્રત્યેનો શુભરાગ પણ જ્યાં સંસારનું જ કારણ છે ત્યાં બીજા રાગની તો શી વાત ? ખરેખર વીતરાગતામાં જ મહાન આનંદ છે.

(દેવ) :—પરમાગમનું પણ એ જ ફરમાન છે—

**તેથી ન કરવો રાગ જરીએ ક્યાંય પણ મોક્ષેચ્છુએ,
વીતરાગ થઈને એ રીતે તે ભવ્ય ભવસાગર તરે.**

(દેવી) :—અહો, બલિહારી છે તીર્થંકરોની, કે જેમણે પોતે આવો વીતરાગમાર્ગ સાધ્યો અને જગતને પણ બતાવ્યો.

(દેવી) :—અહા, કેવો સુંદર માર્ગ છે ! મનુષ્ય થઈને આનંદથી આવા માર્ગને સાધતાં સાધતાં મોક્ષમાં જઈશું.

(દેવી) :—અરે, આવા સુંદર માર્ગને પણ જગતના અજ્ઞાની જીવો નિંદે છે; અરે, આવો માર્ગ સાંભળવાની પણ ના પાડે છે.

(દેવ) :—ભગવાનના આવા સુંદર માર્ગને પણ કોઈ નિંદે તો નિંદો, પણ મુમુક્ષુજીવો જિનમાર્ગની ભક્તિ કદી છોડતા નથી, સાચા માર્ગથી કદી ડગતા નથી.

(દેવી) :—અહા, આવા સુંદર વીતરાગમાર્ગને પ્રસિદ્ધ કરવા માટે જ તીર્થંકરોનો અવતાર છે. માટે આપણે ભક્તિથી આવા માર્ગને સાધીને આત્મહિત કરવું.

(દેવ) :—જિનેન્દ્ર ભગવાનનો માર્ગ પરમ સુંદર છે—

**પણ કોઈ સુંદર માર્ગની ઈર્ષા કરે નિંદા વડે;
તેનાં સુણી વચનો કરો ન અભક્તિ જિનમારગ વિષે.**

(દેવી) :—અહા, આજ તો મહાવીર તીર્થંકરના અવતારનો મંગલ દિવસ છે. ભગવાનના કલ્યાણક એટલે આત્માનું કલ્યાણ કરવાનો અવસર !

(દેવ) :—અહા, ધન્ય છે પ્રભો ! આપનો અવતાર ધન્ય છે. જગતને વીતરાગવિજ્ઞાનનો મહાન સંદેશ આપવા આપ અવતર્યા છો.

(દેવી) : -ખરેખર વીતરાગવિજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ એ જ ભગવાનની સાચી ભક્તિ છે.

(દેવ) : -ધર્માત્માઓ ભેદજ્ઞાનવડે સદાય એવી ભક્તિ કરી રહ્યા છે.

(દેવી) : -બરાબર છે; આજે મહાવીરપ્રભુ જન્મ્યા તેમને પણ આવું ભેદજ્ઞાન વર્તી જ રહ્યું છે.

(દેવ) : -અહા, ભગવાન તો હજી એક દિવસના બાળક છે, છતાં તે પણ પોતાના ચૈતન્યસ્વભાવને ઉપાસી રહ્યા છે.

(દેવ) : -એવા ભેદવિજ્ઞાની-ભગવાનનો જન્મોત્સવ કરવાનો આજે અવસર આવ્યો છે.

(દેવ) : -વાહ રે વાહ! ભગવાનને ઓળખીને ભવથી તરવાનો આ મહાન અવસર છે.

“જય મહાવીર”

(લે. બ્ર. ડ. જૈન)

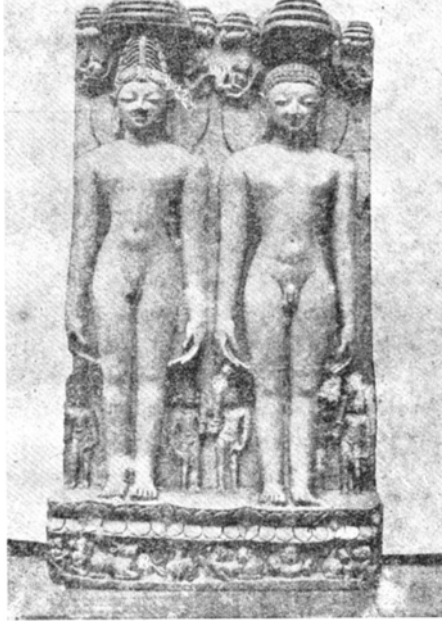

બે-ધારા: એક મોક્ષની; એક બંધની

રાગભાવ તો બંધનું કારણ થાય છે ને અરાગભાવ મોક્ષનું કારણ થાય છે. સાધકને આવી બંને ધારા સાથે હોય છે. પણ જ્યાં એકલો શુભરાગ છે ને રાગ વગરનો ભાવ જરાય નથી તો ત્યાં ધર્મ નથી.

ચોથા ગુણસ્થાને જે રાગ છે તે રાગ સમ્યગ્દર્શનની શુદ્ધિને હણી શકતો નથી. જો તે રાગ પ્રગટેલી શુદ્ધતાને નુકશાન કરતો હોય તો તો કોઈને સાધકપણું થઈ જ ન શકે. છકે ગુણસ્થાને જે સંજ્વલનરાગ છે તે ત્યાંની શુદ્ધિને હણી શકતો નથી. આમ બંને ધારા એક સાથે છે, છતાં બંને ધારા એક થઈ જતી નથી; તેમ જ સાધકને વીતરાગતા થયા પહેલાં બંનેમાંથી એકેય ધારા સર્વથા છૂટી જતી નથી. જો શુદ્ધતાની ધારા તૂટે તો સાધકપણું છૂટીને અજ્ઞાની થઈ જાય; અને જો રાગની ધારા છૂટી જાય તો તુરત વીતરાગ થઈને કેવળજ્ઞાન થઈ જાય. આ રીતે સાધકને નિરંતર નિશ્ચયનું પરિણમન વર્તી રહ્યું છે. ચોથા ગુણસ્થાનથી શરૂ કરીને દરેક ગુણસ્થાને તે તે ભૂમિકાને યોગ્ય શુદ્ધતાની ધારા નિરંતર વર્તે છે.

ઋષભાદિ વીરાન્તેભ્યઃ
કુર્વન્તુ જગન્મંગલમ્

અદ્ભુત વીતરાગીશાંતમુદ્રામાં શોભી રહેલા, આ યોવીસીના પહેલા અને છેલ્લા તીર્થંકરભગવંતો, ભગવાન આદિનાથ અને ભગવાન મહાવીર, -લંડનશહેરના મ્યુઝીયમને કેવા શોભાવી રહ્યા છે! ભારતની આ ભવ્ય વીતરાગી સંસ્કૃતિ જગતમાં સૌને આકર્ષી રહી છે....એટલે તો અંગ્રેજો અને ભારતમાંથી વિલાયત લઈ ગયા! પ્રભુ ભલે વિલાયતમાં બિરાજે, પણ ભરતના ભક્તોના નમસ્કાર તો ત્યાં પણ પહોંચી જાય છે.

(જ્યાં જ્યાં પ્રતિમા જિનતણી...ત્યાં ત્યાં કરું પ્રણામ.)

જિનભિંમ-પ્રતિષ્ઠા...તીર્થયાત્રા...પ્રભાવના... ધર્મચક્ર વિહાર...જ્ઞાનશિબિર...

આપ આ વાંચતા હશે ત્યારે, ચેત્ર સુદ તેરમે, બેંગલોરશહેરમાં જિનભગવંતોની મંગલપ્રતિષ્ઠા ગુરુ કલાનના મંગલહસ્તે થઈ રહી હશે.... ધર્મચક્રના હૃદયમય ધર્મધમાટ વચ્ચે મહાવીર ભગવાનનો ભવ્ય જન્મકલ્યાણકલ્પસવ ઉજવાતો હશે.

પૂ. ગુરુદેવ સાગરશહેર પધારતા શેઠશ્રી ભગવાનદાસજીની આગેવાનીમાં ભવ્ય સ્વાગત થયું. હજારો જિજ્ઞાસુઓએ ઉમંગથી લાભ લીધો. મધ્યપ્રદેશમાં તત્ત્વજ્ઞાનની ખૂબ જાગૃતી આપના પ્રતાપે આવી છે-એમ કહીને શેઠજી પૂ. ગુરુદેવનો ઉપહાર માની રહ્યા છે.

મધ્યપ્રદેશના ડાહુગીરી છોડીને શરણે આવેલા ભૂતપૂર્વ ડાહુગોને બેંગલગજની ખુલ્લી જેલમાં વેરાજ્યમય સંબોધન ગુરુદેવે કર્યું હતું. ને સહજનતાપૂર્ણ શાંતિમય જીવન જીવવાની પ્રેરણા કરી હતી.

તા. ૨૮-૩-૭૫ પૂ. ગુરુદેવ ખંડવાશહેર પધારતાં જૈન-સમાજે ઉમંગભર્યું સ્વાગત કર્યું. પરસ્પર વાતચવતા દેખીને પ્રસન્નતા થતી હતી. આ પ્રસંગે શિદ્ધવક્રમંડલવિધાનની પૂર્ણતા થઈ હતી. પ્રવચન દ્વારા શુદ્ધ જ્ઞાન-આનંદસ્વરૂપ મમત્વથીન આત્માનો મહિમા હજારો જિજ્ઞાસુઓના હૃદયમાં ગુંજી રહ્યો હતો; ને વીતરાગ જૈનમાર્ગે એ જ આત્મચિંતનો સાચો માર્ગ છે-એમ સર્વેત્ર પ્રસિદ્ધ થઈ રહ્યું હતું.

- ❁ તા. ૩૧ માર્ચના રોજ ભક્તિસહિત નૌકાવિહારપૂર્વક સિદ્ધવરકુટ-સિદ્ધિધામની યાત્રા ૨૫૦ યાત્રિકોના સંઘસહિત ગુરુદેવે હર્ષોલ્લાસપૂર્ણ વાતાવરણમાં કરી. સિદ્ધવરકુટ તીર્થનું રોમાંચક વર્ણન વાંચવા, અને નૌકાવિહારના ભક્તિમય વાતાવરણમાં મહાલલા ચાહતા હો તો ‘મંગલતીર્થયાત્રા’ પુસ્તક વાંચો તીર્થયાત્રામાં પૂ. બેનશ્રીબેને આનંદકારી ભક્તિ કરાવી હતી.
- ❁ બીના-બજરિયા: પૂ કાનજીસ્વામી પધારતાં આનંદ-ઉત્સવપૂર્વક જિનમંદિર ઉપર કળશ ચઢાવવામાં આવ્યો, ને સુંદર ધર્મપ્રભાવના થઈ. જૈન સમાજને ઘણો ઉત્સાહ હતો.

❁ દિલ્હી શહેરમાં મહાવીર-ધર્મચક્રનું ભવ્યસ્વાગત અને આપણું કર્તવ્ય:

ભગવાન મહાવીરનું ધર્મચક્ર આજ ભારતભરમાં ચાલી રહ્યું છે. ભારતના વિધવિધ પ્રાંતોમાં અત્યારે છ ધર્મચક્ર જૈનધર્મનો જયજયકાર ગજાવી રહ્યા છે. જાણે ફરીથી મહાવીર ભગવાન આ ભરતભૂમિમાં વિચરતા હોય એમ ઠેરઠેર મહાન ઉલ્લાસપૂર્વક તેમના ધર્મચક્રનું ઉમંગભર્યું સ્વાગત થઈ રહ્યું છે. તા. ૧૨-૩-૭૫ ના રોજ આઠસો યાત્રિકોના સંઘસહિત ગુજરાતપ્રદેશનું ધર્મચક્ર દિલ્હીનગરીમાં પ્રવેશ્યું ત્યારે નગરીને ખૂબજ શણગારીને, આકાશમાંથી પુષ્પવૃષ્ટિ સહિત ભવ્ય સ્વાગત થયું હતું. ધર્મધ્વજ-બેન્ડવાજાં હાથી-ઘોડા-ઊંટ, અનેક ધાર્મિકરચનાઓ તેમજ ભજન-મંડળીઓ અને હજારો ભક્તજનોએ જે ઉમંગથી ધર્મચક્રનું સ્વાગત કર્યું તે દર્શનીય હતું. આજે ભારતના ખુણે-ખુણે અને વિદેશોમાં પણ તીર્થંકર મહાવીરજિનેશ્વરનો જે અપાર મહિમા પ્રસિદ્ધ થઈ રહ્યો છે તે દેખીને આનંદ થાય છે. આપણા જીવનમાં આપણને આ એક અભૂતપૂર્વ એવો મજાનો સુઅવસર મળ્યો છે કે આપણે બધા જૈનો હૃદયથી એક થઈને, આપણા મહાવીરભગવાનના ધર્મધ્વજને વિશ્વના ઉન્નત ગગનમાં ફરકાવીએ અરે, મહાવીરના ભક્ત આપણે બધા સાધર્મીઓ જો એકબીજા સાથે રહીને પ્રેમથી અરસ્પરસ નહીં હળીમળીએ તો આપણા ઉત્સવની શોભા કેમ વધશે ? આવો....એકમેક થઈ હળીમળીને ઉત્સવની શોભા બઢાવો.

“હઠાગ્રહ છોડ દો.....સાધર્મીપ્રેમ જોડ દો !”

- ❁ આપણે વ્યવહારકુશળ ગણાતા જૈનલોકો, લાખો રૂપિયાના ખર્ચે કેસ લડીલડીને, કોઈ જૈનેતર ન્યાયધીશ દ્વારા આપણા તીર્થો બાબતમાં અપાતા ફેસલાને માનવા તૈયાર છીએ, -પરંતુ આશ્ચર્ય છે કે, આપણા જ શાસનનાયક વીરનાથ ભગવાનના નામ પર

એકબીજા હળીમળીને કોઈ સુયોગ્ય-સર્વહિતકારી સમાધાન હજી પણ નથી કરી શકતા ! બસ, હવે તો અવસર આવી ગયો છે.-‘વીતરાગતા જ સૌથી શ્રેષ્ઠ ન્યાય છે-જે આપણા મહાવીર ભગવાને આપણને શીખડાવ્યો છે. આપણે તે શિખીશું અને રાગ-દ્વેષ છોડીને પરસ્પર પ્રેમથી હળીમળીને વીતરાગમાર્ગમાં આગળ વધીશું. -બસ, આપણે આટલું કરશું જ કરશું.

❁ મહાવીર-ધર્મચક્રની પ્રભાવનાના વિશેષ સમાચાર આહારજી તીર્થક્ષેત્ર, સમ્મેદશિખરમહાતીર્થ, થુબોનજી, વારાણસી વગેરે અનેક જગ્યાઓથી આવ્યા છે. કલકત્તામાં પણ સારો ઉત્સાહ હતો, દ્રોણગીરીમાં જ્યારે ધર્મચક્ર આવ્યું ત્યારે, મધ્યપ્રદેશમાં શરણાગતિ સ્વીકારીને ડાકુગીરી છોડીદેનારા મૂરતસિંહે ખુલ્લી જેલમાંથી અધિવેશનના મંચ ઉપર આવીને ઘણી પ્રસન્નતાપૂર્વક ધર્મચક્રનું સ્વાગત કર્યું હતું. એક ડાકુના હૃદયપરિવર્તનનું એ દૃશ્ય રોમાંચકારી હતું, ને મહાવીર-ધર્મચક્ર સર્વ જીવહિતકારી છે-એમ પ્રસિદ્ધ કરતું હતું.

❁ બડનગર : પૂ. ગુરુદેવ પધારતા ઉત્સાહપૂર્ણ કાર્યક્રમ રાખવામાં આવ્યો હતો પ્રવચન, ભક્તિ વગેરે કાર્યક્રમોમાં જૈનસમાજે ઉલ્લાસથી ભાગ લીધો હતો.

❁ નાગપુર શહેરમાં ૮૦૦ યાત્રિકોસહિત મહાવીરધર્મચક્રના આગમન પ્રસંગે, ‘ભગવાન મહાવીર પ્રદર્શની’ નું એક સુંદર આયોજન કરવામાં આવ્યું છે, જેનું ઉદ્ઘાટન તા. ૧૨ એપ્રિલના રોજ થયું છે ને તા. ૨૫ એપ્રિલ સુધી ચાલુ રહેશે. તેમાં અનેક કલામય કૃતિઓ દર્શનીય છે.

❁ મદ્રાસ શહેર : પૂ. ગુરુદેવ પધારતાં આનંદમય વાતાવરણ વચ્ચે ફાગણ વદ દશમના મંગલદિવસે ભવ્ય જિનમંદિરનું શિલાન્યાસ થયું હતું. (વિશેષ સમાચાર હવે પછી)

* કરુણાદાન-ગાયોના ઘાસ માટે ખાસ અપીલ *

❁ સોનગઢ કઢાનરાહતકેન્દ્ર ટ્રસ્ટ તરફથી સૂચિત કરવામાં આવે છે કે દુષ્કાળની પરિસ્થિતિમાં સોનગઢની ગાયોને નિભાવી લેવા માટે આ ટ્રસ્ટદ્વારા ખૂબ પ્રયત્ન કરીને અત્યાર સુધી ઘાસચારો નાંખવામાં આવ્યો છે. હજી કટોકટીના ત્રણ મહિના પસાર કરવા માટેના રાહત ફંડમાં સૌના સાથ-સહકારની જરૂર છે. તો આ બાબત લક્ષમાં લેવા સૌને વિનતિ છે. રાહત માટે ચેક-ડ્રાફ્ટ વગેરે “કઢાનરાહતકેન્દ્ર ટ્રસ્ટ,” સોનગઢ (સૌરાષ્ટ્ર) એ નામથી મોકલવું.

: ચૈત્ર : ૨૫૦૧

આત્મધર્મ

: ૬૭ :

કોટા (રાજસ્થાન) માં તા. ૨૪-૫-૭૫ થી તા. ૮-૬-૭૫ સુધી વીતરાગવિજ્ઞાન-શિક્ષણશિબિરનું આયોજન છે. તા. ૧ થી ૮ જૂન સુધી પૂ. ગુરુદેવનો કોટા પધારવાનો કાર્યક્રમ છે.

[નિર્વાણ મહોત્સવ નિમિત્તે આવેલ રકમોની યાદી પાનું ૪૮ થી ચાલુ]

૫૮૮	યોગેશચંદ્ર રાજેશચંદ્ર જૈન	અલીગંજ	૫૮૨	રશ્મીકાંત વૃજલાલ જૈન	મુંબઈ
૫૮૯	અજીતકુમાર ચીમનલાલ જૈન	પાદરા	૫૮૩	પૂર્ણિમાબેન રશ્મીકાંત જૈન	મુંબઈ
૫૯૦	રસિકલાલ નાગરદાસ મોદી	મુંબઈ	૫૮૪	ઈન્દિરાબેન જમનાદાસ શાહ	મુંબઈ
૫૯૧	લીલાવંતીબેન વૃજલાલ મોદી	મુંબઈ		(તા. ૨૯-૩-૭૫ સુધી)	

[આ ઉપરાંત અંબેશકુમાર જૈન મુંબઈ તરફથી રૂા. ૧૦૧) આવ્યા છે.]

* આત્મધર્મ-ગુજરાતી વર્ષ કારતકથી આસો: લવાજમ છ રૂપિયા છે. ગમે ત્યારે ગ્રાહક થવાય છે, પણ અંકો કારતકથી આસો સુધીના મળે છે.

સરનામું: આત્મધર્મ કાર્યાલય, સોનગઢ (સૌરાષ્ટ્ર: ૩૬૪૨૫૦)

-: ૫.....૬.....૭.....૮.....૯:-

આત્માનો સ્વાનુભવ થતાં સમકિતી જીવ કેવળજ્ઞાની જેટલો જ નિ:શંક જાણે છે કે આત્માનો આરાધક થયો છું ને પ્રભુના માર્ગમાં ભળ્યો છું, સ્વાનુભવ થયો ને ભવકટી થઈ ગઈ; હવે અમારે આ ભવભ્રમણમાં રખડવાનું હોય નહિ. -આમ અંદરથી આત્મા પોતે જ સ્વાનુભવના પડકાર કરતો જવાબ આપે. અનંતગુણના ઊજળા કિરણોથી ઝગઝગાટ કરતો ચૈતન્યસૂર્ય ઊગ્યો-તે કેમ છાનો રહે! અશાંતિમાંથી શાંતિ થઈ, દુ:ખ મટીને સુખ થયું, અજ્ઞાન મટીને જ્ઞાન થયું, બંધ ટળીને મોક્ષભાવ શરૂ થયો એવી દશા થતાં આખો આત્મા પલટી ગયો.....તે આત્મા પોતે સ્વાનુભૂતિના પડકાર કરતો સ્વસંવેદનમાં પોતાને પ્રત્યક્ષ જાણે છે.

ભગવાન મહાવીર ૨૫૭૨ વર્ષીય જન્મ-મહોત્સવ

* વીરપ્રભુના સૌ સંતાન, છે તૈયાર.....છે તૈયાર *

મહાવીર પ્રભુનાં સૌ સન્તાન.....	છે	તૈયાર	છે	તૈયાર.
નિર્વાણ-મહોત્સવ મોટો કરવા....	છે	તૈયાર	છે	તૈયાર.
જિનશાસનની સેવા કરવા,	છે	તૈયાર	છે	તૈયાર.
સિદ્ધ પદનું સ્વરાજ લેવા,	છે	તૈયાર	છે	તૈયાર.
અરિહંત પ્રભુની સેવા કરવા,	છે	તૈયાર	છે	તૈયાર.
જ્ઞાની ગુરુની સેવા કરવા,	છે	તૈયાર	છે	તૈયાર.
તીર્થધામની યાત્રા કરવા,	છે	તૈયાર	છે	તૈયાર.
જૈનધરમના શાસ્ત્રો ભણવા,	છે	તૈયાર	છે	તૈયાર.
શાસન માટે જીવન દેવા....	છે	તૈયાર	છે	તૈયાર.
સમ્યક્દર્શન પ્રાપ્ત કરવા,	છે	તૈયાર	છે	તૈયાર.
સમ્યક્જ્ઞાનની જ્યોત જગાવવા....	છે	તૈયાર	છે	તૈયાર.
સાધુદશાનું સેવન કરવા,	છે	તૈયાર	છે	તૈયાર.
મોહશત્રુને જીતી લેવા.....	છે	તૈયાર	છે	તૈયાર.
વીતરાગી નિર્મોહી થાવા....	છે	તૈયાર	છે	તૈયાર.
આતમ ધ્યાનની ધૂન મચાવા...	છે	તૈયાર	છે	તૈયાર.
જ્ઞાયકનો પુરુષાર્થ કરવા....	છે	તૈયાર	છે	તૈયાર.
વીરના માર્ગદોડી જાવા.....	છે	તૈયાર	છે	તૈયાર.
મોક્ષના દરવાજા ખોલવા....	છે	તૈયાર	છે	તૈયાર.
સંસારસાગર પાર ઊતરવા,	છે	તૈયાર	છે	તૈયાર.
સિદ્ધપ્રભુની સાથે રહેવા,	છે	તૈયાર	છે	તૈયાર.

મહાવીર ભગવાનનો મંગલ અવતાર

પોતે અનંત આનંદને સાધ્યો....ને જગતને આનંદનો માર્ગ બતાવ્યો

મહાવીરભગવાનના મંગલ જન્મ દિવસે ચૈત્રસુદ તેરસે આનંદમય વાતાવરણમાં ગતવર્ષે ગુરુદેવે કહ્યું કે અહો! આજે પ્રભુના જન્મનો મંગલ દિવસ છે. અનંત-અનંત આનંદસ્વરૂપ આત્મા છે, તેમાં સન્મુખતા થવી તે મંગલ છે. આનંદસ્વરૂપમાં સન્મુખતા થતાં જ પરભાવોથી વિમુખતા થઈ જાય છે, ને આત્મામાં મોક્ષના ભણકાર આવી જાય છે. ભગવાન મહાવીર આવા આનંદ-સ્વરૂપને પામ્યા....ને જગતને તેવા આનંદનો ઉપદેશ આપ્યો... -આવા ભગવાનના જન્મકલ્યાણકનો આજે મંગલ દિવસ છે.

(ચૈત્ર સુદ તેરસના પ્રવચનમાંથી)

જન્મ તો તેનો સફળ છે કે જેણે ફરીને જન્મવાનું બંધ કર્યું. ભગવાન મહાવીર આ અવતારમાં જન્મીને સિદ્ધપદને પામ્યા. પાવાપુરીમાં જે ક્ષેત્રેથી પ્રભુ મોક્ષ પામ્યા ત્યાં ઉપર લોકાગ્રે પ્રભુ સાદિ અનંતકાળ સુધી સિદ્ધપદમાં બિરાજે છે. પહેલવહેલા સં. ૨૦૧૩ માં ત્યાં યાત્રા કરવા ગયા હતા. -એવા સિદ્ધક્ષેત્રની યાત્રા કરતાં પ્રભુની સ્મૃતિ થાય છે કે અહો! ભગવાન આનંદસ્વરૂપમાં લીન થઈને અહીંથી સાદિઅનંત સિદ્ધપદને પામ્યા. આવા મહાવીર ભગવાનના જન્મનો આજે મંગલ દિવસ છે.

ભગવાન મહાવીર ૩૦ વર્ષ કુમાર અવસ્થામાં રહ્યા, પછી મુનિ થઈ સાડાબાર વર્ષ મુનિદશામાં વિચર્યા; ને પછી કેવળજ્ઞાન પામીને ૩૦ વર્ષ સુધી અરહિંતપદે રહીને જગતને કલ્યાણનો ઉપદેશ આપ્યો. તે ભગવાન મહાવીરે કેવળજ્ઞાન થયા પછી સમવસરણમાં જે ઉપદેશ આપ્યો તેનો અંશ આ સમયસારમાં છે; તેમાં મોક્ષના ઉપાયરૂપ ભેદજ્ઞાન કેમ થાય તેની વાત ચાલે છે. પ્રથમ તો આત્માનું સ્વલક્ષણ ચૈતન્ય છે; ને બંધનું લક્ષણ રાગાદિક છે. રાગાદિકભાવોને બંધ સાથે સમપણું છે, આત્માના ચેતન-સ્વભાવ સાથે રાગાદિકને સમપણું નથી; ચેતનલક્ષણ આત્માના સમસ્ત ગુણપર્યાયમાં રહેલું છે; તેના વગરના કોઈ ગુણ-પર્યાય હોતાં નથી; ત્યારે રાગ વગરનો તો આત્મા

અનુભવાય છે. આ રીતે રાગને અને ચેતનાને અત્યંત ભિન્ન જાણતાવેંત ચેતનાસ્વરૂપે આત્મા અનુભવાય છે, ને બંધભાવો તે અનુભૂતિથી જુદા રહી જાય છે. અરે જીવ ! એકવાર રાગથી ભિન્ન ચેતનાવડે આત્માને લક્ષ્યત તો કર, તને પૂર્વે કદી ન થઈ હોય એવી અપૂર્વ શાંતિનું વેદન થશે....મોક્ષના ભણકાર અત્યારે જ આવી જશે.

અત્યારે ભગવાન મહાવીરનું શાસન ચાલે છે; તેમનો આજે જન્મકલ્યાણકનો દિવસ છે. જન્મ તો જગતમાં ઘણાં જીવોનાં થાય છે, પણ ભગવાનનો તો આ જન્મ તીર્થંકર તરીકેનો જન્મ હતો; આ જન્મમાં કેવળજ્ઞાન પ્રગટ કરીને તેમણે જગતને મોક્ષનો માર્ગ બતાવ્યો, તેથી ભગવાનનો જન્મ તે મંગળરૂપ છે, તે કલ્યાણક તરીકે ઉજવાય છે. આ ભવ પહેલાં ભગવાનને આત્માનું ભાન હતું ને તીર્થંકર નામકર્મ બાંધ્યું હતું. પછી જ્યારે ત્રિશલામાતાની કુંભે પ્રભુ સ્વર્ગમાંથી અવતર્યા ત્યારે પણ આત્માનું ભાન તેમ જ અવધિજ્ઞાન સહિત હતા. ભગવાનનો જન્મ થતાં ઈન્દ્ર આવીને ભગવાનના માતા-પિતાની પણ સ્તુતિ કરે છે: અહો માતા ! તું જગતની માતા છો, તારા ઉદરમાં જગતના નાથ તીર્થંકર બિરાજે છે, તેથી તું રત્નકુંભધારિણી છો. ભગવાનનું તો બહુમાન કરે, પણ તેમના માતાનું પણ બહુમાન કરે છે. હે માતા ! વીરપ્રભુ તારો તો પુત્ર છે પણ અમારો તો પરમેશ્વર છે; તારો ભલે પુત્ર, પણ જગતનો તે તારણહાર છે. -આમ કહીને ઈન્દ્રો માતાને નમસ્કાર કરે છે.

ભગવાન તો જન્મથી જ ત્રણ જ્ઞાન સહિત છે. આત્માનું સામર્થ્ય અદ્ભુત છે; તેનું ભાન કરીને તેનો વિકાસ કરતાં કરતાં આ ભવમાં ભગવાને પૂર્ણ પરમાત્મપદ સાધી લીધું. આત્મામાં અનંત સામર્થ્ય છે. આત્માનો પૂર્ણ વિકાસ તો બધા અરિહંત-કેવળીભગવંતોને હોય છે, પણ તીર્થંકરના આત્માને પવિત્રતાની સાથે પુણ્ય પણ વિશિષ્ટ હોય છે, તેમની દિવ્યધ્વનિ વડે જગતના લાખો-કરોડો જીવો ધર્મ પામે છે. ભરતક્ષેત્રમાં એવા તીર્થંકરના અવતારનો આજે દિવસ છે. જીવો પોતાની ચૈતન્યસંપદાને પામે અને મુક્તિના પંથે દોરાય-એવો ઉપદેશ તીર્થંકરોની વાણીમાં હોય છે. આવા ભગવાનના જન્મને ઈન્દ્રો પણ ઊજવે છે. અહા, જેણે અનાદિ સંસારનો અંત કર્યો ને આત્માનું પરમાત્મપદ પ્રગટ કર્યું, સાદિ-અનંત મુક્તદશા જેમણે પ્રગટ કરી-એવા આત્માનો જન્મ તે સફળ છે, ને તેના ઉત્સવ ઉજવવામાં આવે છે. બાકી જન્મીને જેણે આત્માનું કાંઈ કર્યું નથી એનો જન્મોત્સવ શો ? એનો જન્મ તો નિષ્ફળ છે. જન્મીને રાગાદિમાં રખડે-એનાં તે જન્મોત્સવ શા ? જન્મ તો તેના ઉજવાય કે જેણે ફરીને જન્મવાનું બંધ

કર્ચુ; જેણે સંસારમાં અવતરવાનું બંધ કર્યું ને મોક્ષને સાધ્યો, તેનો અવતાર સફળ છે. -એવા ભગવાનનો આજે જન્મ-કલ્યાણક દિવસ છે.

અહો, ભગવાન જ્ઞાન અને રાગની અત્યંત ભિન્નતા બતાવી છે. ચૈતન્યલક્ષણ તે આત્મા છે, ને રાગ તે બંધન એટલે કે અંદર સંસાર છે; એ બંનેને જુદા અનુભવવા તે મોક્ષનો ઉપાય છે. એ બંનેનું ભિન્નપણું ભગવતી જ્ઞાનચેતના વડે અનુભવી શકાય છે. ભગવાન મહાવીરે એવા અનુભવ વડે મોક્ષને સાધ્યો, ને જગતને તેની રીત બતાવી. ભગવાને કહેલો માર્ગ જે સમજે તેણે જ મહાવીર ભગવાનનો ખરો જન્મોત્સવ ઊજવ્યો કહેવાય, ને તેના જન્મ-મરણનો અંત આવી જાય.

અહો, ભેદજ્ઞાનની રીત બતાવીને સંતોએ મોક્ષના મારગ ખોલી નાંખ્યા છે. જુઓ, આ મહાવીર ભગવાનનો માર્ગ ! તે માર્ગ આજે પણ જયવંત વર્તે છે.

ચાલો સાધર્મીઓ ! પ્રભુના અઢીઠજારવર્ષીય-નિર્વાણમહોત્સવમાં આનંદથી

હળીમળીને આપણે પ્રભુના માર્ગે જઈએ.

આત્મધર્મ માસિક-પત્ર સંબંધી માહિતી

પ્રકાશન સ્થાન-શ્રી દિ. જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર ટ્રસ્ટ, સોનગઢ (સૌરાષ્ટ્ર)

પ્રકાશન તારીખ-દરેક માસની વીસમી તારીખ.

પ્રકાશક-શ્રી દિ. જૈન સ્વાધ્યાય મંદિર ટ્રસ્ટ, સોનગઢ.

તંત્રી-પુરુષોત્તમદાસ શિવલાલ કામદાર, ભાવનગર.

સંપાદક-બ્ર. હરિલાલ જૈન સોનગઢ.

મુદ્રક-મગનલાલ જૈન, અજિત મુદ્રણાલય, સોનગઢ.

રાષ્ટ્રીયતા-ભારતીય.

માલિક-શ્રી દિ. જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર ટ્રસ્ટ સોનગઢ.

આથી હું જાહેર કરું છું કે ઉપરોક્ત વિવરણ મારી જાણકારી અને વિશ્વાસ અનુસાર સત્ય છે.

વ્યવસ્થાપક - (મેનેજર)

તા. ૨૦-૪-૭૫

શ્રી દિ. જૈન. સ્વાધ્યાયમંદિર ટ્રસ્ટ, સોનગઢ.

* ભગવાન મહાવીરનું ફરમાન *

(ઉપકાર-અંજલિ)

આખી દુનિયા આજે મહાવીરપ્રભુના નામથી ગાજી રહી છે; ભારતભરના નાના-મોટા સૌ જૈનો પોતાની બધી શક્તિથી, કળાથી-તન-મન-ધનના વૈભવથી મહાવીરપ્રભુના ગુણગાનમાં લાગી ગયા છે. સાહિત્ય તો એટલું છપાય છે કે બધું વાંચવાની વાત તો દૂર રહી, -એક ઘરમાં તે બધું સમાઈ પણ ન શકે. ચિત્ર-વિચિત્ર કાર્યક્રમો, પ્રદર્શનો વગેરે પણ એટલા ભરચક છે કે કોઈ વ્યક્તિ તે બધામાં ભાગ લેવામાં પહોંચી શકે નહિ.

-આટલું આટલું કરવા છતાં ભગવાન મહાવીરનો મહિમા જાણે હજી પૂરો થતો નથી; કંઈક બાકી રહેતું હોય તેમ અધૂરું-અધૂરું લાગે છે.

ઊંડો વિચાર તો કરો.....શું બાકી રહે છે ?

બસ એક જ ! જે અનુભૂતિવડે ભગવાન મહાવીર 'મહાન વીર' બન્યા તેવી આત્મઅનુભૂતિ કરવાથી જ વીરનાથના ગુણગાન પૂરા થાય તેમ છે. એ આત્મ-અનુભૂતિના માર્ગને જેમ બને તેમ વધુ પ્રસિદ્ધિ મળે તે ઇષ્ટ છે; એવી અનુભૂતિ તે જ મહા આનંદમય નિર્વાણમહોત્સવનો પ્રારંભ છે, એ જ પ્રભુ મહાવીરનું ફરમાન છે.

પ્રભુના એ ફરમાનને બહુમાનથી ઝીલીને, આ ચૈત્રમાસના ખાસ અંક દ્વારા આત્મધર્મના સંપાદક અને હજારો-લાખો સાધર્મી-પાઠક-ભાઈ બહેનો, પ્રભુને ભાવભીની ઉપકાર અંજલિ આપીએ છીએ.

- બ્ર. હ. જૈન

* આત્મધર્મ અંક ૩૭૭ (ફાગણ) માં પાંચમા પાને ત્રીજી લીટીમાં "રાગથી ભિન્ન ચૈતન્યને જ જાણતો હોવાથી" એમ ભૂલથી છપાયેલ છે તેને બદલે "રાગથી ભિન્ન ચૈતન્યને નહિ જાણતો હોવાથી" -એમ સુધારીને વાંચવું.

* આત્મધર્મના આ વિશેષ અંકને શોભાવવા માટે તથા ઝડપથી સમયસર તૈયાર કરી આપવા માટે અજિત પ્રેસના માલિક ભાઈશ્રી મગનલાલજી જૈન તથા સ્ટાફના સર્વે ભાઈઓને ધન્યવાદ !

“વીતરાગ સંત એ કેવા હશે !”

‘મને કો’ ને કુંદકુંદ પ્રભુ કેવા હશે? જ્યાં રહેતા હશે? શું કરતા હશે? મને૦ ૧
પોન્નૂર ગિરિ પર ધ્યાન ધરનારા, વિદેહના યાત્રિક કેવા હશે? મને૦ ૨
સીમંધર દેવના દર્શન કરીને, સંદેશો લાવનાર કેવા હશે? મને૦ ૩
સાર-સમય કેરી બંસરી બજાવી, હૈયા ડોલાવનાર કેવા હશે? મને૦ ૪
પરમાગમની અદ્ભુત પ્રસાદી, દેનાર સંત એ કેવા હશે? મને૦ ૫
દર્શન મહત્તા ને ચેતનની શુદ્ધતા, વિશ્વે ગજાવનાર કેવા હશે? મને૦ ૬
નિશ્ચય નિહાળનાર શાસન શોભાવનાર, સુધાના સીંચનાર કેવા હશે? મને૦ ૭
સ્વ-પર જ્ઞાનમાં સ્થાપી સિદ્ધોને, મંગલ કરનાર એ કેવા હશે? મને૦ ૮
ધૂન મથાવી સર્વજ્ઞ પદની, એ સર્વજ્ઞનંદન કેવા હશે? મને૦ ૯
તીર્થંકર તુલ્ય આ ભરતક્ષેત્રમાં ધર્મપ્રભાવી કેવા હશે? મને૦ ૧૦
પંચ પરમાગમ આખ્યાં શાસનને અહો, એ શ્રુતધર કેવા હશે? મને૦ ૧૧
વીરપ્રભુના માર્ગ પ્રકાશક વીતરાગ સંત એ કેવા હશે? મને૦ ૧૨

લહરાયેગા લહરાયેગા ઝંડા શ્રી મહાવીરકા
તીર્થકરને જો ફરકાયા,
રત્નત્રયકા માર્ગ દિખાયા.
અનેકાન્તકા ચિહ્ન લગાયા,
ઝંડા શ્રી મહાવીરકા.....

સબ જૈનોંકા જો હૈ ધ્યારા, આત્મધર્મકા ચમકીત તારા,
સબ સાધકકા પૂર્ણ સહારા, ઝંડા શ્રી મહાવીરકા.....
શાસનકા સૌભાગ્ય બઢાતા, સુબ જીવોંકો આનંદદાતા,
સ્વાલંબનકા પાઠ પઢાતા, ઝંડા શ્રી મહાવીરકા....

પ્રકાશક: શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર ટ્રસ્ટ સોનગઢ (સૌરાષ્ટ્ર) ચૈત્ર
મુદ્રક: મગનલાલ જૈન, અજિત મુદ્રણાલય, સોનગઢ (સૌરાષ્ટ્ર) વ્રત ૩૬૦૦